

ਮਾਤਾਵਾਂ (ਜੀਵਨੀਆਂ)

<https://archive.org/details/namdhari>

ਕਿੱਥੇ ਕੀ?

1. ਮਾਤਾ ਭੂਪਿੰਦਰ ਕੌਰ.....	11
2. ਮਾਤਾ ਜੱਟੋ	21
3. ਮਾਈ ਬੁੱਧਾਂ	25
4. ਮਾਤਾ ਰਾਜਿੰਦਰ ਕੌਰ	27
5. ਮਾਤਾ ਹਰਿ ਕੌਰ	30
6. ਮਾਤਾ ਹਰ ਕੌਰ ਖਾਰਾ	35
7. ਮਾਤਾ ਮਿਹਰ ਕੌਰ (ਪੁਲ ਵਾਲੀ)	37
8. ਮਾਤਾ ਲਾਹਬ ਕੌਰ.....	41
9. ਮਾਤਾ ਧਨ ਦੇਈ	44
10. ਮਾਤਾ ਹਰਿ ਕੌਰ ਬੈਂਕੇ ਚੀਮੇ	46
11. ਕਰਤਾਰ ਕੌਰ	52
12. ਮਾਤਾ ਠਾਕੁਰੀ.....	55
13. ਮਾਤਾ ਲਛਮੀ	57
14. ਮਾਤਾ ਲੀਲਾ ਵੰਤੀ ਸਰਦਾਰਨੀ	60

ੴ

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਹਾਇ॥

ਮਾਤਾ ਭੂਪਿੰਦਰ ਕੌਰ

ਸ੍ਰ: ਹਮੀਰ ਸਿੰਘ ਵੱਡੇ ਲੈਂਡਲਾਰਡ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੱਦਾ ਡੋਬ, ਉਰਫ਼ ਰਤਾ ਬਾਸ ਨਗਰ ਵਸਾਇਆ। ਇਹ ਬੜੇ ਸਾਉ, ਭਲੇ ਅਤੇ ਗਊ ਗਰੀਬ ਦੇ ਰਖਅਕ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਹਿਲ ਮਾਤਾ ਰੁਕਮਾ ਵੀ ਬੜੇ ਨੇਕ ਤੇ ਧਰਮੀ ਸਨ। ਉਹ ਘਰ ਵਿਚ ਬੇਰ, ਭੁੱਜੇ ਦਾਣੇ ਜਾਂ ਪਕੌੜੇ ਤਲ ਕੇ ਰਖਦੇ ਤਾਕਿ ਅਥਿਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਤਿਆਰ ਹੋਣ ਤਕ ਉਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਹੋ ਸਕੇ। ਉਸ ਤੋਂ ਉਪਰੰਤ ਦੁੱਧ, ਮੱਖਣ, ਗੁੜ, ਸ਼ੱਕਰ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ।

ਇਕ ਵੇਰ ਗੁਰੂ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਫੂਲੇ ਵਾਲ ਚਰਨ ਪਾਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨੀਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਰੱਬ ਤੇ ਦੌਰਾ ਕਰਦੇ ਤੇ ਸੂਬੇ, ਰਾਗੀ, ਰਬਾਬੀ, ਸੰਤ ਮਹੰਤ ਘੋੜਿਆਂ ਤੇ। ਦੌਰੇ ਕੋਈ ਨੀਯਤ ਸਮੇਂ ਨਹੀਂ, ਜਿਧਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਹੁਕਮ ਕਰਦੇ, ਸੰਗਤਾਂ ਓਧਰ ਵਹੀਰਾਂ ਘਤ ਟੁਰਦੀਆਂ। ਨਗਰ ਵਾਸੀ ਪਿੱਛੋਂ ਬਾਹਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸੁਆਗਤ ਵਾਸਤੇ ਆ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ। ਥਾਲਾਂ ਵਿਚ ਮਿਸਰੀ, ਗਰੀ ਬਦਾਮ, ਨੇਜੇ ਤੇ ਮਾਇਆ ਲਿਆ ਹਾਜ਼ਰ ਕਰਦੇ। ਸ੍ਰ: ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਫੂਲੇਵਾਲ ਗਿਆ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਬਖਸ਼ ਦਿੱਤੀ। ਸਰਦਾਰ ਵਾਪਸ ਆ ਤਿਆਰੀ ਅਰੰਭ ਦਿੱਤੀ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਗਦੇ ਡੋਬ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿੱਤੇ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਸਤਾਰਾਂ ਜੋੜੀਆਂ ਰਾਗੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਨ। ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਨੇ ਚੰਗਾ ਰੰਗ ਬੰਨ੍ਹਿਆ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਬਚਨ ਕੀਤਾ, ਇਹ ਗਦੇ ਡੋਬ ਨਹੀਂ, ਗੁਰੂ ਸਰ ਹੈ, ਆਪਣਾ ਘਰ ਹੈ। ਸਰਦਾਰ ਦੀ ਇਕ ਬੀਬੀ ਨਾਮੋ ਬੜੀ ਦੇਰ ਤੋਂ ਬਿਮਾਰ ਸੀ। ਬੀਬੀ ਦੀ ਮਾਤਾ, ਰਾਮ ਕੌਰ ਉਸ ਨੂੰ ਗੋਦ ਵਿਚ ਲੈ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਰਖ ਦਿੱਤੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਬਚਨ ਕੀਤਾ, ਇਹ ਕਾਠ ਦੀ ਪੁਤਲੀ ਹੈ, ਕਾਠ ਦੀ ਪੁਤਲੀ। ਇਹ ਕਹਿ ਨਾਮੋ ਨੂੰ ਮੋੜ ਦਿੱਤਾ। ਬੀਬੀ ਥੋੜ੍ਹੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਰਾਜ਼ੀ ਹੋ ਗਈ। ਸਰਦਾਰ ਨੇ ਮਨ ਬਣਾ ਲਿਆ ਕਿ ਇਸ ਬੱਚੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਚਾਇਆ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਕਿਆਂ ਦੀ ਹੋਈ। ਜਦ ਬੀਬੀ ਜਵਾਨ ਹੋਈ ਤਾਂ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਝੋਰੜਾਂ ਨੇ ਲੱਤ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਰਦਾਰ, ਇਹ ਫ਼ਕੀਰ, ਫ਼ਕੀਰਾਂ ਨਾਲ ਸਾਡਾ ਕਾਹਦਾ ਮੇਲ। ਸਰਦਾਰ

ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਰਨ ਬੀਬੀ ਦਾ ਅਨੰਦ ਚੱਗੜ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਜ਼ੈਲਦਾਰ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਨਾਲ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਪਰ ਹੁਣ ਸਰਦਾਰ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਝੋਰਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕਿ ਹੋ ਕਰਤਾਰ, ਕੀ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਤੇ ਕੀ ਬਣਿਆ?

ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸੋਚਾਂ ਨੇ ਨਵਾਂ ਰੂਪ ਧਾਰ ਲਿਆ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਅਰਾਧਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ। ਕਿਸ ਦੇ ਵਾਸਤੇ? ਲੋਕ ਪੁੱਤ ਮੰਗਦੇ ਹਨ। ਮਗਰ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੀਬੀ ਵਾਸਤੇ ਅਰਜ਼ੋਈਆਂ ਕਰਨ ਲੱਗਾ। ਚੰਡੀ ਚਰਿਤਰ ਦੂਜੇ ਦਾ ਨੇਮ ਨਾਲ ਪਾਠ ਅਰੰਭ ਦਿੱਤਾ। ਵੈਸੇ ਵੀ ਹਰ ਪੰਦ੍ਰਵਾੜੇ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਭੋਗ ਪੈਂਦਾ। ਸੰਗਤਾਂ ਜੁੜਦੀਆਂ, ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਦੇ ਗੱਛੇ ਲੱਗਦੇ। ਮਾਤਾ ਭਜਨ ਕਰਦੀ, ਆਪ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਮਾਂਜ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦੀ। ਚੰਡੀ ਚਰਿਤਰ ਦਾ ਪਾਠ ਸਾਲ ਭਰ ਚੱਲਦਾ ਰਿਹਾ। ਪਾਠ ਪਿੱਛੋਂ ਅਰਦਾਸਾ ਸੋਧਣਾ ਕਿ “ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਗਟੇ” ਅੰਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋਈ ਤੇ ਕਤਕ 1955 ਵਿਚ ਵੀਰਵਾਰ ਨੂੰ ਬੀਬੀ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ। ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਵੀਰੋ ਰਖਿਆ ਗਿਆ। ਜਦ ਇਹ ਦੋੜਨ ਭੱਜਣ ਲੱਗੀ ਤਾਂ ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬੀਬੀ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਆਖਿਆ, “ਮਾਤਾ! ਵੀਰੋ ਦਾ ਮੂੰਹ ਨਾ ਫਿਟਕਾਰਨਾ, ਇਹ ਜਗਤ-ਮਾਤਾ ਬਣੇਗੀ। ਸ਼ਕਤੀ ਆਪ ਜਾਮਾ ਧਾਰਿਆ ਹੈ।” ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ’ਚ ਅੰਦਰੋਂ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ।

ਸਮਾਂ ਲੰਘਦਾ ਗਿਆ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਵੀਰੋ ਨੂੰ ਭਜਨ ਬਾਣੀ ਪਾਸੇ ਲਾਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦੇਂਦੀ। ਵੀਰੋ ਵਰ ਯੋਗ ਹੋ ਗਈ। ਓਧਰ ਸ੍ਰ: ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਅੰਤ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ। ਬੁਖਾਰ ਚੜ੍ਹਨ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਦੋ-ਦੋ ਦਿਨ ਮੰਜੇ ਤੇ ਪਏ ਰਹੇ। ਬਿਮਾਰੀ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ’ਚ ਸਰਦਾਰ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮਿਸਤਰੀ ਜਵਾਲਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਭੇਜਿਆ। ਤਾਂ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅੰਤਮ ਸਮੇਂ ਵੇਲੇ ਆ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਣ ਤੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਫੰਦੇ ਕਟ ਦੇਣ। ਸੰਤ ਜਵਾਲਾ ਸਿੰਘ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਪੁੱਜੇ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ’ਚ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਕਿਹਾ, “ਬੀਰਾ! ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿੱਥੇ ਹਨ। ਭਾਵੇਂ ਹੁਣ ਆ ਜਾਣ, ਭਾਵੇਂ ਮਹੀਨੇ ਨੂੰ। ਕੁਝ ਪਤਾ ਨਹੀਂ।” ਜਵਾਲਾ ਸਿੰਘ ਮੁੜਨ ਵਾਲੇ ਹੀ ਸਨ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਏ। ਮਿਸਤਰੀ ਜੀ ਨੇ ਸਰਦਾਰ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਚਰਨਾਂ ’ਚ ਰੱਖੀ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ-ਸਰ ਨੂੰ ਭਾਗ ਲਾਉਣ ਲਈ ਟੁਰ ਪਏ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਗੁਰੂ-ਸਰ ਪੁੱਜੇ ਅਤੇ ਜਾ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿੱਤੇ। ਸ੍ਰ: ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਨ ਸਿਰ ਤੇ ਰੱਖੇ, ਕੁਝ ਬਚਨ ਕੀਤੇ। ਇਹ ਉਹ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੀ ਆਖਿਆ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਆ ਗਏ।

ਅੰਤਮ ਸੁਆਸਾਂ ਤੋਂ ਦੋ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਸ੍ਰ: ਜੀ ਮੀਹਾਂ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਅਤੇ ਅੰਤਮ ਇੱਛਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ “ਕਿ ਵੀਰੋ ਦਾ ਅਨੰਦ ਸ੍ਰੀ

ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਜੇ ਇਹ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮੇਰੀਆਂ ਸਭ ਸੱਧਰਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹਨ।” ਅੱਗੋਂ ਮੀਹਾਂ ਸਿੰਘ ਕਿਹਾ, “ਸਤਿ ਬਚਨ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ! ਵਰ ਦਿਓ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਤੇ ਫੁੱਲ ਚਾੜ੍ਹ ਸਕੀਏ।” ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਚਿਤਾਵਨੀ ਵੀ ਦਿੱਤੀ, “ਪੁੱਤਰ ਜੇ ਕਰੇਗੇ ਤਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟ ਜਾਵੇਗੀ। ਪਰ ਡੋਲਣਾ ਨਹੀਂ।” ਸਿਦਕਵਾਨ ਮੀਹਾਂ ਸਿੰਘ ਅੱਗੋਂ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ, “ਪਿਤਾ ਜੀ, ਜੇ ਦੁਨੀਆਂ ਟੁੱਟਦੀ ਏ ਤਾਂ ਪਈ ਟੁੱਟੇ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਨ, ਤੁਹਾਡਾ ਬਚਨ ਸਾਥੋਂ ਨਾ ਭਜੇ।” ਪੁੱਤ! ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਏਸ ਕੰਮ ਵਿਚ ਸਫਲ ਹੋ ਗਏ। ਟੁੱਟੀ ਹੋਈ ਮਿਲ ਜਾਵੇਗੀ। ‘ਘਾਬਰਨਾ ਨਹੀਂ।’ ਇਹ ਬਚਨ ਕਰ ਸਰਦਾਰ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੱਚਖੰਡ ਨੂੰ ਸਿਧਾਰ ਗਏ। ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਸੋਗ ਵਰਤ ਗਿਆ। ਦੂਰੋਂ ਦੂਰੋਂ ਸਰਦਾਰ, ਨਵਾਬ, ਸੇਠ ਤੇ ਹੋਰ ਸਾਕ-ਸੈਨ ਆਏ ਤੇ ਹਮਦਰਦੀ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕੀਤਾ।

ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇ ਭੋਗ ਉਪਰੰਤ ਮੀਹਾਂ ਸਿੰਘ, ਨਾਹਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੀ ਇੱਛਾ ਆਪਣੇ ਤਾਏ ਸਦਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਦੱਸੀ। ਉਸ ਕਿਹਾ ਇਹ ਤੁਹਾਡਾ ਆਪਣਾ ਮਸਲਾ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ। ਮਗਰ ਕਲਿਜੁਗ ਕਲਿਜੁਗ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਕਰਤੂਤ ਕਰਨੋਂ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਝੋਰੜੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਉਹ ਸੱਜਣ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਮੌਤ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਬਚਾਇਆ ਸੀ। ਉਹ ਸੁਣਦਿਆਂ ਹੀ ਲੋਹਾ ਲਾਖਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਆਖਣ ਲੱਗ, “ਹੈਂ? ਇਹ ਕੀ? ਸਰਦਾਰਾਂ ਦੀ ਧੀ, ਫਕੀਰਾਂ ਘਰ ਜਾਵੇ, ਅਸੀਂ ਰਾਠ ਉਹ.....। ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।” ਇਹ ਸਰਦਾਰ ਸਦਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ। ਕਲਿਜੁਗ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਮਤ ਵੀ ਫੇਰ ਦਿੱਤੀ। ਉਹ ਵੀ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਖਿਆਲਾਂ ‘ਚ ਹੋ ਗਿਆ। ਦੋਹਾਂ ਹਿਕ ਤੇ ਹੱਥ ਮਾਰਿਆ ਤੇ ਆਖਿਆ, ਇਕ, ਦੋ, ਤਿੰਨ, ਇਹ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਹਮੀਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪੱਗ ਨੂੰ ਦਾਗ ਨਹੀਂ ਲੱਗਣ ਦਿਆਂਗੇ।” ਸਦਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਭਿਆਲੀ ਸੀ। ਸਭ ਦੇ ਕੰਨ ਭਰ ਦਿੱਤੇ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਤਿਜੁਗੀ ਭਰਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋ ਗਏ। ਕੀ ਬਾਗੜੀ, ਕੀ ਸਿੱਖ, ਸਭ ਨੇ ਆਢਾ ਲਾ ਲਿਆ। ਹੋਰ ਤਾਂ ਹੋਰ ਚਘਰ ਸਿੰਘ ਏਨਾਂ ਦੇ ਭਣੂਜੇ ਨੇ ਮਾਈ ਨੂੰ ਧਮਕਾਂਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, “ਮਾਈ! ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਲੈ, ਜੇ ਵੀਰੋ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਵਿਆਹੀ ਗਈ, ਮੈਂ ਨਾਮੋ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿਆਂਗਾ।” ਮਾਈ ਅੰਦਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਹੱਥ ਸੀ। ਰੀਝੀਰਤਾ ਨਾਲ ਬੋਲੀ, ਚਘਰ ਸਿੰਘਾਂ ਤੂੰ ਨਾਮੋਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦੇਂਗਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਮਝਾਂਗੀ ਮੇਰਾ ਜਵਾਈ ਮਰ ਗਿਆ। ਮੇਰੀ ਧੀ, ਰੰਡੀ ਹੋ ਗਈ।” ਮਾਤਾ ਦੇ ਏਹ ਭਰੋਸੇ ਭਰੇ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣ, ਕੰਨ ਵਲੇਟ ਟੁਰ ਗਿਆ। ਰਾਖਸ਼ਾਂ ਤੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਵਿਚਾਲੇ ਕੇਵਲ ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਫ਼ਰਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਹਿਬ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਫ਼ੁਰਮਾਨ ਹੈ:-

ਸਾਧ ਕਰਮ ਜੋ ਪੁਖ ਕਮਾਵੈ।
ਨਾਮ ਦੇਵਤਾ ਜਗਤ ਕਹਾਵੈ।
ਕੁਕ੍ਰਿਤ ਕਰਮ ਜਗ ਮਹਿ ਜੋ ਕਰਈ।
ਨਾਮ ਅਸੁਰ ਤਾਕੋ ਪੁਨ ਧਰਈ।

ਮੀਹਾਂ ਸਿੰਘ ਆਦਿ ਤਾਂ ਪਹਿਲੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਸਨ ਜਦ ਕੇ ਸਦਾ ਸਿੰਘ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੁਡਲੀ ਦੂਜੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਛਵੀਆਂ ਗੰਡਾਸਿਆਂ ਨੂੰ ਤੇਲ ਲਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇੱਕੋ ਨਾਅਰਾ ਸੀ। “ਇਹ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਦੇ ਦੀ ਬਜਾਏ ਲਹਿੰਦੇ ਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਬਚਨ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਜਾਣਗੇ।”

ਮੀਹਾਂ ਸਿੰਘ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਅਰਦਾਸ ਸੋਧ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਪੁੱਜੇ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਬਾਗ ਵਿਚ ਟਪਿਲ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਲਵਾ ਝਲਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਂਦਾ ਇਕ ਕਵੀ ਠੀਕ ਆਖਿਆ ਹੈ:-

ਕੰਵਲ ਸਮਾਨ ਨੈਨ, ਕੋਇਲ ਸੇ ਮੀਠੇ ਬੈਨ,
ਮੁਖੜੇ ਦੀ ਤਾਬ ਜੋ ਸਮਾਨ ਆਫਤਾਬ ਏ।
ਕਾਲੇ ਕਾਲੇ ਕੇਸ, ਕਾਲੀ ਘਟਾ ਕੇ ਸਮਾਨ ਹੈ,
ਸ਼ੇਰ ਜਿਉਂ ਮੁਛਹਿਰੇ ਹੋਠ ਪੰਖੜੀ ਗੁਲਾਬ ਏ।
ਗਲੇ ਸੋਹੇ ਮਾਲਾ ਮੋਤਿਓਂ ਸੇ ਅਧਿਕ ਆਲ,
ਸਵੇਤ ਚੋਗਾ, ਸਵੇਤ ਜੋੜਾ ਸੋਭਦਾ ਜਨਾਬ ਏ।
ਸੀਸ ਦਸਤਾਰ ਹੈ ਕੈਲਾਸ਼ ਦੀ ਚੋਟੀ ਸਮ,
ਰਾਮ-ਪੁਰੀ ਜੋਬਨ ਲਾ ਜਵਾਬ ਲਾ ਜਵਾਬ ਏ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਾਂ ਪੁੱਤਾਂ ਸਾਰੀ ਵਿਖਿਆ ਸੁਣਾਈ। ਰਾਜੇ-ਜੋਗੀ ਠਰੰਮੇ ਨਾਲ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ “ਘਾਬਰੇ ਨਹੀਂ ਜਿਸਦਾ ਕੰਮ ਹੈ, ਉਹ ਆਪ ਵੀ ਸਵਾਰੇਗਾ। ਤੁਸੀਂ ਭਰਮ ਨਾ ਕਰੋ।” ਇਹ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਮੁੜ ਆਏ। ਕਾਰਜ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਅਰੰਭ ਦਿੱਤੀ। 17 ਬੋਰੀਆਂ ਖੰਡ ਘਿਓ, ਬਦਾਮ, ਤੇ ਘੱਟੋ ਘੱਟ 500 ਸਿੰਘ ਦੇ ਜਲ ਪ੍ਰਸਾਦੇ ਦਾ ਸਮਾਨਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਦਿਨ ਨੇੜੇ ਆਉਂਦੇ ਜਾਣ, ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਅਕਾਸ਼ ਤੇ ਕਾਲੇ ਸੰਘਣੇ ਬੱਦਲ ਨੀਵੇਂ ਹੁੰਦੇ ਜਾਣ। ਮੁੰਡਿਆਂ ਦੀਆਂ ਢਾਣੀਆਂ ਤੇ ਕੁੜੀਆਂ ਤੇ ਤਿਵਣਾ, ਹਟੀਆਂ ਥੜਿਆਂ ਤੇ ਬੁੱਢਿਆਂ ਦੀਆਂ ਮਜਲਸਾਂ ਤੇ ਜਨਾਨੀਆਂ ਵਿਚ ਚੰਗੀ ਚਰਚਾ ਚਲ ਪਈ। ਕੋਈ ਕਹੇ ਏਹ ਰਾਠ, ਕੋਈ ਕਹੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸਲਾਮਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਿੰਨੇ ਮੂੰਹ ਉਤਨੀਆਂ ਗੱਲਾਂ।

ਪਿੰਡ ਵਾਲਿਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਭਰਾਵਾਂ ਦਾ ਬਾਈਕਾਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਕੋਈ ਏਨਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਨਾ ਕਰੇ। ਬਾਹਰਲੇ ਅੱਖਾਂ ਫੇਰ ਗਏ। ਚਿੰਤਾ ਨੇ ਚੁਫੇਰਿਓਂ ਏਨਾਂ ਨੂੰ ਘੇਰ ਲਿਆ ਮਗਰ ਮਾਤਾ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਪੁੱਤ! ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਕਿਹਾ ਸੀ, ਜਿਸਦਾ ਕੰਮ ਹੈ ਉਹ ਆਪ ਕਰੇਗਾ। ਤੁਸੀਂ ਘਬਰਾਉ ਨਹੀਂ। ਤੁਸੀਂ ਲਗੇ ਜਓ।”

ਮੀਹਾਂ ਸਿੰਘ ਬੇਦੀਵਾਲ ਭੋਲਾ ਸਿੰਘ ਕੋਲ ਗਿਆ ਉਸ ਪਾਸੋਂ ਗਡਿਆਂ ਦੀਆਂ ਪਟੀਆਂ ਮੇਰੀਆਂ, ਉਸ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ “ਮੀਹਾਂ ਸਿੰਘ! ਤੂੰ ਪਟੀਆਂ ਮੰਗੇ ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਸਿਰ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ। ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾ। ਮੀਹਾਂ ਸਿੰਘ ਅੰਦਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਹੱਥ ਸੀ। ਇਸ ਉਸ ਅੱਗੇ ਸਿਰ ਨੀਵਾਂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਆਖਿਆ “ਭੋਲਾ ਸਿੰਘ ਮੇਰਾ ਸਿਰ ਹਾਜ਼ਰ ਹੈ।” ਮਗਰ ਭੋਲਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ “ਅੱਜ ਨਹੀਂ ਜਿਦਣ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਗਾਨੇ ਬੰਨ ਕੇ ਆਏਗਾ। ਉਦਣ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਲਹੂ ਨਾਲ ਮਹਿੰਦੀ ਲਾਵਾਂਗਾ। ਮੀਹਾਂ ਸਿੰਘ ਮੁੜ ਆਇਆ। ਆਉਂਦੀਆਂ ਬਾਲ ਸਿੰਘ ਜ਼ਿੰਮੀਂਦਾਰ ਮਿਲਿਆ ਉਸ ਆਖਿਆ “ਆ ਭੂਆ ਦਿਆ ਪੁੱਤ।” “ਤੂੰ ਮਾਮੇਂ ਦਾ ਪੁੱਤ ਕਿੱਥੋਂ ਆਇਆ ਏ?” ਮੀਹਾਂ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਾਰੀ ਵਿਥਿਆ ਸੁਣਾਈ। ਬਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਖਿਆ “ਮੀਹਾਂ ਸਿੰਘ! ਤੂੰ ਘਬਰਾ ਨਾ ਭੋਲਾ ਸਿੰਘ ਪਾਸੋਂ ਆਪ ਕੱਢਵਾ ਕੇ ਲਿਆਵਾਂਗੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਕਈਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਪ ਹੱਥ ਰਖਿਆ। ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਫੂਲੇਵਾਲ, ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਦੋਹੇਵਾਲ, ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਤੇ ਚੰਨਣ ਸਿੰਘ ਚੱਕ ਰਿੱਦੜਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਤੇ ਮਿਹਰ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਪੂਰੇ ਤਾਣ ਨਾਲ ਹਮਾਇਤ ਕਰਨ ਦਾ ਬਚਨ ਦਿੱਤਾ। ਸ੍ਰ: ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਮੀਆਂ ਸਰਵਰਦੀਨ, ਨਿਜ਼ਾਮਦੀਨ, ਸਰਾਵਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਾਰ ਪਿੰਡ ਸਨ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਰੇਰਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਸਾਰੀ ਕਹਾਣੀ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ “ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ! ਅੱਲਾ ਖੈਰ ਕਰੇ। ਜੇ ਉਹ ਤੁਹਾਡੇ ਗੁਰੂ ਹਨ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਪੀਰ। ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗ਼ੁਲਾਮ ਹਾਂ।” ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਕਿਹਾ “ਭਾਈ! ਸਵਾਰੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ।” “ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਦਮਾਂ ਤੋਂ ਨਿਛਾਵਰ। ਘੋੜੇ, ਉਠ, ਬੈਲ ਸਭ ਕੁਰਬਾਨ। ਜਾਨਾਂ ਵੀ ਹਾਜ਼ਰ ਹੁਕਮ ਕਰੋ” ਅੱਗੋਂ ਉੱਤਰ ਮਿਲਿਆ। ਇਹ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜੇ। ਪਰ ਖਿਆਲ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿ ਸਮਾਗਮ ਸਮੇਂ ਕੱਲ ਰਾਣੀ ਤੇ ਨਾਰਦ ਰਾਜਾ ਕੋਈ ਵਿਘਨ ਨਾ ਪਾ ਦੇਵੇ ਕਿਉਂ ਨਾ ਸਰਕਾਰੇ ਖਬਰ ਕਰੀਏ। ਮੀਹਾਂ ਸਿੰਘ ਬੰਗਲੇ ਫਾਜ਼ਿਲਕਾ ਗਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਡੀ.ਸੀ. ਕਾਨਰ ਸੀ। ਉਸਦਾ ਮੁਹੱਰਰ ਵੀ ਕੋਲ ਸੀ। ਉਸ ਜੁਗਤ ਦੱਸੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸਰਕਾਰ ਪਾਸੋਂ ਮੱਦਦ ਮੰਗੋ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਖਰਚਾ ਤੁਹਾਡੇ ਸਿਰ ਪਵੇਗਾ। ਜਿਵੇਂ ਮੁਹੱਰਰ ਕਿਹਾ, ਇਸ ਨੇ ਲਿਖਕੇ ਹਵਾਲੇ ਕੀਤਾ, ਸਾਹਬ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਹੁਕਮ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ “ਮੱਦਦ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਡੱਡੀ ਪਿਟਵਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ। ਵਿਰੋਧੀ ਅੰਦਰ ਹੋ ਜਾਣ ਜਾਂ ਪਿੰਡ ਛੱਡ ਜਾਣ। ਸਰਕਾਰ ਕੋਈ ਫਸਾਦ ਨਹੀਂ ਵੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ। ਨੀਯਤ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਿੰਡ ਦੁਆਲੇ ਲਾਲ ਲਾਲ ਟੋਪੀਆਂ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਤੰਬੂ ਲੱਗ ਗਏ। ਡਾਂਗਾਂ, ਕਿਰਚਾਂ, ਤੇ ਬੰਦੂਕਾਂ ਦੀ ਸਫ਼ਾਈ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਪ੍ਰੈਡ ਵੀ ਖੜਕੇ।

12 ਪੋਹ ਸੰਮਤ 1971 ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਭਗਵਾਨ ਰੱਬ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਕੀਤੀ। ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਸਫ਼ਰ ਤੇ ਰਵਾਨਾ ਹੋਇਆ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੁਨਹਿਰੀ ਚੋਗਾ ਪੈਰਨਿਆ ਮਾਤਾ ਜੀਉਣ ਕੌਰ ਜੀ, ਮਤਾ ਫਤਹਿ ਕੌਰ,

ਮਹਾਰਾਜ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ, ਮਹਾਰਾਜ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਤੇ ਹੋਰ ਸੂਬੇ, ਮਹੰਤ ਜਥੇਦਾਰ ਤੇ ਸੇਵਕ ਪੱਕੀ ਦੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਗੱਡੀਉਂ ਉਤਰੇ ਸੰਗਤਾਂ ਜੈਕਾਰੇ ਛੱਡੇ। ਅਕਾਸ਼ ਗੂੰਜ ਉੱਠਿਆ। ਮੁਸਲਮਾਨ ਭਰਾਵਾਂ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਚੁੰਮਿਆ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਨਾਅਰਾ ਲਾਇਆ “ਅੱਲਾ-ਹੂ-ਅਕਬਰ” ਜੰਗਲ ਬੇਲੇ ਗੂੰਜ ਉਠੇ। ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੋਕ ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਕੁਝ ਸੱਜਣ, ਵਿਰੋਧੀ, ਤਮਾਸ਼ਬੀਨ, ਤੇ ਹੋਰ ਮੁਲੱਖਈਆਂ ਜੁੜ ਬੈਠਾ। ਉਠ, ਘੋੜੇ, ਗੱਡੀਆਂ ਇਕ ਦੂਏ ਨਾਲ ਠਹਿਕ ਰਹੇ ਸਨ। ਟਲੀਆਂ, ਘੁੰਗਰੂ ਹਾਰ ਹਮੇਲਾਂ ਅਜਬ ਸਾਜ ਛੇੜ ਰਖਿਆ ਸੀ, ਪਕੀਓ ਗੁਰੂ-ਸਰ, ਕੋਈ ਪੰਜ ਮੀਲ ਹੈ। ਨਹਿਰ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਚੌਦ੍ਹਾਂ ਸੌ ਕਦਮ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਸਭ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਤੇ ਜਲੂਸ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ। ਪੱਗਾਂ ਦਾ ਸਾਗਰ ਠਾਠਾਂ ਕਾਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਕਿਤੇ ਤਿਲ ਸੁੱਟਣ ਨੂੰ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਗਡੇ ਨਾਲ ਗਡਾ ਜੁੜ ਕੇ ਚੱਲਦਾ ਸੀ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਹਵਾ ਵਿਚ ਡਾਂਗਾਂ, ਸੋਟੇ, ਛਵੀਆਂ, ਬਰਛੀਆਂ ਲਿਸ਼ਕਾਰੇ ਮਾਰ ਰਹੀਆਂ ਸਨ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਢੋਲਕੀ ਛੈਣਿਆਂ ਗੜਗੜ ਮਚਾ ਦਿੱਤੀ। ਸੰਤ ਭਗਤ ਸਿੰਘ, ਸੰਤ ਮੰਗਲ ਸਿੰਘ ਪਤੰਗ ਜੀ, ਨਿਧਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ‘ਆਲਿਮ’, ਜਥੇਦਾਰ ਟਹਿਲ ਸਿੰਘ, ਸੰਤ ਬੇਲਾ ਸਿੰਘ, ਸੰਤ ਫਤਿਹ ਸਿੰਘ, ਸੰਤ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਹਰ ਸੂਬੇ, ਮਹੰਤ, ਅਤੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਜ਼ਿੰਦਾ ਸ਼ਹੀਦ ਬਾਬਾ ਜਵੰਦ ਸਿੰਘ...., ਤੇ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਮਾਈ ਭਾਈ ਸਨ। ਮਸਤਾਨੇ ਨਿਰਤਕਾਰੀ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਵਾਸਤੇ ਸਰਦਾਰ ਚੰਨਣ ਸਿੰਘ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਰਥ ਸਜਾ ਕੇ ਲਿਆਏ, ਤਿੱਲੇਦਾਰ ਫਲਕਾਰੀਆਂ ਤੇ ਸੋਨੇ ਚਾਂਦੀ ਦੀਆਂ ਤਾਰਾਂ ਵਾਲੇ ਫਰੇਰੇ ਫਰਾਟੇ ਭਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਰਾਗੀ ਰਬਾਬੀ ਗਡਿਆਂ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਬੈਠੇ। ਅਜਬ ਜਲੂਸ ਸੀ। ਪ੍ਰੇਮੀ ਗਰੀ ਛੁਹਾਰਿਆਂ ਦੀ ਵਰਖਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚੋਂ ਦੇਵਤੇ ਫੁੱਲ ਵਰਸਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਮਗਰ ਦੂਤੀ, ਚੰਡੀਆਂ ਚਮਕਾ ਰਹੇ ਸਨ।

ਭੋਲਾ ਸਿੰਘ 32 ਬਦਮਾਸ਼ ਛਵੀਆਂ ਗੰਡਾਸਿਆਂ ਨਾਲ ਤਿਆਰ-ਬਰ-ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ ਫਿਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਮੀਹਾਂ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਬੁਲਾਈ। ਉਸ ਪੁੱਛਿਆ, “ਇਹ ਕੀ ਮੇਲਾ ਹੈ?” “ਇਹ ਗੁਰੂ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਹੈ। ਸਭ ਪਾਸੋਂ ਜੈ ਜੈਕਾਰ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ।” ਬਦਮਾਸ਼ਾਂ, ਭੋਲਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਭੋਲਿਆ! ਤੂੰ ਗੰਗਾ ਖਲਾਰਨਾ ਏਂ? ਤੇਰਾ ਸਾਡਾ ਸਾਥ ਬਸ।” ਉਹ ਵੀ ਮੀਹਾਂ ਸਿੰਘ ਦੀ ਚਰਨੀ ਲੱਗੇ ਤੇ ਫੇਰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਨ ਪਰਸੇ।

ਨਗਰ ਵਾਸੀ ਤਾਂ ਬਾਹਰ ਨਾ ਨਿਕਲੇ, ਮਗਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਭੌਰਿਆਂਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਣ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਕਿਹੜੇ ਰਾਹ ਤੇ ਕਿੱਥੋਂ ਆ ਗਏ। ਦੋਵੇਂ ਮਾਤਾ ਜੀ ਵੀ ਪੁੱਜ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਗਲੀਆਂ ਵੀ ਨਰ ਨਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਸਨ। ਵੱਖ ਵੱਖ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀਆਂ ਧੁੰਨੀਆਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਸਨ:-

ਇਕ ਪਾਸਾ ਹੁੰਜਦਾ ਸੀ:-

ਸਤਿਗੁਰ ਤੈਨੂੰ ਵਧਾਈਆਂ ਜੀ,
ਵਧਾਈਆਂ ਤੇਰੇ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾਈਆਂ।
ਤੇਰੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾਈਆਂ ਜੀ,
ਵਧਾਈਆਂ ਤੇਰੇ ਰਾਹਾਂ ਤੋਂ ਵਧਾਈਆਂ।
ਤੇਰੀਆਂ ਧੂੜਾਂ ਤੋਂ ਵਧਾਈਆਂ ਜੀ,
ਵਧਾਈਆਂ ਤੇਰੇ ਊਠਾਂ ਨੂੰ, ਵਧਾਈਆਂ।
ਤੇਰੇ ਘੋੜਿਆਂ ਨੂੰ ਵਧਾਈਆਂ।
ਤੇਰੇ ਗਡਿਆਂ ਨੂੰ ਵਧਾਈਆਂ।

ਦੂਜੇ ਪਾਸਿਉਂ ਘਨਘੇਰਾਂ ਉਠ ਰਹੀਆਂ ਸਨ:-

ਹਮ ਘਰ ਸਾਜਣ ਆਏ ਮਹਾਰਾਜ।
ਹਮ ਘਰ ਸਾਜਣ ਆਏ।
ਸਾਚੇ ਨੇ ਮੇਲ ਮਿਲਾਏ ਮਹਾਰਾਜ।
ਸਾਚੇ ਨੇ ਮੇਲ ਮਿਲਾਏ।

ਸਭ ਮਾਈ ਭਾਈ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਪਰਸੇ।

ਜਲ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛੱਕਣ ਤੋਂ ਉਪਰੰਤ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਜਾ ਜੁੜੇ। ਪਿੰਡ ਦੇ ਚਾਰ ਚੁਫੇਰੇ ਚੌਕਾਂ, ਬਜ਼ਾਰਾਂ, ਵਿਚ ਢੋਲਕੀ ਛੈਣੇ ਖੜਕਣ ਲੱਗੇ। ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਕੀਰਤਨ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ। ਵਿਰੋਧੀ ਕਿਤੇ ਕੰਨ ਵਲੇਟ ਕੇ ਜਾ ਪਏ। ਬਾਬਾ ਜਵੰਦ ਸਿੰਘ ਜ਼ਿੰਦਾ ਸ਼ਹੀਦ ਤੇ ਬਾਬਾ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਰਾਗੀ ਧੂਣੀ ਤਪਾ, ਖੰਡਾ ਫੜ, ਤਿਆਰ-ਬਰ-ਤਿਆਰ ਹੋ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਪਹਿਰਾ ਦੇਂਦੇ ਰਹੇ।

ਅਗਲੀ ਸਵੇਰ ਵੇਦੀ ਗਡੀ ਗਈ। ਫੁਲਕਾਰੀਆਂ ਤੇ ਫੁੱਲਾਂ ਨਾਲ ਸਜਾਈ ਗਈ। ਰਾਗੀਆਂ ਕੀਰਤਨ ਕੀਤਾ, ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਭਾਵੇਂ ਭਰਮਾਰ ਸੀ, ਮਗਰ ਪਿੰਡ ਵਾਲੇ ਪਾਸਿਉਂ ਲਾਲ ਝੰਡੀ ਸੀ। ਕੇਵਲ ਸਰਦਾਰ ਵਜ਼ੀਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਜਗੀਰ ਸਿੰਘ ਗੈਰ ਜਾਨਬਦਾਰ ਸਨ, ਉਹ ਅਨੰਦ ਵੇਲੇ ਆਏ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਬੀਬੀ ਵੀਰੋ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਇਆ ਗਿਆ, ਲਾਵਾਂ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਸੈਂਕੜੇ ਪਾਠਾਂ ਦੇ ਭੋਗ ਪਾਏ ਗਏ। ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਵਾਕ ਲਿਆ। ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ:-

ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫॥

ਨਿਜ ਭਗਤੀ ਸੀਲਵੰਤੀ ਨਾਰਿ ਰੂਪਿਵੰਤੀ ਪੂਰੀ ਅਚਾਰ॥
ਜਿਸ ਗ੍ਰਿਹ ਵਸੈ ਸੋ ਗ੍ਰਹਿ ਸੋਭਾਵੰਤਾ॥
ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਈ ਕਿਨੈ ਵਿਰਲੈ ਜੰਤਾ॥
ਸੁ ਕਰਣੀ ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਹਮ ਪਾਈ॥
ਜਜਿ ਕਾਜਿ ਪਰਥਾਇ ਸੁਹਾਈ॥ਰਹਾਉ॥

ਸੰਤ ਤਰਨ ਸਿੰਘ ਵਹਿਮੀ ਜਸ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਨਿਜ ਦਾ ਭਾਵ ਪ੍ਰਮੇਸਰ।

ਭਗਤੀ ਰੂਪ-ਭੂਪਿੰਦਰ ਕੌਰ ਨਾਮ ਰਖਿਆ।

ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸਾਦ ਦੇ ਖੁਲ੍ਹੇ ਗੱਫੇ ਵਰਤੇ। ਮਾਤਾ ਜੀਉਣ ਕੌਰ ਤੇ ਫਤਹਿ ਕੌਰ ਘਿਓ ਖੰਡ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਰਤਾਇਆ। ਬੁਕ ਭਰ ਭਰ ਖੰਡ ਤੇ ਰੁਗ ਭਰ ਭਰ ਘਿਓ ਸਭ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਆਇਆ। ਹੋਰ ਕਮੀਂ ਕਮੀਣ, ਫਕੀਰਾਂ, ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਨੂੰ ਲੀੜਾ ਕੱਪੜਾ, ਨਕਦ ਜੋ ਕਿਸੇ ਮੰਗਿਆ, ਸਭ ਨੂੰ ਲਬਾਲਬ ਕਰ ਤੋਰਿਆ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਮਾਤਾ ਵੀਰ ਕੌਰ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਪਧਾਰੇ, ਸਮੂਹ ਸੰਗਤਾਂ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦਿਆਂ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਪਰਤੀਆਂ। ਸਭ ਮਸਤੀ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦੇ ਆਉਂਦੇ ਸਨ:-

ਹੋਈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇਰੀ ਜੈ ਜੈ ਕਾਰ।

ਹੋਈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇਰੀ ਜੈ ਜੈ ਕਾਰ।

ਮਾਤਾ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਆਏ। ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਉਮੱਡ ਆਈਆਂ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਨਿਤਾ ਪ੍ਰਤੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਠ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਭਜਨ ਕਰਦੇ। ਪੰਜ ਗ੍ਰੰਥੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦੇ। ਭਜਨ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਵਿਹਲੇ ਹੋ ਲੰਗਰ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਮਾਂਜਦੇ, ਬਹੁਕਰ ਬਹਾਰੀ ਵੀ ਕਰਦੇ। ਵਿਹਲੇ ਨਾ ਬਹਿੰਦੇ, ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਡੇਰਾ ਗੱਦੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਚੁਬਾਰੇ ਦੇ ਲਾਗੇ ਜਾਮਨ ਵਾਲੇ ਚੁਬਾਰੇ ਵਿਚ ਲਗਵਾਇਆ ਗਿਆ। ਮਾਈ ਖੇਮੀ ਮਾਤਾ ਮਸਤਾਨ ਤੇ ਦਿਆਲਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਲੱਗੀਆਂ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਲਕਸ਼ਮੀ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਸਨ। ਮਾਤਾ ਕੋਮਲ, ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਦਿਲ ਦੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸਨ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੁਖੀ ਵੇਖਦੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਦੁੱਖ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਲਈ ਤਤਪਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ।

ਬੀੜ ਵਿਚ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜਾਈ, ਹਰ ਵੇਲੇ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਮਨੀਮ ਕੁੱਤਿਆਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕਰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਬਾਬਾ ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਹੋਰ ਸੰਗਤਾਂ ਸੇਵਾ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ ਤੇ ਭਜਨੇ ਬਾਣੀ ਦੇ ਵੀ ਗੱਫੇ ਵੀ ਲਾਂਦੀਆਂ ਸਨ, ਸੰਤ ਮੋਹਣ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜੋਹਲਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਅੱਤ ਸੁਰੀਲੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੀ। ਪੈਰੀ ਘੁੰਗਰੂ ਬੰਨ੍ਹ ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਤੇ ਨਿਰਤ ਵੀ ਕਰਦੇ। ਇਕ ਸਮਾਂ ਆਇਆ ਕਿ ਰਸਦਾਂ ਮਸਤ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਰਸਦ ਨਾ ਪੁੱਜੀ ਤਾਂ ਲਾਗੇ ਹੀ ਸਿੰਘਾਂ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਭੁੱਖਿਆਂ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦੇਣਾ, ਮੇਰੀ ਇਹ ਸੋਨੇ ਦੀ ਅੰਗੂਠੀ ਲੈ ਜਾਓ ਤੇ ਰਸਦਾਂ ਲੈ ਆਓ।

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨਿਤਨੇਮ ਅਰੰਭਿਆ। ਸੰਤ ਆਲਾ ਸਿੰਘ, ਸੂਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਸੰਤ ਮੋਹਣ ਸਿੰਘ ਤੇ ਹੋਰ ਸਾਧੂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ। ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਤੇ ਭਜਨ ਬਾਣੀ ਦਾ ਰੰਗ ਲਗਾ ਰਹੇ ਇਹ ਵੇਖ ਮਾਤਾ ਜੀ ਅਰਜ਼

ਕੀਤੀ 'ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼! ਸਾਨੂੰ ਨਿਤਨੇਮ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਪਰ ਰਜ਼ਾ ਦੇ ਮਾਲਿਕ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਬਚਨ ਕੀਤਾ, 'ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ, ਤੁਸੀਂ ਮਾਈਆਂ ਨਾਲ ਵੱਖਰਾ ਨਿਤਨੇਮ ਅਰੰਭ ਕਰ ਲਵੋ।' ਮਾਤਾ ਜੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਾਈਆਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਨਿਤਨੇਮ ਅਰੰਭ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਮਾਤਾ ਅੰਬੇ ਜੀ ਤੇ ਹੋਰ ਮਾਈਆਂ ਬੀਬੀਆਂ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਜੁੜੀਆਂ। ਦੇਵ ਪੁਰੀ ਦੀਆਂ ਪਰੀਆਂ ਮੰਗਲ ਗਾਏ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਤਾ ਜੀ ਲਾਹੌਰ ਧਿਆਨ ਸਿੰਘ ਪੱਥਰਾਂ ਵਾਲੇ ਦੀ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਵਿਚ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਤੋਂ ਪਾਠ ਤੇ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਕਰਵਾਏ। ਗੁਜਰਾਂਵਾਲੇ ਵੀ ਪਾਠਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚਲਾਇਆ। ਸਾਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਬੜੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਲਈਆਂ।

ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਖੇ ਮੱਘਰ 1977 ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਹੋਇਆ। ਮਾਤਾ ਜੀਵਨ ਕੌਰ ਝੋਲੀਆਂ ਭਰ ਭਰ ਪਦਾਰਥ ਵਰਤਾਇਆ। ਗਰੀਬ ਗੁਰਬਿਆਂ ਦੇ ਕਾਲ ਕੱਟ ਦਿੱਤੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੇਅੰਤ ਜੀ ਕਰਕੇ ਸਤਕਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਮੁੜ 2 ਕਤਕ 1980 ਵਿਚ ਮਹਾਰਾਜ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ, ਮਹਾਤਮਾ ਦਿਲ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਪਦਾਰਥ ਵੰਡੇ। ਪਰ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਸੂਤਕ ਵਿਚ ਬੁਖਾਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਿਹੜਾ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਵੱਡੇ ਬੁਖਾਰ ਵਿਚ ਬਦਲ ਗਿਆ। ਖੰਘ ਵੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ। ਕੁਦਰਤ ਨੇ ਕੰਵਲ ਫੁੱਲ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਵੇਰ ਚਿੱਕੜ ਵਧੇਰੇ ਦੁਆਲੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਜੇਹਾ ਚਿੱਕੜ ਇਸ ਕਮਲ ਦੁਆਲੇ ਵੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਖੁਸ਼ਬੋਈ ਫੈਲਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪੱਤੀਆਂ ਕੁਮਲਾ ਕੇ ਸੁਕਾ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਸਲੋਗੜ੍ਹ ਲੈ ਜਾਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ। ਮਾਲਵੇ ਦੇ ਨਿਰਵਾਨ ਸੰਤ ਜੀ ਵੈਦ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲਿਆ, ਮਾਤਾ ਅੰਬੇ ਜੀ, ਮਸਤਾਨ ਸਿੰਘ, ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਤੇ ਲਗਪਗ ਪੰਦਰ੍ਹਾਂ ਸੇਵਾਦਾਰ ਤਿਆਰ ਹੋਏ। ਦੋ ਗਊਆਂ ਰਾਇਲ ਰੋਸ ਕਾਰ ਵਿਚ। ਪਰ ਓਥੇ ਜਾ ਕੇ ਹਾਲਤ ਸੁਧਰਦੀ ਵਿਖਾਈ ਨਾ ਦਿੱਤੀ। ਲਗਪਗ 5 ਮਹੀਨੇ ਉੱਥੇ ਰਹੇ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਹੁਕਮ ਕਰ ਭੇਜਿਆ ਕਿ ਅੱਸੂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਪੁੱਜ ਜਾਉ। ਹੁਕਮ ਦੇ ਬੱਧੇ ਸਭ ਮੁੜ ਆਏ। ਦੇਹ ਹੋਰ ਢਿੱਲੀ ਹੋ ਗਈ। ਅੰਤਮ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੂਬਾ ਮੀਹਾਂ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਿਹਾ 'ਵੀਰ ਜੀ! ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਸੁਣਾਓ।' ਸੂਬਾ ਜੀ ਨੇ ਪਾਠ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਪਾਠ 22ਵੀਂ ਅਸ਼ਟਪਦੀ ਤੇ ਸੀ ਕਿ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਵੀ ਆ ਗਏ। ਕੁਰਸੀ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਨੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਹੰਝੂ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੱਥ ਜੋੜੇ ਤੇ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ 'ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਵਿਛੋੜਾ ਨਾ ਪਵੇ' ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਬਚਨ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਕੁਝ ਵਾਪਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹੈ।' 'ਮਿਲਿਆ ਹੋਵੇ ਨਾ ਵਿਛੋੜੇ ਜੇ ਮਿਲਿਆ ਹੋਈ' ਸੂਬਾ ਜੀ ਪਾਠ ਜਾਰੀ ਰਖਿਆ:-

ਦੂਖ ਰੋਗ ਬਿਨਸੈ ਭੈ ਭਰਮ॥
 ਸਾਧ ਨਾਮ ਨਿਰਮਲ ਤਾ ਕੇ ਕਰਮ॥
 ਸਭ ਤੇ ਊਚ ਤਾਕੀ ਸੋਭਾ ਬਨੀ,
 ਨਾਨਕ ਇਹ ਗੁਣ ਨਾਮੁ ਸੁਖਮਨੀ॥

ਪੜ੍ਹਿਆ ਗਿਆ ਤੇ 29 ਭਾਦਰੋਂ ਦਿਨ ਸੋਮਵਾਰ 1981 ਬਿ: ਜੋਤੀ ਨਾਲ ਜੋਤ ਮਿਲ ਗਈ। ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦਿਆਂ ਸਸਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸਸਕਾਰ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਤੇ ਖੂਹੀ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਏਥੇ ਹੀ ਭਜਨ ਦੀ ਵਰਨੀ ਦਾ ਅਰੰਭ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਿਹੜੀ ਨਿਰੰਤਰ ਜਗ ਰਹੀ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਨਮਿੱਤ ਸੈਂਕੜੇ ਪਾਠਾਂ ਦਾ ਭੋਗ ਪਾਇਆ ਗਿਆ।

ਸੂਬਾ ਮੀਹਾਂ ਸਿੰਘ, ਬਖਸ਼ੀ ਹਰਦੇਵ ਸਿੰਘ

ਮਾਤਾ ਜੱਟੋ

“ਵਾਹ ਮੇਰੇ ਚੀਨੀ ਵਾਲੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਤੇਰੀ ਅਲੌਕਿਕ ਲੀਲਾ, ਤੇਰੀ ਮਹਿਮਾ ਅਪਰ ਅਪਾਰ, ਅਸੀਂ ਜੀਅ, ਸਾਡੇ ਔਗੁਣ ਨਾ ਚਤਾਰੋ।” ਇਹ ਕਹਿ ਬਾਬਾ ਧੰਨਾ ਸਿੰਘ ਮਸਤੀ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਨ ਲੱਗ ਪਏ:-

ਕੋਈ ਗੁਣ ਨਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਿਚ ਮੇਰੇ।

ਔਗੁਣਾਂ ਦਾ ਮੈਂ ਭਰਿਆ।

ਨਾਲੇ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਣ, ਨਾਲ ਈ ਨੈਣ ਕਟੋਰੇ ਛਮ ਛਮ ਹੰਝੂ ਕੇਰਦੇ ਜਾਣ। ਕਿੰਨਾ ਸਮਾਂ ਇਵੇਂ ਵੈਰਾਗ ਕਰਦਿਆਂ ਬੀਤ ਗਿਆ। ਸੁਰਤ ਹੇਠਾਂ ਉੱਤਰੀ ਤਾਂ ਮੁੜ ਅਰਦਾਸ ਵਾਸਤੇ ਜੁੜੇ, “ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼! ਕੀ ਅਵੱਗਿਆ? ਕਈ ਦਿਨ ਬੀਤ ਗਏ ਨੇ ਕਿਸੇ ਸਾਧੂ ਦਾ ਆਸਣ ਨਹੀਂ ਖੁਲ੍ਹਿਆ, ਕਿਸੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਚਰਨ ਨਹੀਂ ਪਾਏ।”

“ਸੰਤ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛੱਕੋ, ਅੱਜ ਨਾ ਸਹੀ ਕੱਲ੍ਹ ਕੋਈ ਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਤੁਸੀਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਸੋਚਾਂ ਨਾ ਸੋਚਿਆ ਕਰੋ।”

“ਜੱਟੋ! ਮਨ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ। ਭੁੱਖ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦੀ।”

“ਸੰਤ ਜੀ! ਅੱਜ ਤੀਜਾ ਦਿਨ ਏ। ਅੰਤ ਇਹ ਸਰੀਰ ਏ। ਅੰਨ ਪਾਣੀ ਦੀ ਖੇਡ। ਬਿਨਾਂ ਕੁਝ ਖਾਧੇ ਪੀਤੇ ਸਰੀਰ ਨਿਰਬਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਏ। ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਉੱਠਣ ਬਹਿਣ ਜੋਗਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਅੱਧ ਜਿੰਨੀ ਲੋੜ ਏ ਛੱਕੋ।”

ਜੱਟੋ! ਮੈਨੂੰ ਇਉਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਏ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਰਾਜ਼ ਹਨ। ਜਦ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਘਰ ਵਿਚ ਸਾਧੂ ਭੇਜਦੇ ਹਨ। ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਸਦਕਾ ਬਰਕਤਾਂ ਆਪੇ ਹੀ ਟੁਰੀਆਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਜੇ ਸਾਧੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨਾ ਹੋਣ ਤਾਂ ਜਾਣੇ ਰਹਿਮਤਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਕਰੋਪ ਹੈ। ਤਦੋਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸੋਮੇ ਮੁੱਕਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ:-

ਜਹਿ ਘਰਿ ਸਾਧੂ ਨ ਸੇਵੀਐ ਹਰਿ ਕੀ ਪੂਜਾ ਨਾਹਿ॥

ਸੋ ਘਰ ਮਰਹਠ ਸਾਰ ਬੇ ਭੂਤ ਵਸੈ ਤਿਸ ਮਾਹਿ॥

ਜਦ ਸਾਧੂ ਦੇ ਚਰਨ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਲਕਸ਼ਮੀ ਦਾ ਵਾਸਾ ਓਸ ਘਰ ਆ

* ਜੱਟੋ ਪਤਨੀ ਸੰਤ ਧੰਨਾ ਸਿੰਘ ਪਿੰਡ ਆਲ੍ਹੇ ਮਹਾਰ, ਜ਼ਿਲਾ ਸਿਆਲਕੋਟ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੋ ਸਪੁੱਤਰ ਬਾਬੂ ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸਰਦੂਲ ਸਿੰਘ ਘਰ ਦੇ ਉੱਘੇ ਸੇਵਕ ਹੋਏ ਹਨ।

ਹੁੰਦਾ ਏ। ਬੁੜ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ, ਕਈ ਦਿਨ ਹੋ ਗਏ ਨੇ ਸਾਧੂ ਆਇਆਂ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਅਵੱਗਿਆ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਹੇ ਠੰਡੀ ਮੂਰਤੀ! ਕਰੋ ਕਿਰਪਾ।”

ਇਹ ਬਚਨ ਹੋ ਈ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਸੰਤ ਪੂਰੇ ਵਾਲੇ ਮਸਤੀ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਦੇ ਆ ਗਏ। ਨੇਤਰ ਰੱਬੀ ਰੰਗ ਵਿਚ ਗੜ੍ਹਦੇ, ਪੌਣ ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਮੁਹਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸੁਰੀਲੀ ਆਵਾਜ਼। ਸਦਾ ਅਰਸ਼ਾਂ ਤੇ ਉਡਾਰੀਆਂ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ। ਅਜੇਹਾ ਸਾਧਾਂ ਬਾਰੇ, ਠੰਡੀ ਮੂਰਤੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਇਉਂ ਨਕਸ਼ਾ ਉਲੀਕਿਆ ਹੈ:-

ਸਾਧ ਕੀ ਸੋਭਾ ਕਾ ਨਾਹੀਂ ਅੰਤ॥
 ਸਾਧ ਕੀ ਸੋਭਾ ਸਦਾ ਬੇਅੰਤ॥
 ਸਾਧ ਕੀ ਸੋਭਾ ਊਚ ਤੇ ਊਚੀ॥
 ਸਾਧ ਕੀ ਸੋਭਾ ਮੁਚ ਤੇ ਮੁਚੀ॥
 ਸਾਧ ਕੀ ਸੋਭਾ ਸਾਧ ਬਨਿਆਈ॥
 ਨਾਨਕ ਸਾਧ ਪ੍ਰਭੂ ਭੇਦ ਨ ਪਾਈ॥

ਠੀਕ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਅਭੇਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਸਨਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਰਸਾ ਰਹੀ ਸੀ:-

ਮਿਹਰਵਾਨੁ ਸਾਹਿਬੁ ਮਿਹਰਵਾਨੁ,
 ਸਾਹਿਬੁ ਮੇਰਾ ਮਿਹਰਵਾਨ॥
 ਜੀਅ ਸਗਲ ਕਉ ਦੇਇ ਦਾਨੁ॥ਰਹਾਉ॥
 ਤੂੰ ਕਾਹੇ ਡੋਲਹਿ ਪ੍ਰਾਣੀਆ,
 ਤੁਧੁ ਰਾਖੈਗਾ ਸਿਰਜਣਹਾਰੁ॥
 ਜਿਨਿ ਪੈਦਾਇਸਿ ਤੂੰ ਕੀਆ ਸੋਈ ਦੇ ਆਧਾਰੁ॥
 ਜਿਨਿ ਉਪਾਈ ਮੋਦਨੀ ਸੋਈ ਕਰਦਾ ਸਾਰ॥
 ਘਟਿ ਘਟਿ ਮਾਲਕੁ ਦਿਲਾ ਕਾ ਸਚਾ ਪ੍ਰਵਦਗਾਰ॥
 ਕੁਦਰਤਿ ਕੀਮ ਨ ਜਾਣੀਐ ਵਡਾ ਬੇਪ੍ਰਵਾਹੁ॥
 ਕਰਿ ਬੰਦੇ ਤੂੰ ਬੰਦਗੀ ਜਿਚਰੁ ਘਟ ਮਹਿ ਸਾਹੁ॥੩॥

“ਜੱਟੋ ਸੁਣਦੀ ਏਂ? ਰਬੀ ਬਾਣੀ ਕੀ ਆਖਦੀ ਏ? ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਕਿੰਨੀ ਕਿਰਪਾ ਕੀਤੀ ਏ।” ਇਹ ਅਜੇ ਆਪੋ ਵਿਚ ਚਰਚਾ ਕਰ ਈ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਜੱਟੋ ਦੇ ਤਿਲਕਣੇ ਮਨ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਜਾਣਦਿਆਂ, ਉਸ ਨੂੰ ਢਾਰਸ ਦੇਣ ਲਈ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਨਵਾਂ ਸੋਮਾ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਤਾਮਸੀ ਮਨਾਂ ਨੂੰ ਤਾਜ਼ਗੀ ਤੇ ਠੰਡ ਬਖਸ਼ਦਾ ਸੀ:-

ਨਾਨਕ ਚਿੰਤਾ ਮਤਿ ਕਰਹੁ, ਚਿੰਤਾ ਤਿਸ ਹੀ ਹੋਇ॥
 ਜਲ ਮਹਿ ਜੰਤ ਉਪਾਇਨੁ, ਤਿਨਾ ਭਿ ਰੋਜੀ ਦੇਇ॥
 ਓਥੈ ਹਟੁ ਨ ਚਲਈ, ਨ ਕੋ ਕਿਰਸ ਕਰੇਇ॥
 ਸਉਦਾ ਮੂਲਿ ਨ ਹੋਵਈ ਨ ਕੋ ਲਏ ਨ ਦੇਇ॥

ਇਹ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਅੰਦਰ ਆ ਗਏ। ਦੰਪਤੀ ਉਠੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ

ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ। ਮੰਜਾ ਡਾਹਿਆ ਉੱਪਰ ਚਿੱਟਾ ਖੇਸ। ਜੱਟੇ ਨੇ ਜਲ ਨਾਲ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਚਰਨ ਧੋਤੇ। ਮੁੜ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਾਇਆ। ਧੰਨਾ ਸਿੰਘ ਵੀ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰ ਸ਼ੁਕਰ ਕਰਦਿਆਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕਿਆ। ਸੰਤ ਜਿੰਨਾਂ ਸਮਾਂ ਰਹੇ ਇਹੋ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਂਦੇ ਰਹੇ, “ਬੱਚਾ! ਮਨੁਸ਼, ਜਨਮ ਭਜਨ ਬਾਣੀ ਤੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਜਿੰਨਾਂ ਹੋ ਸਕੇ ਲਾਹ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸਾਧਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਜਨਮ ਜਨਮਾਂਤਰਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਲਾਹ ਦੇਂਦੀ ਏ।”

ਕੁਝ ਦਿਨ ਰਹਿ ਸੰਤ ਚਲੇ ਗਏ। ਜੱਟੇ ਦਾ ਮਨ ਹੋਰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਹੋ ਗਿਆ, ਲੱਗੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ। ਸੰਤ ਧੰਨਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ “ਜੱਟੇ! ਐਵੇਂ ਗਿਟੀਆਂ ਨਾ ਗਿਣਿਆ ਕਰ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਇਹ ਸੰਤ ਸਾਡੇ ਡੋਲਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਬਚਾਣ ਆਏ ਸਨ, ਤੂੰ ਇਸ ਭੜੇਲੀ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢੀ ਜਾਹ ਤੇ ਵਰਤਾਈ ਜਾਹ। ਉਪਰੋਂ ਨਹੀਂ ਖੋਲ੍ਹਣਾ, ਹੇਠਾਂ ਦਾਣੇ ਕੱਢਣੇ ਹਨ ਤੂੰ ਗਿਣਤੀਆਂ ਮਿਣਤੀਆਂ ਵਿਚ ਨਾ ਪਿਆ ਕਰ। ਸਾਡਾ ਕੰਮ ਤਾਂ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਫ਼ਿਕਰ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਹਨ ਉਹ ਸਿੱਖ ਦੀ ਕੰਡ ਨਹੀਂ ਲੱਗਣ ਦੇਂਦਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੇਰਾਂ ਤੇਰਾਂ ਤੋਲਦਿਆਂ ਹੱਟੀ ਲੁਟਾ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਮਗਰ ਲੇਖੇ ਪੱਤਰ ਵੇਲੇ ਹਿਸਾਬ ਵਿਚ ਸਦਾ ਵਾਧਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਤੋਟਾ ਕਦੇ ਨਹੀਂ। ਅਸੀਂ ਵੀ ਉਸੇ ਘਰ ਦੇ ਟਹਿਲੂਏ ਹਾਂ, ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੈਰ ਚਿੱਤਰਾਂ ਤੇ ਚਲਦਿਆਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਤੂੰ ਸੇਵਾ ਕਰੀ ਜਾ ਬਾਕੀ ਕੰਮ ਗੁਰੂ ਜਾਣੇ, ਸੇਵਕ ਕਉ ਸੇਵਾ ਬਣ ਆਈ।

“ਸਤਿ ਬਚਨ ਜੀ! ਭੂਲ ਬਖਸ਼ੋ” ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਸੰਤ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਕਰਦੇ ਗਏ, ਜੱਟੇ ਦੇ ਰੋਮ ਰੋਮ ਵਿਚ ਰਚਦੇ ਗਏ। ਬਿਰਤੀ ਸਹਿਜ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਪੁੱਜ ਗਈ। ਫ਼ਿਕਰ ਫਾਕੇ ਉਡਾਰੀਆਂ ਮਾਰੇ ਗਏ।

ਜੱਟੇ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਚੌਪਾਸੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਸਰ ਗਿਆ। ਜੱਟੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉੱਠ ਜਲ ਲਿਆ ਸੰਤ ਧੰਨਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਉਂਦੀ। ਮੁੜ ਆਪ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜ ਜਾਂਦੀ। ਚੱਕੀ ਝੋ ਲੈਂਦੀ, ਫਿਰ ਲੰਗਰ ਤਿਆਰ ਕਰਦੀ, ਮੁੜ ਅਰਦਾਸਾ ਸੋਧ ਛਕਾਈ ਜਾਂਦੀ, ਜੋ ਆਵੇ ਛਕਾਈ ਜਾਵੇ। ਇੱਕੋ ਭੜੇਲੀ, ਉਸਨੂੰ ਭਰ ਉਪਰੋਂ ਬੰਦ ਕਰ, ਹੇਠੋਂ ਕੱਢੀ ਜਾਣਾ, ਉਸੇ ਵਿੱਚੋਂ ਸਾਧਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਲੰਗਰ, ਉਸੇ ਵਿੱਚੋਂ ਖੰਡ, ਬਾਦਮ, ਸਾਬਣ।

ਸਿੱਖ ਅਧੂਰਾ ਏ, ਕੇਵਲ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪੂਰਾ ਏ। ਲਗਪਗ 9 ਮਹੀਨੇ ਪਿੱਛੋਂ ਜੱਟੇ ਨੂੰ ਫੁਰਨਾ ਫੁਰਿਆ ਕਿ ਵੇਖਾਂ ਤਾਂ ਸਹੀ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਭੰਡਾਰਾ ਬਾਕੀ ਏ। ਠੇਕੀ ਤੋਂ ਚੱਪਣ ਚੁੱਕ ਝਾਤ ਮਾਰੀ ਤਾਂ ਬੱਲਾ ਭਾਂ ਭਾਂ ਕਰਦਾ ਦਿੱਸਿਆ। ਜੱਟੇ ਪਤੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ, ਉਸ ਕਿਹਾ “ਜੱਟੇ ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਮਤ ਕੀਤੀ, ਜੇ ਤੂੰ ਚੱਪਣ ਚੁੱਕ ਨਾ ਵੇਖਦੀ ਉੱਜ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਵਰਤਾਂਦੀਉਂ ਰਹਿੰਦੀ, ਤੋਟ

ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਉਣੀ।” ਜੱਟੇ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਲੇਟ ਗਈ ਤੇ ਭੁੱਲ ਬਖਸ਼ਾਈ। ‘ਉਹ ਵੀ ਭੁੱਲਾ ਨਾ ਜਾਣੀਏ, ਜਿਹੜਾ ਮੁੜ ਘਰ ਆਵੇ’ ਜੱਟੇ ਮੁੜ ਡੋਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੀ। ਬਚਨ ਨਹੀਂ ਭੰਨਿਆ। ਲਗਾਤਾਰ 60 ਸਾਲ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਇਕ ਰਸ, ਹੰਗਤਾ ਨਹੀਂ ਆਈ। ਵਡਿਆਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਮੂੰਹੋਂ ਨਹੀਂ ਉਭਾਸਰੀ। ਸਦਾ ਸ਼ੁਕਰ ਸ਼ੁਕਰ ਦਾ ਕਲਮਾ! ਤੂੰ ਧੰਨ! ਤੈਥੋਂ ਬਲਿਹਾਰ! ਤੈਥੋਂ ਵਾਰੀ!!

ਸ੍ਰੀ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ
ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨਗਰ, ਦਿੱਲੀ

ਮਾਈ ਬੁੱਧਾਂ

ਇਸ ਮਾਤਾ ਦੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਸਕਿਆ ਪਰ ਗੁਰੂ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਵੇਲੇ ਲੰਗਰ ਵਾਸਤੇ ਆਟਾ ਪੀਂਹਦੀ, ਭਾਂਡੇ ਮਾਂਜਦੀ, ਗੋਹਾ ਕੂੜਾ ਕਰਦੀ ਤੇ ਭਜਨ ਬਾਣੀ ਵੀ ਦਿਲ ਲਾ ਕੇ ਕਰਦੀ। ਭਜਨ ਬਾਣੀ ਕਰਦਿਆਂ ਦਿਲ ਡੋਲੇ ਡੱਕੇ ਖਾਣੇ ਰੁੱਕ ਗਿਆ। ਜਦ ਗੁਰੂ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਏ ਤਾਂ ਇਹ ਦੀਨ ਪੁਰ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਚਲੀ ਗਈ। ਸਮੇਂ ਦੀ ਖੇਡ ਉੱਥੇ ਇਕ ਡੇਰੇਦਾਰ ਸਾਧੂ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਅਨੰਦ ਪੜ੍ਹਾ ਲਿਆ। ਸਾਧ ਵੀ ਚੰਗਾ ਜਵਾਨ, ਧੜਲੇਦਾਰ, ਗਊਆਂ ਮੱਝਾਂ ਬਲਦ ਰਖਦਾ ਤੇ ਆਏ-ਗਏ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ।

ਬੁੱਧਾਂ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਸੇਵਾ ਦੀ ਪੁਤਲੀ ਤਾਂ ਬਣ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਮਾਤਾ ਜੀਵਨ ਕੌਰ ਦੇ ਦਾਨੀ ਸੁਭਾਉ ਨੇ ਬੁੱਧਾਂ ਦਾ ਹੱਥ ਵੀ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਜਦ ਕਦੇ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸਿੰਘ ਡੇਰੇ ਆਉਂਦੇ ਤਾਂ ਮਾਈ ਨੂੰ ਚਾਅ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ। ਘਿਓ ਦੀ ਚਾਟੀ ਅੱਗੇ ਰੱਖ ਦੇਂਦੀ। ਬਾਦਾਮ, ਸ਼ਰਦਾਈ ਵਰਤਾਂਦੀ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਘੋੜੇ ਤੇ ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਸੇਵਾਦਾਰ ਦੀਨ ਪੁਰ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਘਰ ਬਾਹਰ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦੇਂਦੀ। ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਕੱਢਣ ਤੇ ਆਪ ਹੀ ਖਾਣ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਜਦ ਚਰਨ ਪਾਏ ਤਾਂ ਮਾਈ ਨੇ ਮਸਤਾਨਿਆਂ ਹੋ ਜਾਣਾ। ਆਈਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਰਜ ਰਜ ਵਰਤਾਂਦੀ ਤੇ ਜਦ ਸਤਿਗੁਰ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਬਖਸ਼ ਅਗਾਂਹ ਰਵਾਨਾ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਬਚਿਆ ਹੋਇਆ ਘਿਓ, ਖੰਡ ਤੇ ਰਸਦ ਵੀ ਘੋੜਿਆਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਦੇਂਦੀ।

ਇਕ ਦਿਨ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਸਫ਼ੈਦਪੋਸ਼ ਸਾਵਣ ਸਿੰਘ ਮਾਈ ਬੁੱਧਾਂ ਕੋਲ ਆਇਆ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਬਾਤ ਕੀਤੀ। ਮਾਈ ਇਕ ਦਮ ਚੌਕਸ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਸਫ਼ੈਦਪੋਸ਼ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, “ਮਾਇਆ ਧਾਰੀਆ! ਜਦ ਸਤਿਗੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਣ ਤਾਂ ਦਿਲ ਸੌੜਾ ਨਾ ਕਰੀਂ। ਗਜ ਵਜ ਕੇ ਮੇਲਾ ਕਰੀਂ। ਜੇ ਲੋੜ ਪਈ ਤਾਂ ਘਿਓ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਲੈ ਜਾਈਂ। ਹੋਰ ਸਾਦੀ ਵੀ ਦਿਆਂਗੀ।” ਇਸ ਸਮੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀਨਪੁਰ ਨਾ ਰੁੱਕੇ। ਮਾਈ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਦਿਲ ਵਿਚ ਉਦਾਸ ਤਾਂ ਬੜੀ ਹੋਈ, ਪਰ ਅੰਦਰ ਗਈ; ਘਿਓ ਦੀ ਚਾਟੀ ਕੱਢ ਲਿਆਈ, ਜਿਹੜੇ ਰਾਹੇ ਸੰਗਤਾਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ, ਉਸੇ ਰਾਹ ਚਾਟੀ ਤੇ ਸ਼ੱਕਰ ਰਖ ਕੇ ਬਹਿ ਗਈ। ਜਿਹੜਾ ਸਿੱਖ ਲੰਘੇ, ਮਾਈ ਘਿਓ ਸ਼ੱਕਰ ਰਲਾ ਕੇ ਛਕਾਵੇ ਤੇ ਆਖੇ ਬੱਚਾ ਮੇਰੀ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨੀ। ਲੋਕਾਈਏ! ਸਤਿਗੁਰ ਦਾ ਪੱਲਾ ਫੜੋ; ਭਜਨ ਪੁੱਛੋ; ਜਨਮ ਸਫਲਾ ਕਰੋ। ਇਹੋ ਇਸ ਜਨਮ ਦਾ ਲਾਹ ਹੈ।

ਇਕ ਵੇਰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਦੀਵਾਨ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਵੱਡੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਪੱਗਾਂ ਵਾਲੇ ਇਕ ਜਾਂ ਦੋ ਮੱਥਾ ਟੇਕਦੇ ਸਨ। ਮਾਈ ਗਈ ਤੇ ਪਰ ਮੱਥਾ ਟੇਕੇ। ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਵਿਚ ਵੀ ਕੋਈ ਕਸਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਵੀ ਰੋਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਾਂਦਾ।

ਬੁੱਧਾਂ ਦਾ ਸੁਭਾ ਸੀ ਕਿ ਜਦ ਸੇਵਾ ਕਰਦਿਆਂ ਮੌਕਿਆ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਆਮ ਜਨਾਨੀਆਂ ਵਾਂਗੂੰ ਗੱਪਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਾਰਦੀ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਸੁਣਾ ਸਰੋਤਿਆਂ ਨੂੰ ਅਰਸੀ ਮੰਡਲਾਂ ਦੀ ਸੈਰ ਕਰਾਂਦੀ। ਉਹ ਦੱਸਦੀ ਗੁਰੂ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੇਡੇ ਤਪੱਸਵੀ ਸਨ; ਮਾਤਾ ਜੀਵਨ ਕੌਰ ਕਿਵੇਂ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੀ। ਮਾਈ ਘੁਲੀ ਤੇ ਹੋਰ ਮਾਈਆਂ ਡੇਰੇ ਵਿਚ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਪਹਿਰਾ ਹੁੰਦਿਆਂ ਬਾਹਰ ਟਿਥਿਆਂ ਤੇ ਬੈਠੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਰਸਦ ਪਾਣੀ ਪਹੁੰਚਾਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਇਕ ਸਮੇਂ ਮਾਈ ਘੁਲੀ ਗੁੜ ਤੇ ਹੋਰ ਸੀਦਾ ਟੋਕਰੀ ਵਿਚ ਰੱਖ, ਉਪਰ ਕੱਪੜਾ ਟਕਾ ਮੁੜ ਸਵਾਹ ਵਲ ਬਾਹਰ ਚਲੀ। ਹੋਲਦਾਰ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, “ਮਾਈ! ਕੀ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਏਂ?” ਘੁਲੀ ਸ਼ੇਰਨੀ ਦੀ ਬੱਚੀ ਸ਼ੇਰਨੀ ਸੀ। ਨਿਧੜਕ, ਬੇਬੇਫ਼, ਟੁੰਡੇ ਲਾਟ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਘੁਲੀ ਨੇ ਤੁਰਤ ਫੁਰਤ ਜਵਾਬ ਦਿਤਾ, “ਸੂਰ ਖਾਣਿਆਂ! ਤੈਨੂੰ ਲੱਭਦਾ ਨਹੀਂ, ਟੋਕਰੇ ਵਿਚ ਸਵਾਹ ਏ।” ਹੋਲਦਾਰ ਨੇ ਗੁਰੂ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਕੋਲ ਸ਼ਕਾਇਤ ਕੀਤੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਘੁਲੀ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਤੇ ਪੁੱਛਿਆ, “ਘੁਲੀਏ! ਹੋਲਦਾਰ ਕਹਿੰਦਾ ਏ, ਕਿ ਤੂੰ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕੱਢੀਆਂ।” “ਸੂਰ ਖਾਣਿਆਂ! ਤੈਨੂੰ ਮੈਂ ਕਦ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕੱਢੀਆਂ ਸਨ? ਤੂੰ ਐਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਮਾਂ ਖਰਾਬ ਕਰਦਾ ਹੈਂ।”

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਘੁਲੀ ਨੂੰ ਸਾਂਤ ਰਹਿਣ ਵਾਸਤੇ ਕਿਹਾ, ਪਰ ਹੋਲਦਾਰ ਬੁੜਬੁੜ ਕਰਦਾ ਚਲਾ ਗਿਆ।

ਬੁੱਧਾਂ ਸਿਦਕੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਵੀ ਹਾਲ ਸੁਣਾਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ, ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਸਿੱਖ ਪੰਜ ਪੰਜ ਬਦਾਮ, ਕਾਲੀਆਂ ਮਿਰਚਾਂ, ਖਸਖਾਸ ਤੇ ਗੁੜ ਲੈ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਲੈਂਦੇ ਸਨ।

ਮਾਈ ਬੁੱਧਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਦੱਸਦਿਆਂ ਬੱਕਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਦ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਇਆ, ਕੁਝ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਆਏ, ਜਦ ਤਕ ਦਰਸ਼ਨ ਨਾ ਕਰ ਲਏ, ਅੰਨ ਪਾਣੀ ਨਾ ਛੱਕਿਆ। ਜਦ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਗੋਦ ਵਿਚ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਲਿਆਂਦਾ ਤਾਂ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਡੰਡੋਤ ਕੀਤੀ; ਚਰਨ ਛੂਹੇ, ਸੰਤ ਪ੍ਰਦਖਣਾ ਕੀਤੀਆਂ ਤੇ ਪੰਜਾ ਜੈਕਾਰੇ ਛੱਡੇ ਤੇ ਮੁੜ ਜਲ ਪ੍ਰਸਾਦ ਛੱਕਿਆ ਤੇ ਆਖਿਉ ਨੇ “ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਦੇ ਦੀਦਾਰੇ ਸਾਹਿਬ ਕਲਗੀਧਰ ਨਾਲ ਮਿਲਦੇ ਹਨ।”

ਇਹ ਮਾਈ ਪਾਠ ਵੀ ਬੜਾ ਸੁੰਦਰ ਕਰ ਲੈਂਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਪਤੀ ਜੋਤੇ ਨੇ ਭਜਨ ਬੰਦਗੀ ਕਰਦਿਆਂ ਤੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਲੈਂਦਿਆਂ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕੀਤਾ।

ਪੰਡਿਤ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ

ਮਾਤਾ ਰਾਜਿੰਦਰ ਕੌਰ

ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੀ ਦੇਵੀ, ਸਰੂ ਜੈਸੀ ਲੰਮੀ, ਕਮਲ ਨੇਤਰ, ਹਸੁੰ ਹਸੁੰ ਕਰਦਾ ਮੁਖੜਾ, ਸੀਤਲਤਾ ਦਾ ਸੋਮਾ, ਪਿਆਰ ਦੀ ਮੂਰਤੀ, ਦਰਦ ਵੰਡਾਉ ਸ਼ਕਤੀ ਇਹ ਸਨ ਮਾਤਾ ਰਾਜਿੰਦਰ ਕੌਰ ਪੁੱਤਰੀ ਸ੍ਰ: ਉਦਮ ਸਿੰਘ, ਮਾਤਾ ਜਗਤ ਕੌਰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਪਿੰਡ ਕਾਲੂਵਾਲ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਸਰਦਾਰਾਂ ਦਾ ਘਰ ਸੀ, ਬੀਬੀ ਮਾਪਿਆਂ ਘਰ ਲਾਡ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਪਲੀ ਤੇ ਵਰ ਯੋਗ ਹੋਈ।

ਸਰਦਾਰ ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਨਾਮਧਾਰੀ ਪੰਥ ਵਿਚ ਚੰਗੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਨ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਜਾਂ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਪਤਵੰਤਿਆਂ ਨਾਲ ਚੰਗਾ ਮੇਲ ਜੋਲ ਸੀ। ਇਸ ਦੰਪਤੀ ਨੂੰ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਦਾ ਸ਼ੌਕ ਸੀ। ਇਹ ਇਕ ਗੁਰਪੁਰਬ ਸਮੇਂ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਗਏ ਤੇ ਉੱਥੇ ਹੀ ਸਰਦਾਰ ਕਾਲੂਵਾਲ ਦੇ ਸਰਦਾਰਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਹੋਇਆ। ਸ੍ਰ: ਉਦਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਗੱਲ ਸ੍ਰ: ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਦੱਸੀ ਕਿ ਬੀਬੀ ਰਾਜਿੰਦਰ ਦਾ ਅਨੰਦ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਵੱਡੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਨਾਲ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਗੱਲ ਸ੍ਰ: ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਰੱਖੀ ਤੇ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਇਹ ਕਹਿ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਬਖਸ਼ੀ ਕਿ ਬੀਬੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੋਵੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਦਾ ਘਰ ਸੇਵਾ ਤੇ ਪਰਉਪਕਾਰ ਸਿਖਾਂਦਾ ਹੈ। ਬੀਬੀ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਪੂਰੀ ਤਸੱਲੀ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਸ: ਲੀਲਾਵੰਤੀ (ਮਾਤਾ) ਰਾਜਿੰਦਰ ਕੌਰ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਵਿਚ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਾਉਣ ਵਾਸਤੇ, ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਕਾਲੂਵਾਲੇ ਸਰਦਾਰਾਂ ਦੇ ਘਰ ਰਹੀ ਤੇ (ਮਾਤਾ) ਰਾਜਿੰਦਰ ਕੌਰ ਨੂੰ ਸੁੱਚ ਸੋਧ ਵਿਚ ਪ੍ਰਪੱਕ ਕੀਤਾ। ਜਦ ਬੀਬੀ ਜੀ ਪੂਰਨ ਤੌਰ ਪਰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਹੋ ਗਏ ਤਾਂ ਅਨੰਦ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਮਿਥੀ ਗਈ। ਸੰਤ ਤਰਨ ਸਿੰਘ ਵਹਿਮੀ ਨੇ ਅਨੰਦ ਸੰਬੰਧੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰ: ਉਦਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੁੱਤਰੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੂੰ ਮਾਤਾ ਜੀਵਨ ਕੌਰ ਤੇ ਭੂਪਿੰਦਰ ਕੌਰ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਜਾਣਾ ਹੈ ਤੇ ਜਗਤ ਮਾਤਾ ਕਹਾਣਾ ਹੈ, ਪਰ ਸੋਚ ਰਖਣੀ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਕਸਰ ਲੱਗੇ ਅੱਗੇ ਤੂੰ ਸਾਡੀ ਧੀ ਸੈਂ, ਕੱਲ੍ਹ ਤੋਂ ਮਾਤਾ ਹੋਵੇਂਗੀ।”

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਨੰਦ 10 ਚੇਤਰ ਸੰਮਤ 2000 ਪਿੰਡ ਮੁਠੱਡੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜਲੰਧਰ ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਉਮੱਡ ਆਈਆਂ। ਘਰ ਘਰ ਮੰਗਲਾਚਾਰ ਹੋਇਆ। ਘਿਓ, ਖੰਡ, ਬਾਦਾਮ ਤੇ ਹੋਰ ਰਸਨਾਂ ਲੈ ਲੈ ਪੁਜੀਆਂ। ਸੰਤ ਨਿਧਾਨ ਸਿੰਘ ਆਲਿਮ, ਸੰਤ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਚਕ੍ਰਵਰਤੀ, ਸੰਤ ਮੰਗਲ

ਸਿੰਘ ਅਰਸੀ ਫ਼ਰਿਸ਼ਤਾ, ਸੰਤਾ ਅਤਰ ਸਿੰਘ, ਸੰਤ ਫ਼ੌਜਾ ਸਿੰਘ ਆਦਿ ਜਥੇਦਾਰ ਪੁੱਜੇ। ਜਥੇਦਾਰ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਪੰਜਰਾਤੇ, ਸਵਰਨ ਸਿੰਘ ਹੰਸਰੋ, ਬਹਾਲ ਸਿੰਘ ਰੋਡੇ ਨੇ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਵਰਖਾ ਕੀਤੀ। ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਰਾਗੀ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਦਾ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੀ ਮਸਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਸ੍ਰ: ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ ਆਪ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਕੀਰਤਨ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਲੁਧਿਆਣਾ ਨੇ ਲਾਈ। ਸੰਤ ਮੋਹਣ ਸਿੰਘ, ਸੰਤ ਆਲਾ ਸਿੰਘ, ਬਾਬਾ ਬਚਨ ਸਿੰਘ, ਸੂਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸੂਬਾ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ। ਵੇਦੀ ਗਡੀ ਗਈ। ਦੁਆਲੇ ਕੇਲੇ ਲਾਏ ਗਏ। (ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੁੱਧ ਚਿੱਟੇ ਖੱਦਰ ਦੇ ਬਸਤਰ ਪਾ ਕੇ ਵੇਦੀ ਦੇ ਲਾਗੇ ਜਾ ਕੇ ਬੈਠੇ। (ਮਾਤਾ) ਰਾਜਿੰਦਰ ਕੌਰ ਛੁੱਲਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਤੇ ਚਿੱਟੀ ਮਾਲਾ ਲੈ ਅੱਗੇ ਵੱਧੇ ਤੇ (ਸਤਿਗੁਰੂ) ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਗਲ ਵਿਚ ਪਾ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਸੰਤ ਬਹਾਦੁਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਭਜਨ ਦੱਸਿਆ। ਸੰਤ ਮੋਹਣ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਇਆ। ਲਾਵਾਂ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਇੱਕ ਸਿੰਘ ਨੇ ਛੁੱਲਾਂ ਦੀ ਵਰਖਾ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਮਨ੍ਹਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਕਈ ਬੀਬੀਆਂ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਤੇ ਕਈ ਗੀਤ ਗਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ:-

ਬੀਬੀ ਪਾਰੇ ਦਾ ਉਤਾਰ,
ਜਿਸ ਨਾਲ ਲਾਵਾਂ ਲਈਆਂ ਚਾਰ,
ਸਾਨੂੰ ਦੇਣਾ ਜੀ ਦੀਦਾਰ ਨੇੜੇ ਆਇ ਕੇ।
ਰਲਿਆ ਚੰਦ ਚਕੋਰੀ ਜੋੜਾ,
ਕਿਹਾ ਨਾ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਓੜਾ,
ਦਿਤਾ ਡਫ ਨਫੀਰੀ ਜੋੜਾ ਮੰਗਲ ਗਾਇ ਕੇ।

ਇਸ ਮੌਕਿਆਂ ਤੇ ਪੰਜ ਪਾਠਾਂ ਦੇ ਭੋਗ ਪਾਏ ਗਏ। ਅਨੰਦ 9 ਵਜ ਕੇ 3 ਮਿੰਟਾਂ ਤੇ ਸਮਾਪਤ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਖੁਸ਼ੀ ਭਰੇ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਗਿਆਨੀ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਤੇ ਉਮਰ ਦੀਨ ਉਲਫਤ ਨੇ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਪੜ੍ਹੀਆਂ।

ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚੱਲਦਾ ਰਿਹਾ ਤੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਅਤੁਟ ਲੰਗਰ ਵਰਤਿਆ। ਗਰੀਬ ਗੁਰਬਿਆਂ ਦੀਆਂ ਭੁੱਖਾਂ ਨਿਕਲ ਗਈਆਂ।

ਭਾਗਾਂ ਭਰੀ ਜੋਤੀ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਆਈ, ਸੰਗਤਾਂ ਗਰਮਜੋਸ਼ੀ ਨਾਲ ਸੁਆਗਤ ਕੀਤਾ। ਪਰ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਤੇ ਇਸ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਸੇਵਾ ਮੰਗਦੀ ਹੈ, ਮਾਤਾ ਜੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਗਏ। ਮਾਈ ਗੋਬਿੰਦਨੀ ਮਸਤਾਨੀ ਹੋ ਹੋ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮਾਤਾ ਜੀ ਪੇਕੇ ਘਰ ਦੀ ਪਿਰਤ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਈ ਗਏ। ਬਿਲਕੁਲ ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿਚ ਢਾਲ ਲਿਆ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਮਾਂਜਦੇ, ਗੋਹੇ ਕੂੜੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵੀ ਕਰਦੇ, ਭਾਜੇ ਵੀ ਚੀਰਦੇ, ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਪੱਖਾ ਵੀ ਝੁਲਦੇ। ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਵੀ

ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਦੇ। ਪਰ ਵਾਹ ਬਿਧ ਮਾਤਾ! ਤੇਰੀ ਅਜਬ ਖੇਡ! ਤੂੰ ਆਪ ਈ ਖੇਡ ਰਚਦੀ ਏਂ, ਆਪ ਈ ਦੇਹ ਧਾਰਦੀ ਏਂ, ਮੁੜ ਆਪ ਹੀ ਉਸ ਨਾਟਕ ਦਾ ਪਾਤਰ ਬਣ ਵਿਚਰਦੀ ਏਂ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਸਤਿਗੁਰੂ) ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਮੰਡੀ ਵਿਚ ਆਈਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਦੇਖ ਭਾਲ ਵਾਸਤੇ ਲਾਈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਸਹਿਤ ਮੰਡੀ ਪਧਾਰੇ। ਆਪ ਹਰੇਕ ਸਿੱਖ ਦਾ ਦੁੱਖ ਸੁੱਖ ਪੁੱਛਦੇ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵੰਡਾਉਂਦੇ। ਸੰਗਤਾਂ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਵਾਰੇ ਜਾਂਦੀਆਂ, ਪਰ ਆਪਣੀ ਰਚੀ ਖੇਡ ਅਨੁਸਾਰ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਡਾਕੀ ਨੇ ਆਣ ਘੇਰਿਆ। ਇਹ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਤਕ ਹਨ। ਇਸ ਘਰ ਦੇ ਮਤਹਿਤ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਦੁੱਖ ਸੁੱਖ ਹਨ। ਇਹ ਮੁਰਦਿਆਂ ਵਿਚ ਜਾਨ ਪਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਇੱਥੇ ਅੰਨ੍ਹਿਆਂ ਨੂੰ ਬੀਨਾਈ ਤੇ ਗੂੰਗਿਆਂ ਨੂੰ ਬੋਲਣ ਸ਼ਕਤੀ ਮਿਲਦੀ ਏ। ਡਾਕੀ ਵਰਗੀ ਚੰਦਰੀ ਬਿਮਾਰੀ ਨੂੰ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰ ਦੇ ਕੂਕਰਾਂ ਦੀ ਪੈਰ ਧੂੜੀ ਅੱਖ ਦੇ ਪਲਕਾਰੇ ਵਿਚ ਖਾਰੇ ਸਾਗਰ ਵਿਚ ਗੋਤੇ ਲਾ ਸਕਦੀ ਏ, ਪਰ ਜਦ ਰਜਾ ਆਪਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਫੇਰ ਕੌਣ ਵਿਚਾਰਾ। ਮਾਤਾ ਰਾਜਿੰਦਰ ਕੌਰ 10 ਭਾਦਰੋਂ 2002 ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਏ। ਦਰਿਆ ਬਿਆਸ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਸਸਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਮਿਤ 30 ਭਾਦਰੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਭੋਗ ਪਾਇਆ ਗਿਆ। ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਬਿਹੰਗਮ ਸਾਧਾਂ ਨੂੰ ਗੜਵੇ, ਡੋਰੀਆਂ, ਪਉਏ, ਆਸਣ, ਮਾਲਾ, ਕੰਘੇ ਤੇ ਬਸਤਰ ਆਦਿ ਦਿੱਤੇ।

ਮਾਤਾ ਗੋਬਿੰਦਣੀ

ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ

ਜਿਹੜੀ ਇਸਤਰੀ ਮਨ, ਬਚਨ ਤੇ ਕਰਮ ਨੂੰ ਵਸ ਰਖ ਕੇ ਪਤੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਇਸ ਲੋਕ ਵਿਚ ਸਤੀ ਤੇ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਸਵਰਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

-ਮਨੂੰ ਸਿਮ੍ਰਤੀ

ਮਾਤਾ ਹਰਿ ਕੌਰ

ਪਤਿਬ੍ਰਤ ਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀਬ੍ਰਤ ਧਰਮ ਨਿਭਾਉਣਾ ਬੜੇ ਉੱਚ ਆਤਮਾਵਾਂ ਦੀ ਖੇਡ ਹੈ। ਫਿਰ ਕਲਿਜੁਗ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ, ਜਿਸ ਨੇ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਇਸ ਰੁੜ੍ਹੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿਚ ਵੀ ਨਾਮਧਾਰੀ ਮਰਦ ਜਨਾਨੀਆਂ ਦਾ ਪੰਜਾਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੇ ਕੰਟਰੋਲ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਸਿੰਘ ਸਿੰਘਣੀਆਂ ਰਾਤ ਸਮੇਂ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦਿਆਂ, ਓਸੇ ਦਾਲਾਨ ਵਿਚ ਜਾਂ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਬ੍ਰਾਜ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮੰਦ ਵਾਸਨਾ ਨਹੀਂ ਫੁਰਦੀ ਸੀ। ਲੋੜ ਪੈਣ ਤੇ ਮਰਦ ਇਸਤਰੀ ਦਾ ਕੱਪੜਾ ਖਿੱਚ ਲੈਂਦਾ ਸੀ ਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸਤਰੀ ਮਰਦ ਦਾ ਲੀੜਾ ਖਿੱਚ ਲੈਂਦੀ ਸੀ, ਪਰ ਸੁੱਚੇ ਮੋਤੀ, ਹੀਰਿਆਂ ਦੀ ਜਗਮਗ। ਬੀਬੀ ਹਰਿ ਕੌਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦਿਆਂ ਨੌਜਵਾਨ ਤੇ ਅੱਧਖੜ ਉਮਰ ਦੇ ਸਿੰਘਾਂ ਵਿਚ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਿਆਂ ਬਤੀਤ ਕੀਤੇ।

ਮਾਤਾ ਹਰਿ ਕੌਰ ਦਾ ਜਨਮ ਪਿੰਡ ਥਥੇ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਿਆਲਕੋਟ ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਜਦ ਇਹ ਵਰ ਯੋਗ ਹੋਏ ਤਾਂ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨੇ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਮੀਰਪੁਰ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੰਗਣਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਕਰਨੀ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਇਵੇਂ ਹੋਈ ਕਿ ਸੰਤਾਂ ਘਰ ਨਾਲੋਂ ਨਾਤਾ ਤੋੜ ਲਿਆ ਤੇ ਹੰਸਾਂ ਨਾਲ ਰਲ ਹੰਸਾਂ ਦੀ ਚੋਗ ਚੁਗਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਐਸਾ ਰੰਗ ਚੜ੍ਹਿਆ ਕਿ ਸੰਸਾਰੀ ਰਸਾਂ ਕਸਾਂ ਨੂੰ ਲੱਤ ਮਾਰ ਨਾਮ ਦੇ ਰਸ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਗਏ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦਾ ਵੀ ਤਿਆਗ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਗੱਲ ਵਿਚ ਅਲਫੀ ਪਾ ਲਈ ਤੇ ਉਹ ਵੀ ਭੂਰੇ ਦੀ, ਇਸੇ ਵਿਚ ਉਹ ਭੂਰੀ ਵਾਲੇ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋ ਗਏ।

ਬੀਬੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਏ ਤੇ ਆਖਿਆ, ਬੀਬੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਲੜ ਲਾਓ। ਸੰਤਾਂ ਕਿਹਾ, “ਮੈਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਅਪਣੇ ਅਨੰਦ ਲਈ ਚੁਣ ਲਿਆ ਹੈ, ਮੈਂ ਹੋਰ ਅਨੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਥਾਂ ਸੋਚ ਲਵੋ।” ਸਰਦਾਰ ਨਰਾਸ ਹੋ ਘਰ ਮੁੜ ਆਇਆ ਤੇ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਸਿੱਖਣੀ ਨੂੰ ਦੱਸੀ। ਸਰਦਾਰਨੀ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਹਰਿ ਕੌਰ ਦੇ ਕੰਨ ਵਿਚ ਕਹਿ ਦਿੱਤੀ। ਉਸ ਨਿਸੰਗ ਹੋ ਕਿਆ “ਬੇਬੇ! ਜੋ ਹੁਣਾ ਸੀ ਸੋ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਵੀ ਹੋਰ ਵਿਆਹ ਨਹੀਂ ਕਰਾਉਣਾ ਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਬਚਨਾਂ ਤੇ ਫੁੱਲ ਚਾੜ੍ਹਾਂਗੀ ਤੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਹੋ ਕੇ ਰਹਾਂਗੀ, ਤੁਸੀਂ ਚਿੰਤਾ ਨਾ ਕਰੋ। ਕੁਲ ਨੂੰ ਦਾਗ ਨਹੀਂ ਲੱਗਣ ਦਿਆਂਗੀ। ਪਰ ਮਾਂਵਾਂ ਮਾਂਵਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਸੰਤ ਕਿਰਪਾਲ

ਸਿੰਘ ਜੀ* ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਾਂ ਨੇ ਮਮਤਾ ਭਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਬਚੜੀ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਗਹਿਣੇ ਬਣਵਾਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਅੱਗੋਂ ਹਰਿ ਕੌਰ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਲਿਆ ਮਾਤਾ ਵਖਾ।” ਮਾਤਾ ਝੱਟ ਗਹਿਣਿਆਂ ਵਾਲਾ ਡੱਬਾ ਲਿਆਈ ਤੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆ ਰਖਿਆ। ਡੱਬਾ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਤਾਂ ਇਕ ਦਮ ਅੱਖਾਂ ਚੁੰਧਿਆ ਗਈਆਂ। ਡੱਬੇ ਵਿਚ ਚੌਕ, ਫੁੱਲ, ਹਾਰ, ਹਮੇਲਾਂ, ਪੰਜਾਬਾਂ, ਬਾਂਕਾਂ, ਛਾਪਾਂ, ਛਲੇ, ਗੋਖੜੂ, ਚੂੜੀਆਂ ਤੇ ਸੰਗਾਰ ਪੱਟੀ ਲਿਸ਼ਕਾਰੇ ਮਾਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਬੀਬੀ ਚਾਰ ਸਾਲ ਗਹਿਣੇ ਮਾਪਿਆਂ ਘਰ ਪਾਈ ਰੱਖੇ ਤੇ ਚੌਥੇ ਸਾਲ, ਸਾਰਾ ਗਹਿਣਾ ਗੱਟਾ ਲੈ ਗਠੜੀ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿਚ ਨਿਕਲ ਟੁਰੀ। ਅਗਲੀ ਵਾਰਤਾ ਸੰਤ ਖਜ਼ਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ** ਪੂਰੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਦਿਵਸ ਦਾ ਮੇਲਾ ਸੀ। ਸੰਗਤਾਂ ਨਨਕਾਣੇ ਸਾਹਿਬ ਵਲ ਵਹੀਰਾਂ ਘੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਇਹ ਵੀ ਨਨਕਾਣੇ ਸਾਹਿਬ ਪੁੱਜ ਗਈ। ਪਰ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥਣੀ ਨੇ ਅਜੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਲੱਗੀ ਮਾਈਆਂ ਬੀਬੀਆਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਣ। ਭੂਰੀ ਵਾਲੇ ਕਿਹੜੇ ਸੰਤ ਨੇ?

“ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੌਣ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ?”

“ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋਵੋਗੇ, ਪਰ ਮੈਂ ਅਜੇ ਤਕ ਦਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਨਾਉਂ ਜ਼ਰੂਰ ਸੁਣਿਆ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ ਦੱਸੋ।”

ਇਕ ਮਾਈ ਹਰਿ ਕੌਰ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਟੁਰੀ ਤੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਡੇਰੇ ਪੁੱਜੀ। ਸੰਤ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਘਿਰੇ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਗੋਲ ਭਰਵਾਂ ਚਿਰਹਾ, ਨੂਰਾਨੀ ਮੁਖੜਾ, ਰੱਬੀ ਰੰਗ ਵਿਚ ਗੜ੍ਹਦੇ ਨੇਤਰ, ਦਗ ਦਗ ਕਰਦੀਆਂ ਲਾਲੀਆਂ, ਰੱਬੀ ਜੋਤ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਨਿਰੇ ਪੂਰਨ ਭਗਤ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਿਆਂ ਈ ਸ਼ਾਂਤੀ ਆ ਗਈ। ਹਰਿ ਕੌਰ ਅੱਗੇ ਵੱਧੀ ਤੇ ਗਹਿਣਿਆਂ ਵਾਲੀ ਗੱਠੜੀ ਰਖ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ ਤੇ ਚੌਕੜਾ ਮਾਰ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਈ ਬਹਿ ਗਈ।

‘ਬੀਬੀ! ਉੱਠ ਇਕ ਪਾਸੇ ਹੋ ਜਾ।’

‘ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਉੱਠਣਾ, ਜਿੱਥੇ ਪੁੱਜਣਾ ਸੀ ਪੁੱਜ ਗਈ, ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਹਿਲਣਾ।’

‘ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ?’

‘ਤੁਹਾਡੀ ਮੰਗੇਤਰ, ਤੁਹਾਡੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਦਾਸੀ।’

ਮੰਗੇਤਰ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸੁਣ ਬੈਠੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਸੰਨਾਟਾਂ ਛਾ ਗਿਆ, ਸਭ ਨੇ ਕੰਨ ਚੁੱਕ ਲਏ।

‘ਬੀਬੀ! ਤੈਨੂੰ ਗਲਤੀ ਲਗਦੀ ਏ, ਕੋਈ ਹੋਰ ਹੋਵੇਗਾ।’

‘ਜੀ ਨਹੀਂ, ਗਲਤੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦੀ। ਤੁਸੀਂ ਸ਼ਮੀਰ ਤੋਂ ਹੋ ਨਾ? ਤੁਹਾਡਾ

* ਸੰਤ ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਝੱਬਰ, ਹਜ਼ੂਰੀ ਸੇਵਕ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ।

** ਸੰਤ ਖਜ਼ਾਨ ਸਿੰਘ ਹਜ਼ੂਰੀ ਸੇਵਕ ਮਹਾਰਾਜ ਜਸਬੀਸ ਸਿੰਘ।

ਨਾਉਂ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਤੁਸੀਂ ਭੂਰੀ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ। ਮੇਰੇ ਮਾਪਿਆਂ ਤੁਹਾਡੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਅਰਪਣ ਦਾ ਅਰਦਾਸਾ ਕੀਤਾ। ਭਾਈ ਨੇ ਅਰਦਾਸਾ ਵੀ ਸੋਧਿਆ ਸੀ। ਗਲਤੀ ਨਹੀਂ।’

‘ਤੂੰ ਕਿੱਥੋਂ ਆਈ ਏਂ?’

‘ਜੀ ਜੇਜਿਆਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਿਆਲਕੋਟ ਤੋਂ।’

‘ਪਰ ਮੈਂ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਮੁਕਾ ਚੁੱਕਾ ਹਾਂ। ਹੁਣ ਮੈਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਪੁਰਾਣੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਮੁੱਕ ਗਏ, ਨਵਿਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੇ ਜਤਨਾਂ ਵਿਚ ਹਾਂ।’

‘ਤੁਹਾਡੇ ਤਾਂ ਮੁੱਕ ਗਏ, ਪਰ ਮੇਰੇ ਨਹੀਂ ਮੁੱਕੇ। ਸੰਤ ਤਾਂ ਬਚਨਾਂ ਦੇ ਪੂਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।’

‘ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਬਦਲ ਲੈ।’

‘ਨਹੀਂ ਮਹਾਰਾਜ! ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਚਰਨਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ।’

‘ਮੈਂ ਗ੍ਰਹਿਸਤ ਵਾਲਾ ਪਾਸਾ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ। ਮੁੜ ਉਸ ਜਲ੍ਹਣ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਫਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ।’

‘ਗ੍ਰਹਿਸਤ ਨਾ ਸਹੀ, ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਰੱਖ ਸਕਦੇ ਹੋ।’

‘ਬੀਬੀ! ਇਹ ਕਲਿਜੁਗ ਏ, ਸਮਾਂ ਬੜਾ ਚੰਚਲ ਏ, ਭਰਾ ਭੈਣ ਦਾ ਇਕੱਠਿਆਂ ਰਹਿਣਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਇੱਥੇ ਹਰ ਖਿਆਲ ਦੇ ਪੁਰਸ਼ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਮਨ ਬੜਾ ਚੰਚਲ ਏ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਡੋਲ ਸਕਦਾ ਏ, ਤੂੰ ਕਿਸੇ ਸਿੱਖ ਦੀ ਬਾਂਹ ਫੜ ਲੈ।’

‘ਨਹੀਂ ਜੀ! ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਫਸੀਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਉੱਡਦੀਆਂ ਮਗਰ ਦੌੜਾਂ, ਤੁਹਾਡਾ ਪੱਲਾ ਬੜਾ ਵੱਡਾ ਏ ਇਸੇ ਨੂੰ ਗੰਢ ਪਾਈ ਰਖਾਂਗੀ।’

‘ਵੇਖ ਬੀਬੀ! ਅਸੀਂ ਮਲੰਗ ਦਿਨ ਕਿਤੇ ਰਾਤ ਕਿਤੇ, ਜੋ ਮਿਲ ਗਿਆ ਛੱਕ ਲਿਆ, ਜੇ ਨਾ ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ ਰਾਮ ਆਸਰਾ। ਜੇ ਮਿਲ ਗਏ ਤਾਂ ਪਲੰਘ ਨਵਾਰੀ ਨਾ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਭੂਮਾਸਨ।’

‘ਸੰਤ ਜੀ! ਮੈਨੂੰ ਸੀਤਾ ਮਾਤਾ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਵੀ ਤਾਂ ਜੀਵਨ ਦੇਵ-ਪਤੀ ਨਾਲ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਬਤੀਤ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿ ਖੁਸ਼ੀ ਖੁਸ਼ੀ ਸਮਾਂ ਬਤੀਤ ਕਰਾਂਗੀ, ਤੁਹਾਡੀ ਚਰਨ ਧੂੜੀ ਮੇਰੇ ਸਾਰੇ ਜ਼ਖਮਾਂ ਨੂੰ ਭਰ ਦੇਵੇਗੀ। ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਰੁੱਖਾ ਦਾਣਾ ਵੀ ਛੱਤੀ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨਾਲੋਂ ਉੱਤਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।’

‘ਬੀਬੀ! ਕਹਿਣਾ ਸੌਖਾ ਏ, ਨਿਭਾਉਣਾ ਔਖਾ ਏ, ਸਮਾਂ ਪੈਣ ਤੇ ਸਭ ਗੱਲਾਂ ਵਿਸਰ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।’

‘ਸੰਤ ਜੀ! ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਤਾਂ ਕੋਟ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਲਾਗੇ ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਵੈਰੀ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦਾ। ਇੱਥੇ ਤਾਂ ਕਰੜੇ ਤੋਂ ਕਰੜਾ ਸ਼ਰਤੂ ਵੀ ਦਮ ਨਹੀਂ

ਮਾਰ ਸਕਦਾ। ਇਥੇ ਆ ਕੇ ਖੱਬੀ ਖਾਨਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਝੁੱਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਾਬਰਾਂ ਹੱਥੋਂ ਤਲਵਾਰਾਂ ਡਿੱਗ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਸੜਿਆਂ ਭੁੱਜਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਮਿਲਦੀ ਏ। ਇੱਥੇ ਸ਼ੇਰ ਗਊਆਂ ਦੀ ਰਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਨਾਗਾਂ ਦੀਆਂ ਫੰਨਾਂ ਧਰਤੀ ਤੇ ਆ ਟਿਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਫਨੀਅਰ ਕੀਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਫਿਰ ਤੁਹਾਡੀ ਚਰਨ ਦਾਸੀ ਹੋਵਾਂਗੀ। ਮੈਨੂੰ ਭੈ ਕਾਹਦਾ? ਤੁਹਾਡੀ ਕਿਰਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਕੋਈ ਵਾਲ ਵਿੰਗਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਜਿੱਥੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਹੋਵੇ, ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਦੀਆਂ ਧੁਨਾਂ ਉੱਠਦੀਆਂ ਹੋਣ, ਉੱਥੇ ਤਾਂ ਧਰਮ ਰਾਜ ਦੇ ਦੂਤ ਨਹੀਂ ਅਪੜ ਸਕਦੇ।’

‘ਭੈ ਲੱਗਦਾ ਏ।’

‘ਵੇਖ ਚਿੱਟੀ ਚਾਦਰ ਨੂੰ ਦਾਗ ਨਾ ਲੱਗੇ।’

‘ਦਾਗ ਲੱਗੇ? ਸੰਤ ਤਾਂ ਸੱਤਾਂ ਕੁਲਾਂ ਦਾ ਦਾਗ ਧੋਣ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਕਾਲੇ ਕਾਂ ਹੰਸ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।’

‘ਬੀਬੀ! ਅਜੇ ਵੀ ਸੋਚ ਲੈ। ਇਹ ਬਿਖੜਾ ਪੈਂਡਾ ਏ ਤੂੰ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਚਲ। ਅਜੇ ਡੁੱਲ੍ਹੇ ਬੇਰਾਂ ਦਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਵਿਗੜਿਆ।’

‘ਤੁਸੀਂ ਠੀਕ ਆਖਦੇ ਹੋ, ਡੁੱਲ੍ਹੇ ਬੇਰਾਂ ਦਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਵਿਗੜਦਾ, ਪਰ ਮੇਰੇ ਬੇਰ ਤਾਂ ਅਜੇ ਮੇਰੀ ਝੋਲੀ ਵਿਚ ਹਨ, ਡੁੱਲ੍ਹੇ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਗੜਨ ਦਾ ਸੁਆਲ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਮੈਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਭ ਕੁਝ ਸੋਚ ਲਿਆ ਹੈ। ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਸੁੱਖ ਈ ਸੁੱਖ ਏ, ਅਨੰਦ ਈ ਅਨੰਦ ਏ। ਤੁਹਾਡੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਫਿਰ ਕੋਈ ਭੈ ਨਹੀਂ। ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਤਾਂ ਕੋਟ ਪਾਪ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਸਦਕਾ ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਏ, ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਈ ਸਾਰੇ ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਏ, ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਪੰਜੇ ਵੈਰੀ ਇਸ ਦੇ ਲਾਗੇ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੇ, ਈਸ਼ਵਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵੀ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਦਿਆਲਤਾ ਨਾਲ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਏ।

‘ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਰਹਾਂਗੀ। ਮਾਪਿਆਂ ਤੁਹਾਡੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦਾ ਪ੍ਰਣ ਕੀਤਾ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਣ ਪੂਰਾ ਕਰਾਂਗੀ। ਹੁਣ ਮਾਪਿਆਂ ਘਰ ਨਹੀਂ ਜਾਵਾਂਗੀ, ਜਿਹੜਾ ਛਡਿਆ ਗ੍ਰਾਂ ਉਹਦਾ ਲੈਣਾ ਕੀ ਨਾਂ। ਮੈਂ ਆਖਰੀ ਸਵਾਸਾਂ ਤਕ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਦੀ ਝਾਕ ਨਹੀਂ ਰਖਾਂਗੀ। ਮੈਂ ਇੱਥੇ ਈ ਜੀਆਂਗੀ ਤੇ ਇੱਥੇ ਈ ਮਰਾਂਗੀ।’

‘ਚੰਗਾ ਤੇਰੀ ਮਰਜ਼ੀ। ਵੱਖਰੀ ਕੁਟੀਆ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਪਵੇਗਾ।’

‘ਸਤਿ ਬਚਨ।’

‘ਭਜਨ ਪੁੱਛ ਲੈ, ਸੋਧ ਰਖ ਲੈ, ਸੇਵਾ ਕਰ।’

‘ਪ੍ਰਵਾਨ ਏ।’

‘ਚੁੱਕ ਗੱਠੜੀ! ਪਾਸੇ ਹੋ।’

‘ਇਹ ਗੱਠੜੀ ਵੀ ਤੁਹਾਡੀ ਏ। ਜੇ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਤਾਂ ਗੱਠੜੀ ਦੇ ਮਾਲਿਕ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਹੋ।’

‘ਖੋਲ੍ਹੋ, ਕੀ ਏ?’

ਗੱਠੜੀ ਖੋਲ੍ਹੀ ਗਈ। ਸੋਨੇ ਚਾਂਦੀ ਦੀਆਂ ਟੁੰਬਾਂ ਦਾ ਢੇਰ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਚੁੰਧਿਆ ਗਈਆਂ। ਸੰਤਾਂ ਬਚਨ ਕੀਤਾ, ‘ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਪਾ ਆਓ।’ ਹਰਿ ਕੌਰ ਦਾ ਡੇਰੇ ਮਾਨੇ ਵਾਲੇ ਵੱਖਰਾ ਲੁਆ ਦਿੱਤਾ। ਪਰ ਸੰਤਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਆਪਣੀ ਕੁਟੀਆ ਵਿਚ ਬ੍ਰਾਜਣਾ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਦਾ ਜਾਗਣਾ, ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਦਾ ਅਭਿਆਸ, ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਦੀ ਸੇਵਾ। ਭਾਂਡੇ ਮਾਂਜ, ਬਸਤਰ ਧੋ, ਝਾੜੂ ਦੇ, ਹੋਰ ਡੇਰੇ ਦੀ ਸਫ਼ਾਈ, ਰਾਤ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕੁਟੀਆ। ਸੰਤ ਦੌਰੇ ਤੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਇਹ ਜਥੇ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ, ਜੇ ਪਿੰਡ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪਿੰਡ, ਚਿਹਰੇ ਤੇ ਮਲਾਲ ਨਹੀਂ, ਹਉਕਾ ਨਹੀਂ ਭਰਿਆ। ਖਿੜਿਆ ਮੱਥਾ, ਹਸ਼ੂ ਹਸ਼ੂ ਕਰਦਾ ਚਿਹਰਾ। ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਤਤਪਰ ਤੇ ਰਸਨਾ ਤੇ ਨਾਮ। ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਧਾਰ ਲਿਆ। ਮਾਈ ਭਾਈ ਸਭ ਭੈ ਖਾਂਦੇ ਤੇ ਆਦਰ ਦੇਂਦੇ।

ਵੱਡੇ ਘਰਾਂ ਦੀਆਂ ਬੀਬੀਆਂ ਜਦੋਂ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਹਾਰ ਸੰਗਾਰ ਲਾ ਕੇ ਆਉਂਦੀਆਂ ਤਾਂ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਨੂੰ ਝਿੜਕ ਦੇਂਦੀ ਤੇ ਕਹਿੰਦੀ, ‘ਇਹ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਕੇਵਲ ਖਾਣ-ਲੋਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਕੰਜਰਾਂ ਦਾ ਭਰੇਵਾ ਲਾਹ ਕੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਕਰੋ, ਹੱਥੀਂ ਸੇਵਾ ਕਰੋ, ਕਿਸੇ ਗਰੀਬ ਦੀ ਸਹੈਤਾ ਕਰੋ, ਇਹ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਦਾ ਲਾਹ ਹੈ।’

ਜਦ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਵੰਡਾਰਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਵਿਚ ਆ ਗਈ। ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪੁੱਜ ਸੰਤਾਂ ਤੇ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਸੀਸ ਰੱਖ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ ਸੰਤ ਜੀ ਬਖਸ਼ ਲਵੋ ਇਹ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਦੇਹ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤੀ। ਇੱਥੇ ਹੀ ਮਾਈ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਕੀਤਾ। ਮਾਈ ਸੱਚਖੰਡ ਜਾ ਬ੍ਰਾਜੀ।

ਸੰਤ ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ,
ਹਜ਼ੂਰੀ ਸੇਵਕ

ਸੰਤ ਖਜ਼ਾਨ ਸਿੰਘ

ਨਾਰੀ ਨਿੰਦਾ ਮਤ ਕਰੋ ਨਾਰੀ ਨਰ ਕੀ ਖਾਣ
ਨਾਰੀ ਤੇ ਨਰ ਉਪਜੈ ਧ੍ਰੁਹ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਸਮਾਨ।

ਸ੍ਰੀ ਤੁਲਸੀ ਜੀ

ਮਾਤਾ ਹਰ ਕੌਰ ਖਾਰਾ

ਮਾਤਾ ਹਰ ਕੌਰ ਦਾ ਜਨਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਗੜ੍ਹ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਿਆਲਕੋਟ ਬਾਬਾ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਮਾਤਾ ਤਾਬਨ ਦੇ ਘਰ ਹੋਇਆ। ਮਾਪਿਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਉਂ ਜੀਵਨ ਕੌਰ ਰਖਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਆਹ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਪਿੰਡ ਖਾਰਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਗੁਜਰਾਂਵਾਲੇ ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਪੇਕੇ ਸਹੁਰੇ ਘਰ ਗੁਰੂ ਘਰ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਸਾਧਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸਦਾ ਆਸਣ ਖੁਲ੍ਹਦੇ ਰਹਿੰਦੇ। ਢੋਲਕੀ ਛੈਣੇ ਖੜਕਦੇ ਤੇ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਹੁੰਦਾ। ਇਹ ਘਰ ਧਰਮ ਦੀ ਕਿਰਤ ਕਰਦਾ। ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਵਾਧੂ ਝਗੜਾ ਖੜਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਪੰਜ ਪੁੱਤਰ ਹੋਏ। ਪੰਜੇ ਹੀ ਭਰੋਸੇ ਤੇ ਸਿਦਕ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਹਨ। ਉਜਾਗਰ ਸਿੰਘ, ਮੇਹਰ ਸਿੰਘ, ਮਘਰ ਸਿੰਘ, ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਤੇ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈ ਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਜਨ ਦੀ ਦਾਤ ਸੰਤ ਬਹਾਦੁਰ ਸਿੰਘ ਪਾਸੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ।

ਮਾਤਾ ਸਦਾ ਆਸਣ ਦੀ ਸੋਧ ਰਖਦੇ ਤੇ ਆਏ ਸਾਧ ਨੂੰ ਦੁੱਧ ਜਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਾਏ ਬਿਨਾ ਜਾਣ ਨਾ ਦੇਂਦੇ। ਘਿਓ ਨਾਲ ਤਲੇ ਪ੍ਰਾਉਂਠੇ, ਲੱਸੀ, ਲੱਸੀ ਵਿਚ ਮੱਖਣ ਛਕਾ ਕੇ ਰਾਜੀ ਹੁੰਦੇ। ਪਿਛਲੇ ਪਹਿਰ ਦੁੱਧ ਮਲਾਈ ਸਮੇਤ ਛੰਨਿਆਂ ਵਿਚ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਚਾਰ ਆਦਮੀ ਨਹੀਂ ਪੀ ਸਕਦੇ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀਆਂ ਇਸ ਘਰ ਤੇ ਵੱਡੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਸਨ। ਇਕ ਵੇਰ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪਾਵਾ ਵਸਾਖੀ ਦੇ ਮੇਲੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਗਿਆ ਤਾਂ ਮਾਤਾ ਕਿਹਾ 'ਇੰਦਰ ਸਿੰਘਾ! ਮੇਰੇ ਵੱਲੋਂ ਅਰਜ਼ ਕਰੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਮੇਰੇ ਘਰੋਂ ਵੀ ਛੋਲਿਆਂ ਦੀ ਗੁਲੀ ਖਾਈ ਜਾਣ।' ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਧਾਰਨ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਜਾ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ। ਸਤਿਗੁਰ ਸਦਾ ਸ਼ਰਧਾ ਭਾਵ ਵੇਖਦਾ ਹੈ। ਮਾਈ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਗੁਜਰਾਂਵਾਲੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦਾ ਦੌਰਾ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ। ਦੌਰਾ ਚੱਲਦਾ ਚੱਲਦਾ ਖਾਰੇ ਪਿੰਡ ਪੁੱਜ ਗਿਆ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, 'ਰਤਨ ਮੈਨੂੰ ਰੇਜ਼ਸ਼ ਦੀ ਕਸਰ ਦੇ, ਮੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਛੋਲਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਪਕਾਈ' ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਘਰ ਗਿਆ ਤੇ ਛੋਲਿਆਂ ਦੇ ਆਟੇ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ। ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛੱਕ ਕੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ 'ਮਾਈ! ਤੇਰੀ ਛੋਲਿਆਂ ਦੀ ਗੁਲੀ ਛੱਕ ਲਈ, ਤੇਰਾ ਉਲੂਮਾ ਲਾਹ ਦਿੱਤਾ' ਇਹ ਸੁਣ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਬੜਾ ਫ਼ਿਕਰ ਲੱਗਾ ਤੇ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ 'ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼! ਮੈਂ ਪਾਪਣ ਛੋਲਿਆਂ ਦਾ ਬੀ ਬੀਜ ਲਿਆ ਹੈ।' ਪਰ ਮਿਹਰਬਾਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਲਾਸਾ

ਦੇਦਿਆਂ ਬਚਨ ਕੀਤਾ 'ਬੇਬੇ! ਭਰਮ ਨਾ ਕਰ ਤੇਰੇ ਭੰਡਾਰੇ ਭਰੇ ਰਹਿਣਗੇ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਹਰੇਕ ਸਿੰਘ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੁੰਦੇ। ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਰੀਕਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਬਿਨਾ ਦੱਸੇ ਜ਼ਮੀਨ ਵੇਚ ਦਿੱਤੀ। ਜਦ ਕਚਹਿਰੀ ਇੰਤਕਾਲ ਵਾਸਤੇ ਜਾਣਾ ਪਿਆ ਤਾਂ ਸ਼ਰੀਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਹੱਥੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਾਂਦੀ।

ਇਕ ਸੰਤ ਆਲਾ ਸਿੰਘ, ਸੂਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਤੇ ਬਾਕੀ ਜਥਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦਾ ਪੁੱਜਾ। ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਚਾ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ। ਪਰ ਜਦ ਅੰਦਰ ਗਈ ਤਾਂ ਆਟਾ ਮਸਤ ਸੀ। ਭਾਂਡੇ ਖਾਲੀ ਪਏ ਸਨ। ਮਾਤਾ ਨੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ਬੋਟਾ ਝਟਾਪਟ ਕਰੋ। ਦਾਣਿਆਂ ਦੀਆਂ ਚਾਟੀਆਂ ਲੈ ਜਾਓ ਤੇ ਆਟਾ ਪਿਸ਼ਵਾ ਲਿਆਓ। ਸਾਧਾਂ ਦੇ ਲੰਗਰ ਨੂੰ ਦੇਰ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਪਰ ਜਦ ਮਾਤਾ ਦਾ ਬਚਨ ਮੰਨ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਉਜਾਗਰ ਸਿੰਘ ਅੰਦਰ ਦਾਣੇ ਲੈਣ ਗਏ ਤਾਂ ਸਭ ਚਾਟੀਆਂ ਆਟੇ ਦੀਆਂ ਭਰੀਆਂ ਪਈਆਂ ਸਨ। ਚਾਵਲ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਮਾਤਾ ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਵੇਖ ਮਸਤ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ 'ਬਾਬਾ ਜੋਤਾ ਸਿੰਘ! ਵੇ ਇਹ ਕੀ ਕੀਤਾ ਜੇ? ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਨੇ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਨਾਲ ਕਿਹਾ 'ਮਾਤਾ! ਇਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਮਿਹਰਾਂ ਹਨ।'

ਰਾਤ ਨੂੰ ਹਲੇ ਦਾ ਦੀਵਾਨ ਕੋਠੇ ਤੇ ਲੱਗਾ। ਚੌਪਾਸੀ ਮਸਤੀ ਛਾ ਗਈ। ਮਾਤਾ ਕਿਸੇ ਕਾਰਨ ਕੋਠੇ ਤੋਂ ਉੱਤਰੀ ਤੇ ਉੱਤਰਦਿਆਂ ਸੱਪ ਲੜ ਗਿਆ। ਮਾਤਾ ਨੇ ਸੱਪ ਨੂੰ ਦਾਬੜੇ ਹੇਠਾਂ ਦਬ ਦਿੱਤਾ। ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਤਾਂ ਲੱਗ ਗਿਆ ਪਰ ਦੀਵਾਨ ਰੰਗ ਵਿਚ ਲੱਗਾ ਰਿਹਾ। ਕਿਸੇ ਦਵਾਈ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦੀ। ਕੋਈ ਮਾਂਦਰੀ ਨਾ ਬੁਲਾਇਆ। ਕਾਫ਼ੀ ਸਮਾਂ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦਿਆਂ ਬੀਤਿਆ। ਮਾਤਾ ਵੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਲੱਗ ਭਜਨ ਬਾਣੀ ਕਰਦੀ ਰਹੀ। ਤੜਕੇ ਸੰਗਤ ਨੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੀਤਾ। ਭਜਨ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਜੁੜੇ। ਸਵੇਰ ਨੂੰ ਸੱਪ ਮਰ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਅੰਢ ਗੁਆਂਢ ਮਾਈ ਦੀ ਖਬਰ ਸੁਰਤ ਲੈਣ ਆਏ ਤਾਂ ਮਾਈ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਮਾਂਜ ਰਹੀ ਸੀ। ਖਬਰ ਲੈਣ ਆਏ ਧੰਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ, ਧੰਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਮੁੜਦੇ।

ਦੇਸ਼ ਦਾ ਵੰਡਾਰਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਪਰ ਮਾਈ ਦਾ ਹੱਥ ਉਵੇਂ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਘਰ ਆਏ ਜਲ ਪਾਣੀ ਛਕਾਏ ਬਿਨਾ ਜਾਣ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ। ਮਾਈ ਦੇ ਪ੍ਰਾਣ ਪੰਖੇਰੂ 16 ਅੱਸੂ 2009 ਬੁਧਵਾਰ ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਢਾਈ ਵਜੇ ਉਡਾਰੀ ਮਾਰ ਗਏ। ਮਾਈ ਦਾ ਭੋਗ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਗਿਆ।

ਜਿਸ ਘਰ ਵਿਚ ਪਤੀ ਪਤਨੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਘਰ ਵਿਚ ਸਦਾ ਈ ਸੁੱਖ ਵਸਦਾ ਹੈ।

-ਮਨੂੰ ਸਿਮ੍ਰਤੀ

ਮਾਤਾ ਮਿਹਰ ਕੌਰ (ਪੁਲ ਵਾਲੀ)

ਜੀਅਹੁ ਨਿਰਮਲ ਬਾਹਰਹੁ ਨਿਰਮਲ
 ਬਾਹਰਹੁ ਤੇ ਨਿਰਮਲ ਜੀਅਹੁ ਨਿਰਮਲ, ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਕਰਣੀ ਕਮਾਣੀ॥
 ਕੂੜ ਕੀ ਸੋਇ ਪਹੁੰਚੈ ਨਾਹੀ, ਮਨਸਾ ਸਚ ਸਮਾਣੀ॥
 ਜਨਮ ਰਤਨ ਜਿਨੀ ਖਟਿਆ ਭਲੇ ਸੇ ਵਣਜਾਰੇ॥
 ਕਹੈ ਨਾਨਕੁ ਜਿਨ ਮਨ ਨਿਰਮਲੁ ਸਦਾ ਰਹੈ ਗੁਰ ਨਾਨਕ॥

ਆਤਮਕ ਮੰਡਲਾਂ ਵਿਚ ਰੂਹਾਂ ਦਾ ਸੁਮੇਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉੱਥੇ ਪੁਰਸ਼ ਤੇ ਇਸਤਰੀ ਵਿਚ ਕੋਈ ਫ਼ਰਕ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਉੱਥੇ ਸੱਚ ਹੀ ਸੱਚ ਵਸਦਾ ਏ। ਉਸ ਮੰਡਲ ਵਿੱਚੋਂ ਉਤਰੀ ਇਕ ਰੂਹ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹੜਾ ਕਿਹੜਾ ਨਾਂ ਦੇਵਾਂ? ਮਾਈ ਲੋਈ ਆਖਾਂ ਜਾਂ ਪੁਲ ਵਾਲੀ ਕਹਾਂ ਜਾਂ ਮਿਹਰ ਕੌਰ ਦਾ ਨਾਉਂ ਧਰਾਂ। ਜੋ ਆਖਾਂ ਉਹ ਸਭ ਕੁਝ ਸੀ। ਉਹ ਮਾਤਾ ਸੀ ਮਾਤਾ। ਉਸ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਮੁਨੀਆਂ ਦੀ ਆਤਮਾ ਵਸਦੀ ਸੀ। ਹੱਥ ਦੀ ਸਖੀ; ਦਿਲ ਦੀ ਦੁੱਧ ਚਿੱਟੀ, ਕੋਈ ਮੈਲ ਨਹੀਂ; ਕੋਈ ਵੈਰ ਨਹੀਂ; ਕੋਈ ਵਿਰੋਧ ਨਹੀਂ; ਕੋਈ ਈਰਖਾ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਸਾੜਾ ਨਹੀਂ; ਨਿਰਾ ਪਿਆਰ ਸੋਮਾ। ਹਾਤਮ ਨੇ ਇਸੇ ਸਥਾਵਰ ਦੀ ਜਾਚ ਦੱਸੀ ਸੀ। ਮਾਤਾ ਬਾਜ਼ਾਰ ਜਾਵੇ, ਗਲੀ ਥਾਈਂ ਲੰਘੇ, ਬੱਚਿਆਂ ਜਾਂ ਹੋਰ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਰਾਹ ਵਿਚ ਅੱਖਾਂ ਵਛਾ ਦੇਣੀਆਂ। ਜੋ ਕੁਝ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਹੈ, ਵਰਤਾਈ ਜਾਣਾ ਏ। ਬਰਫੀ, ਪਤਾਸੇ, ਰਿਉੜੀਆਂ, ਫੁਲੀਆਂ, ਮਖਾਣਿਆਂ ਨਾਲ ਬੋਝੇ ਭਰੇ ਰਹਿਣੇ। ਹਿੰਦੂ ਹੋਵੇ, ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੋਵੇ, ਬਿਨਾ ਵਿਤਕਰਾ ਵਰਤਾਣਾ। ਘਰ ਆਏ ਸਵਾਲੀ ਨੂੰ ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦੇਣਾ। ਮਾਤਾ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਨੂੰ ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਜੋੜੇ ਜਾਂ ਕੁੜਤੇ ਦੇਣ ਵੀ ਸੰਕੋਚ ਨਾ ਕਰਦੀ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਸਮੇਂ ਦੋ ਕੁੜਤੇ ਪਾ ਕੇ ਨਿਕਲਦੇ। ਨੂੰਹਾਂ ਧੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਹੱਸਦੀਆਂ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਪਰ ਬਿਰਕ ਨਹੀਂ ਸਨ ਸਕਦੀਆਂ। ਪੁੱਤਰਾਂ ਨਵਾਂ ਜੋੜਾ ਬਣਵਾ ਦੇਣਾ, ਗਲ ਦਾ ਕੁੜਤਾ ਸਵਾ ਦੇਣਾ, ਪਰ ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਫਿਰ ਉਹ ਹਾਲ: ਰਸਨਾ ਸਦਾ ਟੱਕ ਟੱਕ ਚੱਲਦੀ।

ਜਿੱਥੇ ਕਿਤੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੁੜੇ, ਮਾਤਾ ਉਚੇਚਾ ਪੁੱਜਦੀ, ਭਾਵੇਂ ਘਰ ਵਿਚ ਮੇਲਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਲੰਗਰ ਛਕਦੀ, ਸਰਦਾਈਆਂ ਦੇ ਰਗੜੇ ਲੱਗਦੇ ਪਰ ਜੇ ਕਿਤੇ ਬਾਹਰ ਜੋੜ ਮੇਲਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮਾਤਾ ਓਥੇ ਜਾ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਦੀ। ਭਾਂਡੇ ਮਾਂਜਦੀ, ਝਾੜੂ ਦੇਂਦੀ, ਲੋਹ ਹੇਠਾਂ ਲਾਂਦੀ। ਉਹ ਸਭ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਦਾ ਘਰ ਸਮਝਦੀ ਸੀ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਉੱਥੇ ਸੇਵਾ ਕਰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦੀ। ਮਾਤਾ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਨੇ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਵਸ

ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਮਿਹਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਸਦਕਾ, ਹੱਥ ਵਿਚ ਸਫ਼ਾ ਆਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਪੁਰਾਣੇ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੇ ਰੋਗੀ; ਡਾਕਟਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਨਰਾਜ਼ ਹੋਏ ਬਿਮਾਰ, ਮਾਤਾ ਦੇ ਇਕ ਵੇਰ ਹੱਥ ਫੇਰਨ ਨਾਲ ਨੌ-ਬਰ-ਨੌ ਹੋ ਜਾਂਦਾ। ਇਸੇ ਵਾਸਤੇ ਮਾਤਾ ਦੇ ਬੂਹੇ ਅੱਗੇ ਗਰੀਬ ਗੁਰਬਿਆਂ ਤੇ ਰੋਗੀਆਂ ਦਾ ਝੁਰਮਟ ਲੱਗਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਡਾਕਟਰ ਲੋਕ ਫੀਸਾਂ ਲੈਂਦੇ, ਭਾਰੀ ਭਾਰੀ ਦਵਾਈਆਂ ਦੇ ਮੁੱਲ ਵਸੂਲ ਕਰਦੇ, ਪਰ ਮਾਤਾ ਰੋਗੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਪਾਣੀ ਆਪਣੇ ਲੰਗਰੋਂ ਛਕਾਂਦੀ ਤੇ ਮੂੰਹੋਂ ਆਖਦੀ, ਮੇਰੇ ਚੀਨੀ ਵਾਲੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ, ਭੁੱਖੇ ਨੂੰ ਰੋਟੀ, ਨੰਗੇ ਨੂੰ ਕੱਪੜਾ ਜਿਹੜਾ ਕਰੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਘਾਟਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਵੈਦ ਤਾਂ ਇੱਕੋ ਬਿਮਾਰੀ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਮਾਤਾ ਮਿਹਰ ਕੌਰ ਅੰਦਰਲੇ ਤੇ ਬਾਹਰਲੇ ਰੋਗਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰ ਦੇਂਦੀ ਤੇ ਅਗ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੰਦਰੇ ਰੋਗਾਂ ਤੋਂ ਬਚੇ ਰਹਿਣ ਵਾਸਤੇ ਨਾਮ, ਦਾਨ, ਇਸ਼ਨਾਨ ਦਾ ਪੱਖ ਪਰਹੇਜ਼ ਵੀ ਸਮਝਾਂਦੀ। ਇਹ ਮਾਤਾ ਡਾਕਟਰਾਂ ਹਕੀਮਾਂ ਵੱਲੋਂ ਲਾ-ਇਲਾਜ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤੇ ਰੋਗੀਆਂ ਨੂੰ ਨੌ-ਬਰ-ਨੌ ਕਰ ਤੋਰਦੀ। ਮਾਤਾ ਆਪ ਤਾਂ ਵੈਦ ਹੈ ਹੀ ਸੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੁਆਰਾ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਵੈਦ ਬਣਾ ਦੇਂਦੀ ਸੀ।

ਮਨੀਮ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਘੋੜਿਆਂ ਦਾ ਸੇਵਾਦਾਰ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਾਮ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਈ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਮੰਡੀ ਬਿਆਸ ਦੇ ਕੰਢੇ ਵਾਲੀ ਕੋਠੀ ਦੇ ਉੱਪਰਲੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦਾਨ ਵਰਤਾ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਇਕ ਬੀਬੀ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਅਸਾਧ ਰੋਗ ਤੋਂ ਛੁਣਕਾਰੇ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਮਨੀਮ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ‘ਮਨੀਮਾ! ਤੂੰ ਇਸ ਬੀਬੀ ਨੂੰ ਦਵਾਈ ਦੇਹ, ਪਰ ਇਹ ਨਾ ਕਿਹਾ ਕਰ ਕਿ ਕਿਹੜੀ ਦਵਾਈ ਦੇਵੇ।’ ਉਹ ਬਚਨ ਮੰਨ ਉਠ ਤਾਂ ਬੈਠਾ ਪਰ ਸੋਚਾਂ ਵਿਚ ਡੁੱਬਾ ਹੋਠਾਂ ਉਤਰਨ ਲੱਗਾ। ਜਦ ਪੌੜੀਆਂ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਉੱਤਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਮਾਤਾ ਲੋਈ ਹੇਠਾਂ ਭਾਂਡੇ ਮਾਂਜ ਰਹੀ ਸੀ। ਮਨੀਮ ਨੂੰ ਉੱਤਰਦਿਆਂ ਵੇਖ ਕਿਆ “ਵੇ ਮਨੀਮਾ! ਏਧਰ ਆ ਤੈਨੂੰ ਹਕੀਮ ਬਣਾਵਾਂ।’ ਇਹ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਬੁਕ ਭਰ ਸਵਾਹ ਉਸ ਵਲ ਕੀਤੀ, ਉਸ ਨੇ ਉਹ ਸਵਾਹ ਝੋਲੀ ਵਿਚ ਪਵਾ ਲਈ ਤੇ ਸੱਤ ਪੁੜੀਆਂ ਬੰਨ੍ਹ ਉਸ ਬੀਬੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਪਾਨ ਕਰਕੇ ਭਜਨ ਬਾਣੀ ਪਿੱਛੋਂ ਪੁੜੀ ਖਾਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਉਸ ਬੀਬੀ ਨੇ ਉਹ ਪੁੜੀਆਂ ਉਵੇਂ ਵਰਤੀਆਂ ਤਾਂ ਰੋਗ ਨੇ ਛੱਡਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸੱਤ ਦਿਨਾਂ ਉਪਰੰਤ ਉਹ ਬੀਬੀ ਆਈ ਤੇ ਆਪਣੀ ਹਾਲਤ ਦੱਸੀ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਮਨੀਮ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ, ਉਸ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਕਹਿ ਸੁਣਾਈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਬੜੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ਤੇ ਮੁੜ ਉਹੋ ਪੁੜੀਆਂ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ। ਬੀਬੀ ਦਾ ਰੋਗ ਜਾਂਦਾ ਨਾ ਲੱਭਾ।

ਇਸ ਮਾਤਾ ਦੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਵਰਨਣ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਬੈਠਿਆਂ ਬੈਠਿਆਂ ਭਜਨ ਕਰਦੀ ਜਾਂ ਵੈਰਾਗ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਦੀ। ਕਈ ਵੇਰ ਪ੍ਰੇਮ ਵਹਿਣ ਵਿਚ ਕਈ ਕੁਝ ਕਹੀ ਜਾਂਦੀ, ਜਿਹੜੀ ਕਵਿਤਾ ਬਣ ਬਣ ਫੁਟਦੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਨਿਕਲੇ ਸ਼ਬਦ ਕਿੰਨੇ ਪਿਆਰੇ ਲਗਦੇ ਸਨ:-

ਬਲਿਹਾਰੇ ਬਲਿਹਾਰ ਸੁਹਣੇ ਸਤਿਗੁਰ ਤੋਂ।
 ਬਲਿਹਾਰੇ ਬਲਿਹਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹਾਂ ਤੋਂ।
 ਬਲਿਹਾਰੇ ਬਲਿਹਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘੋੜਿਆਂ ਤੋਂ।
 ਬਲਿਹਾਰੇ ਬਲਿਹਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੋੜਿਆਂ ਤੋਂ।
 ਬਲਿਹਾਰੇ ਬਲਿਹਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਤੋਂ।
 ਬਲਿਹਾਰੇ ਬਲਿਹਾਰ ਉਸ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਜਿੱਥੇ ਗੁਰਾਂ ਚਰਨ ਪਸਾਰੇ।
 ਬਲਿਹਾਰੇ ਬਲਿਹਾਰ ਰਤਨਾਂ ਤੇ ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਤੋਂ,
 ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰ ਆਪ ਸਵਾਰੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਲ ਪਲ ਨਾਲ ਗੁਜ਼ਾਰੇ।

ਬੀਬੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੌਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨੂੰਹ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਧੂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਦੱਸਦੇ ਸਨ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਮਾਈ ਦਾ ਬਾਹਾਂ ਵਿਚ ਲੈਣਾ ਦੋਵੇਂ ਗੱਲਾਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਬਿਨਾ ਰਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਮੈਂ ਪਾਪਣ, ਮੈਂ ਔਗੁਣਹਾਰੀ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਤੁਹਾਡੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਹੈ। ਇਸ ਮਾਤਾ ਦਾ ਸਦਕਾ ਹੀ ਸੁੰਦਰ ਨਗਰ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਮੰਡੀ ਨੂੰ ਆਉਂਦੇ ਹੋਣ ਜਾਂ ਜਾਂਦੇ ਹੋਣ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਜ਼ਰੂਰ ਦੇਂਦੇ। ਦੋਂਦੇ ਵੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ।

‘ਰਹਿਤ ਪਿਆਰੀ ਮੁਝ ਕੁ ਸਿਖ ਪਿਆਰਾ ਨਾਹਿ’ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਮਾਤਾ ਨੇ ਕਿਹੜੇ ਜਨਮ ਦਾ ਤੱਪ ਦਾ ਫਲ ਸੀ ਕਿ ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਘਰ ਜਨਮ ਲੈ ਵੱਡੀ ਸੋਧ ਦੀ ਧਾਰਨੀ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਆਯੂ ਦਾ ਵਧੇਰਾ ਹਿੱਸਾ ਸੋਧ ਵਿਚ ਗੁਜ਼ਾਰਿਆ।

ਜਦ ਮਾਤਾ ਵਡੇਰੇ ਹੋ ਗਏ ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਲੱਗੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਬਹਿ ਗਏ ਤੇ ਆਖਿਆ ‘ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੈਥੋਂ ਇਸ਼ਨਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ’ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ‘ਤੈਨੂੰ ਇਸ਼ਨਾਨ ਮਾਫ਼’, ‘ਮਾਤਾ ਮੁੜ ਕਿਹਾ ‘ਜੀ ਮੈਥੋਂ ਮਾਲਾ ਨਹੀਂ ਫਿਰਦੀ’ ‘ਜਾ ਤੇਰੀ ਮਾਲਾ ਵੀ ਮਾਫ਼।’ ਇਹ ਕਹਿ ਮਾਤਾ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਗਲੇ ਲਿਪਟ ਗਈ ਤੇ ਮੁੜ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਲੇਟ ਗਈ। ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਵੇਖ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਵਿਸਮਾਦ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ।

ਮਾਤਾ ਮਿਹਰ ਕੌਰ ਸੇਠ ਗੋਪਾਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮਾਤਾ ਤੇ ਸੰਤ ਭਜਨੀਕ ਸਿੰਘ ਮੰਡੀ ਦੇ ਦਾਦੀ ਸਨ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ, ਭਜਨ ਬਾਣੀ ਤੇ ਸੁੱਚ ਸੋਧ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਵਸ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਜਥੇਦਾਰ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਹਿਸਾਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਸੀ। 1948 ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਜਦ ਮਾਤਾ ਦੀ ਅੰਦਰੋਂ ਤਾਰ ਪਹੁੰਚੀ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਬਰਖਾ ਰੁੱਤ ਵਿਚ ਰਾਤੋ ਰਾਤ ਉਚੇਚਾ ਸਾਈਕਲ ਤੇ ਸੁਕੇਤ, ਰੱਤੀ ਖੰਡ ਤਕ ਗਜ਼ਣ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ ਘੋੜੇ ਲਿਆਉਣ ਵਾਸਤੇ ਘਲਿਆ ਤੇ ਸਵੇਰ ਸਾਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿੱਤੇ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਤੋਂ ਵਾਰਨੇ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਮਾਈ ਸੱਤਰ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਭੋਗ ਕੇ 1958 ਵਿਚ ਸੱਚਖੰਡ ਜਾ ਬਿਰਾਜੀ।

ਬੀਬੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੌਰ

ਬਤੀ ਸੁਲੱਖਣੀ ਸੰਤਤ ਪੂਤ
ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਸਚ ਸਰੂਪ।
ਇਛ ਪੂਰਨ ਮੰਨ ਕੰਤ ਸਵਾਮੀ।
ਸਗਲ ਸੰਤੋਖੀ ਦੇਰ ਜਠਾਣੀ
ਸਭ ਪਰਵਾਰੇ ਮਾਹਿ ਸਰੇਸਟ
ਪਤੀ ਦੇਵ ਦੇਵਰ ਜੇਸਟ
ਧੰਨ ਸੋ ਗ੍ਰਹਿ ਜਿਤ ਪਰਗਟੀ ਆਏ
ਜਨ ਨਾਨਕ ਸੁਖੇ ਸੁਖ ਵਿਆਹੇ।

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ

ਮਾਤਾ ਲਾਹਬ ਕੌਰ

ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਇਸ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਮਾਤਾਵਾਂ ਵਾਲਾ ਸਿਦਕ ਭਰੋਸਾ ਬਖਸ਼ਿਆ ਸੀ। ਆਏ ਸਾਧੂ ਮਹਾਤਮਾ ਨੂੰ ਅੱਖਾਂ ਤੇ ਬਿਠਾਂਦੇ। ਖਿੜਿਆ ਮੱਥਾ, ਚੋੜਾ ਦਿਲ ਸਭ ਨੂੰ ਜੀ ਆਇਆਂ ਕਹਿੰਦੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਕਲੜੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਲਾਇਲਪੁਰ ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਕਲੜ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਵੱਡਾ ਕੇਂਦਰ ਸੀ। ਸਿੱਖ ਸਾਧੂ ਇੱਥੇ ਆਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ। ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣਦੀ ਤੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੀ। ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਨੰਦ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਘਣੀਏਕੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਲਾਇਲਪੁਰ ਨਾਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਜੀਵਨ ਨਿਰਬਾਹ ਕਰਦਿਆਂ ਤੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਿਆਂ ਬਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਗਿਆ।

ਜਦ ਦੂਜੀ ਜੰਗ ਲੱਗੀ ਤਾਂ ਇਹ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਮੰਡੀ ਚਲੇ ਗਏ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਮੰਡੀ ਮਾਨਸਰੋਵਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਸਭ ਭਜਨ ਬਾਣੀ ਕਰਦੇ। ਓਥੇ ਦੇਵਤਾ ਸਰੂਪ ਸੰਤ ਰਲਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸੰਗਤ ਹੋ ਗਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਲਿਸ਼ਕਾ ਦਿੱਤਾ। ਲਾਹਬ ਕੌਰ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਮਾਂਜਦੀ, ਕੱਪੜੇ ਧੋਂਦੀ, ਕਈ ਵੇਰ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਕੇਸ ਵੀ ਧੋਂਦੀ, ਤੇਲ ਲਾ ਕੇ ਮਾਲਿਸ਼ ਕਰਦੀ, ਸੰਤ ਸੁਖਦੇਵ ਜੀ ਤੇ ਸੁਖਮਣੀ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਚੰਗਾ ਪਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ ਸਾਰੇ ਘੁਲ ਮਿਲ ਕੇ ਰਹਿੰਦੇ।

ਜ਼ਮੀਨ ਠੇਕੇ ਤੇ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਠੇਕਾ ਆਉਂਦਾ ਨਾਲ ਆਪ ਛਕਦੇ ਨਾਲੇ ਸਾਧੂ ਸੰਤ ਨੂੰ ਛਕਾਂਦੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੜਕੇ ਭਜਨ ਸਿੰਘ, ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਸਨ। ਉਹ ਸਾਧਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦੇ। ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ ਇਹ ਦੰਪਤੀ ਜੋੜਾ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਆ ਗਿਆ, ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਤੇ ਲਾਭ ਕੌਰ ਹੋਰ ਡੇਰੇ ਵਿਚ ਝਾੜੂ ਦੇ, ਭਾਂਡੇ ਮਾਂਜ, ਗੋਹਾ ਰੂੜਾ ਕਰ ਸੇਵਾ ਕਰਦੀ। ਭਜਨ ਬਾਣੀ ਨੇਮ ਨਾਲ।

ਨਾਂਗੇ ਵਾਲੇ ਖੂਹ ਤੇ ਇੰਜਨ ਚੱਲਦਾ ਸੀ। ਇੱਥੇ ਲੰਗਰ ਵਾਸਤੇ ਆਟਾ ਪੀਸਦਾ ਸੀ, ਦੇਵਨੇਤ ਭਜਨ ਸਿੰਘ ਖੇਡਦਾ ਖੇਡਦਾ ਖੂਹਾ ਲਾਗੇ ਆਇਆ ਇੱਥੇ ਜਗਤ ਸਿੰਘ ਕੋਈ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜਗਤ ਸਿੰਘ ਭਜਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਤੂੰ ਪਟਾ ਚੜ੍ਹਾ। ਵਾਹ ਹੋਣੀਏ ਤੇਰਾ ਪਾਰਾਵਾਰ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ! ਭਜਨ ਅਗ੍ਰਾਂ ਵਧਿਆ, ਪੱਟਾ ਚਾੜ੍ਹਨ ਲੱਗਾ ‘ਕੋਲ ਕਰੰਤੇ ਹੰਜ ਨੂੰ ਅਚਿੰਤੇ ਬਾਜ ਪਏ’ ਪੱਟੇ ਵਿਚ ਕਮੀਜ਼ ਆ ਗਈ। ਬਸ ਭਜਨ ਨਾਲ ਲਪੇਟਿਆ ਗਿਆ। ਧਰਤੀ ਲਹੂ ਲੁਹਾਨ ਹੋ ਗਈ। ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਾ ਲੱਗੇ। ਇੰਜਨ

ਨੂੰ ਖੜਾ ਕੀਤਾ। ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਖਬਰ ਫੈਲ ਗਈ। ਸਭ ਸੰਗਤ ਭੱਜੀ ਆਈ। ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਲੰਗਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਸ ਪਾਸੋਂ ਸੁਣ ਕੇ ਰਿਹਾ ਨਾ ਗਿਆ। ਭੁੱਬਾਂ ਨਿਕਲ ਗਈਆਂ, ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵੀ ਤਰਸਨ ਪਰ ਵਾਹ ਮਾਤਾ ਲਾਹਬ ਕੌਰੇ ਜਿਸਨੇ ਸਿੰਘਣੀਆਂ ਵਾਲਾ ਜਿਗਰਾ ਵਖਾਇਆ, ਸੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਹੋਕਾ ਨਹੀਂ ਭਰਿਆ। ਗਲੇਭੂ ਨਹੀਂ ਭਰੇ। ਪੜ੍ਹਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜ਼ਕਰੀਏ ਖਾਂ ਵੇਲੇ ਸਿੰਘਣੀਆਂ ਪਾਸੋਂ ਸਵਾ ਸਵਾ ਮਣ ਪੀਸਣ ਪਿਸਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਨੇਜ਼ਿਆਂ ਤੇ ਟੰਗਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਹਾਰ ਪ੍ਰੇ ਕੇ ਮਾਵਾਂ ਦੇ ਗਲੇ ਦੇ ਗਲੀਂ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਉਹ ਸੁਕਰ ਸੁਕਰ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ, ਅੱਜ ਮਾਈ ਲਾਹਬ ਕੌਰ ਦਾ ਜਿਗਰਾ ਠੀਕ ਸਿੰਘਣੀਆਂ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਢਾਹ ਨਹੀਂ ਮਾਰੀ, ਵੈਣ ਨਹੀਂ ਪਾਏ, ਅੱਥਰੂ ਨਹੀਂ ਡਿੱਗਣ ਦਿੱਤਾ। ਮਾਈ ਆਈ ਤੇ ਮਾਸ ਬੋਟੀਆਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਝੋਲੀ ਪਾਈਆਂ ਤੇ ਮੂੰਹੋਂ ਆਖਿਆ ਮੈਂ ਬੜੀ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰਾ ਪੁੱਤਰ ਗੁਰੂ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਿਆਂ ਰਾਮ ਲੇਖੇ ਲੱਗਾ। ਮੇਰੀ ਕੁੱਖ ਸਫਲੀ ਹੋਈ। ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ! ਜੇ ਮੇਰੇ ਬੱਚੇ ਪਾਸੋਂ ਭੁੱਲ ਹੋਈ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਬਖਸ਼ ਲਈਂ।’ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਮੇਰੇ ਪੁੱਤ ਵਾਸਤੇ ਵੱਡੇ ਸ਼ਬਦੀ ਆਉਣ, ਪਾਸ ਖਲੋਤੇ ਨਰ ਨਾਰੀ ਗਾਮਾਂ ਵਿਚ ਡੁੱਬੇ ਪਏ ਸਨ, ਮਗਰ ਮਾਤਾ ਦਾ ਰੰਗ ਲਾਲ ਸੀ। ਪੰਡਿਤ ਗੋਪਾਲ ਸਿੰਘ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਦਿਲ ਹੌਲਾ ਸੀ, ਉਹ ਡੋਲ ਗਿਆ ਤੇ ਅੱਖਾਂ ਭਰ ਲਈਆਂ ਪਰ ਅੱਗੋਂ ਲਾਹਬ ਕੌਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ‘ਤੂੰ ਇਹ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦੇ ਰਿਹਾ ਏਂ? ਭਜਨ ਕਰ।’

ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਘਰੀਂ ਦੀਵੇ ਬਲੇ, ਪਰ ਡੇਰੇ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਆਪ ਥਾਣੇ ਇਤਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਆ ਗਈ। ਥਾਣੇਦਾਰ ਪੁੱਛੇ ‘ਮਾਈ ਸੱਚੀ ਸੱਚੀ ਦਸ, ਤੇਰਾ ਪੁੱਤਰ ਕਿਸ ਮਾਰਿਆ ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਮਰਿਆ ਬੜਾ ਮਾੜਾ ਹੋਇਆ’ ਮਾਈ ਸੁਕਰ ਸੁਕਰ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ‘ਥਾਣੇਦਾਰਾ ਇਹ ਨਾ ਆਖ, ਮੇਰਾ ਪੁੱਛ ਕਿਸ ਮਾਰਨਾ ਸੀ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਘੱਲਿਆ ਸੀ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਲੈ ਗਿਆ। ਤੂੰ ਐਵੇਂ ਖੇਚਲ ਕੀਤੀ। ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰੋਂ ਦੁੱਧ ਛੱਕ ਕੇ ਜਾਵੇਂ।’ ਥਾਣੇਦਾਰ ਉਂਗਲਾਂ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਪਾ ਲਈਆਂ। ਕੇਡਾ ਜਿਗਰਾ ਏ ਇਸ ਮਾਈ ਦਾ। ਕਿੰਨਾ ਭਰੋਸਾ ਏ ਖੁਦਾ ਤੇ। ਨਮਸਕਾਰਾਂ ਕਰਦਾ ਮੁੜਿਆ।

ਬੱਚੇ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦਿਆਂ ਸਸਕਾਰ ਕੀਤਾ। ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿੱਤੇ ਮਾਈ ਨਮਸਕਾਰਾਂ ਕਰਦਿਆਂ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਸੀਸ ਰੱਖ ਬੱਚੇ ਦੀ ਜੀਵ-ਆਤਮਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਬਖਸ਼ਨ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਭੋਗ ਪਾਇਆ ਗਿਆ।

ਦੇਸ਼ ਵੰਡਾਰੇ ਉਪਰੰਤ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਨਕੋੜੇ ਜਾ ਡੇਰਾ ਲਾਇਆ। ਉੱਥੇ ਵੀ ਉਹੋ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਦੀ ਸੇਵਾ। ਜੈਸਾ ਰੁੱਖ ਹੋਵੇ ਤੈਸੇ ਫਲ ਲੱਗਦੇ ਨੇ। ਮਾਤਾ ਦਾ ਪੁੱਤ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੀਤੋ ਵੀ ਅਨਿੰਨ ਸੇਵਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਨ। ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਪਰਲੇ ਦਰਜੇ ਦਾ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦਾ ਸੇਵਕ ਹੈ ਤੇ ਬੀਬੀ ਬਿਨਾ ਆਏ ਸਾਧਾਂ ਵਾਸਤੇ ਦੁੱਧ ਰਖ ਛੱਡਦੀ ਏ ਕਿ ਕੋਈ ਸਾਧੂ ਆ ਜਾਵੇ ਖਾਲੀ ਨਾ ਜਾਵੇ। ਚੜ੍ਹਾਈ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਘਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਆਖ ਰਖਿਆ ਸੀ ਮੇਰੀ ਕੋਠੀਉਂ (ਸ੍ਰੀ ਜੀਵਨ ਨਗਰੋਂ) ਸ਼ਬਦੀ ਆਉਣ। ਕੋਈ ਸੋਗ ਨਾ ਕਰੇ। ਅੰਤ ਮਾਈ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਸੰਮਤ 2023 ਆਪਣੀ ਯਾਤਰਾ ਪੂਰੀ ਕਰਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਜਾ ਪੁੱਜੇ। ਦੇਵਤਿਆਂ ਮਾਤਾ ਦਾ ਸੁਆਗਤ ਕੀਤਾ।

ਮਾਤਾ ਧੰਨ ਦੇਵੀ

ਨਾਮਧਾਰੀ ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਸੰਤ ਰਲਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸੂਰਜ ਵਤ ਰੋਸ਼ਨ ਹੈ। ਉਹ ਸਨ ਨਿਰੀ ਭਜਨ ਦੀ ਮੂਰਤੀ। ਸਿਮਰਨ ਬਿਨਾ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ। ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੇਵਕ ਸਨ ਸੁਖਮਣੀ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਤੇ ਸੁਖਦੇਵ ਜੀ। ਸੁਖਦੇਵ ਜੀ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਦਿਲ ਵਜੋਂ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਪਾਤਰ ਬਣੇ। ਇਸ ਉਜਲੀ ਰੂਹ ਨੂੰ ਇਥੋਂ ਤਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਵਾਲੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਤਾ ਧੰਨ ਦੇਵੀ ਸੀ। ਸੁਖਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਜਨਮ ਦਾ ਨਾਉਂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਸੀ। ਜਦ ਇਹ 16-17 ਸਾਲ ਦੇ ਹੋਏ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਏ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸੰਤ ਰਲਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤੀ, ਬਸ ਪਾਰਸ ਦੀ ਛੁਹ ਨਾਲ ਚਵੀ ਵੰਨੀ ਦਾ ਸੋਨਾ ਬਣ ਚਮਕਿਆ। ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਸੁਖਦੇਵ ਨਾਉਂ ਰਖਣ ਵਾਲੇ ਸੰਤ ਰਲਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਨ। ਉਹ ਹਰ ਸਮੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਨਾਉਂ ਨੂੰ ਪੁਕਾਰਨਾ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਸਨ। ਇਸੇ ਵਾਸਤੇ “ਸੁਖਦੇਵ” ਜੀ ਧਰ ਦਿੱਤਾ। ਸੁਖਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਤਪੱਸਵੀ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਤਾ ਦਾ ਹੱਥ ਸੀ।

ਮਾਤਾ ਦਾ ਜਨਮ ਭਾਵੇਂ ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਗੰਡੂ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਘਰ ਪਿੰਡ ਦਾਤੇਵਾਲ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਿਆਲਕੋਟ ਵਿਚ ਤੇ ਵਿਆਹ ਢੋਡੇ ਦੇ ਮੋਤੀ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸਪੁੱਤਰ ਰੂੜ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਹੋਇਆ, ਪਰ ਬਾਰ ਵਿਚ ਗਿਲੀ ਵਸਣ ਕਰਕੇ ਧਾਰਮਿਕ ਰੁਚੀ ਵਿਚ ਵਧੇਰੇ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਨਗਰ ਵਿਚ ਸਤ ਭੂਰੀ ਵਾਲੇ, ਸੰਤ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦਾਤੇਵਾਲ, ਸੰਤ ਮੰਗਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਆਮ ਕਰਕੇ ਦੌਰਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਇਸੇ ਵਾਸਤੇ ਨਾਮਧਾਰੀਪੁਣੇ ਦਾ ਰੰਗਣ ਹੋਰ ਗੂੜਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸ ਨਗਰ ਵਿਚ ਅੱਧੇ ਕੁ ਘਰ ਖੁਲ੍ਹੇ ਜ਼ਿੰਮੀਂਦਾਰਾਂ ਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਘਰ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਸਭ ਦਾ ਸੀ। ਸਰਦੀਆਂ ਵਿਚ ਅਖੰਡ ਪਾਠਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਟੁਰ ਪੈਂਦੀ। ਜਥੇ ਆਉਂਦੇ ਤਾਂ ਢੋਲਕੀਆਂ ਛੈਣਿਆਂ ਨਾਲ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਘਰੀਂ ਲੰਗਰ ਛੱਕਣ ਜਾਂਦੇ। ਬਸੰਤ ਪੰਚਮੀ ਦਾ ਮੇਲਾ ਸੰਤ ਮਤਾਬ ਸਿੰਘ ਦੇ ਉੱਦਮ ਨਾਲ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਇਸ ਨਗਰ ਵਿਚ ਹੀ ਮਨਾਉਣਾ ਅਰੰਭ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਨਗਰ ਵਿਚ 4 ਹੋਲੇ ਹੋਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਚਮਕਾਇਆ ਤੇ ਮਾਤਾ ਨੇ ਉਹ ਰੰਗ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਿਆ।

ਮਾਤਾ ਧੰਨ ਦੇਵੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉੱਠਦੀ। ਖੂਹੀ ਘਰ ਵਿਚ ਸੀ। ਆਪ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦੀ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕਰਾਂਦੀ। ਰਿੜਕਣਾ ਪਾਂਦੀ ਤਾਂ ਭਜਨ

ਕਰਦੀ। ਬੁਲ੍ਹ ਫਰਕਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ। ਲੰਗਰ ਸਮੇਂ ਵੀ ਰਸਨਾ ਚਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ। ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਨਾ ਦੇਂਦੀ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਦਾ ਸਤਿ ਧਰਮ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੀ। ‘ਕਾਕਾ ਬੂਠ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ, ਕਿਸੇ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕਣੀ; ਵੱਡਿਆਂ ਦਾ ਆਦਰ ਕਰਨਾ। ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਚਰਨੀ ਹੱਥ ਲਾਣਾ। ਜੇ ਕੁਝ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹੋਵੇਗਾ। ਜਿਹੜੀ ਮੰਗ ਮੰਗਣੀ ਹੋਵੇ, ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਪਾਸੋਂ ਮੰਗੋ।

ਮਾਤਾ ਦਾ ਇਕ ਭਰਾ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਸੀ। ਉਹ ਵੀ ਪੂਰਨ ਗੁਰਸਿੱਖ, ਸੇਵਾ ਦੀ ਮੂਰਤੀ। ਕਿਤੇ ਮੇਲਾ ਹੋਵੇ, ਉਚੇਚਾ ਪੁੱਜਦਾ। ਉੱਥੇ ਜਾ ਕੇ ਲੰਗਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ। ਜਲ ਢੋਂਦੇ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਪਕਾਂਦੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਭੈਣ ਭਰਾ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸਾਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਤੇ ਪਿਆ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਚੁਰਾਹੇ ਤੇ ਸੀ, ਜਿੱਥੋਂ ਦੂਰ ਨੇੜੇ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਲੰਘਦੇ ਸਨ। ਕੋਈ ਰਾਹੀ ਆ ਜਾਵੇ, ਮਾਤਾ ਨੇ ਮੱਥ ਵੱਟ ਨਹੀਂ ਪਾਣਾ। ਰੁੱਤ ਰੁੱਤ ਅਨੁਸਾਰ ਲੱਸੀ ਜਾਂ ਜਲ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ, ਮਿੱਠਾ ਪਾ ਕੇ ਜਲ ਛਕਾਣਾ। ਸਾਧਾਂ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਲੱਸੀ ਛਕਾਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੱਥਣੀ ਪਾ ਕੇ। ਚਿੜੀਆਂ ਕਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਮਾਤਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਭੋਰਾ ਭੋਰਾ ਕਰਕੇ ਵਰਤਾਂਦੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਪਾਣੀ ਛੰਨੇ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਆਲੇ ਤੇ ਟਿਕਾ ਦੇਂਦੀ। ਆਪਣੀਆਂ ਨੂੰਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਹੋ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਂਦੀ। ਘਰ ਵਿਚ ਵੱਡੀ ਸੋਧ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਬਹੁਤੀ ਖੁਲ੍ਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਮਜ਼ਾਲ ਕੋਈ ਭਾਂਡੇ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲਾ ਜਾਵੇ। ਭਾਂਡਿਆਂ ਨੂੰ ਕਜ਼ ਕੇ ਰਖਦੀ। ਮਾਤਾ ਨੇ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਦਵਾਈ ਨਹੀਂ ਵਰਤੀ। ਕੋਈ ਤਕਲੀਫ਼ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਜਵੈਣ ਦਾ ਫੱਕਾ ਮਾਰ ਲੈਣਾ ਜਾਂ ਬਰਤ ਰੱਖ ਲੈਣਾ। ਡਾਕਟਰ ਜਾਂ ਵੈਦ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ। ਮਾਤਾ ਨੇ ਕੋਈ 90 ਸਾਲ ਉਮਰ ਭੋਰੀ ਪਰ ਸਦਾ ਖਿੜਿਆ ਮੱਥਾ। ਬਿਮਾਰੀ ਸਮੇਂ ਵੀ ਚਿੰਤਾ ਨਹੀਂ। ਕਿਸੇ ਭੈਣ ਭਰਾ ਨੇ ਖ਼ਬਰ ਸੁਰਤ ਲੈਣ ਆਉਣਾ ਤਾਂ ਕਹਿਣਾ, ਚਿੰਤਾ ਨਾ ਕਰੋ, ਜਿਸ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਰੋਗ ਲਾਇਆ ਏ, ਉਹ ਹੀ ਲਾਹੇਗਾ। ਸਭ ਦਾ ਸਤਿਗੁਰ ਨੂੰ ਫ਼ਿਕਰ ਏ। ਮਾਤਾ ਨੇ ਵਸਾਖ 2927 ਵਿਚ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕੀਤੀ। ਭੋਗ ਸਮੇਂ ਮਹਾਰਾਜ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿੱਤੇ।

ਲੇਖਕ

ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਸਦਾ ਖਿੜੇ ਮੱਥੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਘਰ ਦੇ ਕਮ ਕਾਜ ਵਿਚ ਲੱਗੀ ਰਹੇ, ਘਰ ਦਾ ਸਾਰਾ ਸਾਮਾਨ ਸਵੱਛ ਰਖੇ, ਪਰ ਖ਼ਰਚ ਕਰਨ ਲਾਗਿਆਂ ਹੱਥ ਨੂੰ ਸੰਕੋਚ ਕਰੇ।

-ਮਨੂੰ ਸਿਮ੍ਰਤੀ

ਮਾਤਾ ਹਰਿ ਕੌਰ ਬੈਂਕੇ ਚੀਮੇ

ਮਾਈ ਹਰਿ ਕੌਰ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਰਸਕ ਸੀ। ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਮਸਤੀ ਚੜ੍ਹ ਜਾਣੀ। ਮਾਈਆਂ ਬੀਬੀਆਂ ਵੀ ਮਸਤੀ ਵਿਚ ਝੂਮ ਉਠਣਾ।

**ਮੈਂ ਗਲੀਆਂ ਕਰ ਰਹੀ ਸਾਫ਼,
ਰਾਮ ਕਦ ਆਵਣਗੇ ਮੇਰੇ।**

ਰਾਮ ਕਦ ਆਵਣਗੇ ਮੇਰੇ? ਕਦ ਆਵਣਗੇ ਮੇਰੇ? ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਹੀ ਵੈਰਾਗ ਦੇ ਸਾਗਰ ਵਿਚ ਤਾਰੀਆਂ ਲਾਣ ਲੱਗ ਪੈਣਾ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਦੂਜੀਆਂ ਮਾਈਆਂ ਬੀਬੀਆਂ ਨੂੰ ਤਾਰੀਆਂ ਲਵਾਣਾ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਪਿੰਡ ਜੋੜਾ ਚੌੜਾ, ਕੰਨਨ ਸਿਆਨ ਦੇ ਲਾਗੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਿਆਲਕੋਟ ਸ਼ੰਕਰ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਦੇ ਘਰ ਹੋਇਆ। ਸ਼ੰਕਰ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਸੀ, ਪਰ ਪੈਸੇ ਦਾ ਪੀਰ ਨਹੀਂ ਕੇਵਲ ਪਰਉਪਕਾਰ ਖਾਤਰ। ਗਰੀਬ ਮਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ। ਸ਼ੰਕਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਹਰਿ ਕੌਰ ਦਾ ਅਨੰਦ, ਜਦ ਅਜੇ 14 ਸਾਲ ਦੀ ਹੀ ਸੀ, ਸੰਤਾਂ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ, ਬੈਂਕੇ ਚੀਮੇ ਵਾਲੇ ਨਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। 6 ਸਾਲ ਉਪਰੰਤ ਬੱਚੇ ਦੀ ਦਾਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ, ਪਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਉਹ ਸਾਲ ਪਿੱਛੋਂ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਿਆ।

ਵਾਹ ਤੇਰੇ ਰੰਗ! ਪਤੀ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਖਟਣ ਕਮਾਣ ਸਿਆਮ ਗਿਆ, ਪਰ ਉਹ ਉੱਥੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਿਆ। ਮਾਪਿਆਂ ਜਤਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਹਰਿ ਕੌਰ ਦਾ ਅਨੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਪਰ ਜਿਸ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਜੀਵਨ ਖੇਡ ਨੂੰ ਤੁੱਛ ਸਮਝਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਵਾਸਤੇ ਭੋਗ ਵਿਲਾਸ ਛਲਾਵੇ ਹਨ, ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਚਸਕਾ ਹੈ, ਹਰ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਮਾਇਆ ਜਾਲ ਹੈ। ਜਿੰਨਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਜਾਵੇ ਉਤਨਾ ਹੀ ਲਾਹੇਵੰਦ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕੀ ਇਸਤਰੀ ਕੀ ਪੁਰਖ, ਸਭ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਫੱਸੇ ਚੁੜ ਚੁੜ ਮਰਦੇ ਹਨ। ਹਰਿ ਕੌਰ ਮਨ ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾ ਸਬਰ ਸ਼ੁਕਰ ਕਰਦਿਆਂ ਜੀਵਨ ਬਿਤਾਣਾ ਠਾਣ ਲਿਆ। ਪਰ ਜਦ ਬਿਪਤਾ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਡਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਡਾਰਾਂ।

ਸੰਤਾਂ ਸਿੰਘ ਦੇ ਤਿੰਨ ਭਰਾ ਸਨ, ਸੋਹਨ ਸਿੰਘ, ਗੁਰਦਿਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ, ਉਹ ਵੀ ਜਵਾਨੀ ਵਿਚ ਚੜ੍ਹ ਗਏ। ਪਿੱਛੋਂ ਦੋ ਅਬਲਾਵਾਂ ਤੇ ਇਕ ਬਿਰਧ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਇਸ ਸਜਰੇ ਫੱਟ ਸੀਤੇ ਨਹੀਂ ਗਏ ਸਨ ਕਿ ਹਰਿ ਕੌਰ ਦੀ ਸੱਸ ਵੀ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਈ। ਹੁਣ ਹਰਿ ਕੌਰ ਸਹੁਰੇ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਬਣਾਂਦੀ, ਸ਼ਬਦ

ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੀ ਤੇ ਜੀਵਨ ਬਿਤਾਂਦੀ। ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਵੀ ਪੂਰਾ ਭਾਂਡਾ ਸੀ। ਆਪਣੀ ਭੋਏ ਦਾ ਮਾਲਿਕ ਸੀ, ਪਰ ਨਿਰਬਾਹ ਤਕਲੇ ਨਾਲ ਰਸੀ ਵੱਟ, ਦਸਾਂ ਨਵਾਂ ਦਾ ਕਿਰਤ ਕਰਕੇ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਵਿੱਚੋਂ ਵੀ ਦਸਵੰਧ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ ਵਾਸਤੇ ਕੱਢਦਾ ਸੀ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਥੁੜ ਕੇ ਵੀ ਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਕਦੇ ਘਾਟਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।’ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨ ਹੀ ਸਨ, ਜਿਹੜੇ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਡੋਲਣ ਨਹੀਂ ਸਨ ਦੇਂਦੇ।

ਸਤਿਗੁਰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਨਾ ਲਵੇ। ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਉਪਰੰਤ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਵੀ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਿਆ। ਪਿੱਛੇ ਇਕੱਲੀ ਹਰਿ ਕੌਰ ਰਹਿ ਗਈ। ਇਕੱਲੀ ਇਸਤਰੀ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ ਕਿ ਘਰੋਂ ਚੁੱਕੇ ਤੇ ਬਾਹਰੋਂ ਕਾਂ। ਪਰ ਹਰਿ ਕੌਰ ਨੇ ਸਭ ਡੋਰਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਇਸ ਨੂੰ ਸਹੁਰੇ ਘਰੋਂ ਇੱਕ ਵਡਮੁੱਲੀ ਦਾਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ, ਉਹ ਸੀ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਪਵਿੱਤਰ ਚੋਲਾ।

ਇਸ ਚੋਲੇ ਦੀ ਵੀ ਅਜਬ ਕਹਾਣੀ ਏ। ਭਾਗਣ ਹਰਿ ਕੌਰ ਦੀ ਸੱਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਰੂਪ ਸਿੰਘ ਵੀ ਸਿਦਕੀ ਸਿੱਖ ਸਨ। ਭਾਵੇਂ ਮਾਇਆ ਕਰਕੇ ਹੱਥ ਤੰਗ ਸੀ, ਪਰ ਦਿਲ ਦਾ ਗ਼ਨੀ ਸੀ। ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਉ, ਘਰ ਵਿਚ ਚੱਪੇ ਚੱਪੇ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇ, ਬੂਹੇ ਅੱਗੇ ਨੌਜਵਾਨ ਕੁੜੀਆਂ ਵਿਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਹੋਣ, ਪਰ ਆਪ ਰੰਗੂਨ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਚਲਾ ਜਾਵੇ, ਪਰ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਵੱਸਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਰੀਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਉਹ ਸਦਾ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਭੁੱਖੇ, ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਪਿਆਸੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਾਸਤਾ ਸੰਸਾਰ ਨਾਲ ਕੇਵਲ ਝਟ ਲਗਾਉਣਾ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਹ ਤਨੋਂ ਮਨੋਂ ਮਹਿਬੂਬਾਂ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ।

ਸੰਤ ਰੂੜ ਸਿੰਘ ਰੰਗੂਨ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਰੱਜ ਰੱਜ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ। ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਮੁੜਨ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਦਿਲ ਦਾ ਫੋਲਣਾ ਫੋਲਿਆ। ਗ਼ਰੀਬ ਨਿਵਸ਼ ਦੇ ਬੀਬੀਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਪੀਲੇ ਕਰਨੇ ਹਨ, ਆਪ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿਓ।

‘ਐਸਾ ਸਤਿਗੁਰ ਮੇਰਾ ਸਗਲੀ ਦੇ ਕਾਜ ਸਵਾਰੇ।’

ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਚਨ ਕੀਤਾ, ‘ਰੂੜ ਸਿੰਘਾ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦਾ, ਆਹ ਮੇਰੇ ਵੱਲੋਂ ‘ਇੱਕ ਕੁੜਤਾ ਤੇ ਚਾਦਰ ਲੈ ਜਾ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੀਬੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇ ਦੇਵੀਂ। ਰੂੜ ਸਿੰਘ ਧੰਨ ਭਾਗ ਜਾਣ ਘਰ ਮੁੜਿਆ ਜਿਵੇਂ ਕਾਰੂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਚਾਦਰਾ ਤਾਂ ਵੱਡੀ ਬੀਬੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਪਰ ਕੁੜਤਾ ਭਾਗਣ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਆਇਆ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਦੋਹਾਂ ਬੀਬੀਆਂ ਘਰ ਥੁੜ ਨਹੀਂ ਆਈ, ਸਗੋਂ ਲੋੜਵੰਦ ਭੁੱਖੇ ਨੂੰ ਰੋਟੀ ਤੇ ਨੰਗੇ ਨੂੰ ਕੱਪੜਾ ਮਿਲਦਾ ਰਿਹਾ। ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਚੜ੍ਹ ਜਾਣ ਪਿੱਛੋਂ ਉਹ ਚੋਲਾ ਹਰਿ ਕੌਰ ਪਾਸ ਆ ਗਿਆ। ਇਹ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚੋਲੇ ਦੀ ਮਿਹਰ ਸਦਕਾ ਹੀ ਕਲਿਜੁਗੀ ਵਾਧੂ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਵਸਦਿਆਂ ਹਰਿ ਕੌਰ ਦੇਵ ਪੁਰੀ ਦੀ ਅਪਛਰਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਵਧੇਰੇ ਸੁਖੀ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕੀਤਾ। ਸਦਾ

ਹੱਥ ਨਾਲ ਵਰਤਾਇਆ, ਕਿਸੇ ਅੱਗੇ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਅਡਿਆ।

ਹਰਿ ਕੌਰ ਜੀਵਨ ਨਿਰਬਾਹ ਲਈ ਕਾਲੇਕੇ ਮੰਡੀ ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਕੁੜੀਆਂ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਕਰ ਲਈ। ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਹੀ ਹਰਿ ਕੌਰ ਕੁੜੀਆਂ ਤੇ ਮਾਸਟਰਾਣੀਆਂ ਵਿਚ ਹਰਮਨ-ਪਿਆਰੀ ਬਣ ਗਈ। ਭਾਵੇਂ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਵਾਸਤੇ ਨੌਕਰੀ ਤਾਂ ਚੱਲਦੀ ਸੀ, ਪਰ ਆਤਮਾ ਸ਼੍ਰੇਤੰਤਰਤਾ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦੀ ਸੀ। ਸ਼ਬਦ ਕੀਤਰਨ ਕਰਦੀ ਤੇ ਸੱਤ ਅਹਿੰਸਾ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਂਦੀ। ਨੌਕਰੀ ਕਰਦਿਆਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਸਮਾਂ ਈ ਬੀਤਿਆ ਸੀ ਕਿ ਗੁਜ਼ਰਾਂਵਾਲੇ ਮੇਲਾ ਆ ਗਿਆ। ਹਰਿ ਕੌਰ ਮੇਲੇ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰ ਲਈ। ਜਦ ਮੇਲੇ ਜਾਣ ਵਾਸਤੇ ਵੱਡੀ ਮਾਸਟਰਾਣੀ ਤੋਂ ਛੁੱਟੀ ਮੰਗੀ ਤਾਂ ਉਸ ਰੋਕ ਪਾ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਕਿਹਾ ‘ਹਰਿ ਕੌਰ! ਇਹ ਨੌਕਰੀ ਏ, ਇੱਥੇ ਸ਼ਾਸਨ ਨਾਲ ਚਲਣਾ ਪੈਂਦਾ ਏ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜਦ ਜੀਅ ਚਾਹਿਆ ਟੁਰ ਪਈਏ। ਛੁੱਟੀ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹਫ਼ਤਾ ਭਰ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇਣੀ ਪੈਂਦੀ ਏ, ਤਰੇਹ ਲਗਿਆਂ ਖੂਹ ਨਹੀਂ ਪੁੱਟਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।’ ਹਰਿ ਕੌਰ ਨਿਮੋਬੂਣ ਹੋ ਆਪਣਾ ਮੂੰਹ ਲੈ ਬਹਿ ਗਈ। ਇਹ ਤਾਂ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਬਹਾਨਾ ਸੀ। ਸਰਕਾਰੀ ਟੋਲਾ ਤਾਂ ਕੂਕਿਆਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਸਮਾਗਮ ਨੂੰ ਸਫ਼ਲ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ ਵੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ ਨੇ ਇਹ ਬਹਾਨਾ ਬਣਾ ਹਰਿ ਕੌਰ ਨੂੰ ਟਾਲ ਦਿੱਤਾ।

ਪਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਸਿੱਕ ਹੁੰਦੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਦਾ ਹਾਜ਼ਰੀ ਲੱਗਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਘਰ ਹੋਣ ਜਾਂ ਬਾਹਰ। ਉਹ ਸਦਾ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ, ਮਿਹਰਾਂ ਦੇ ਪਾਤਰ। ਜਦ ਰਾਤ ਸਮੇਂ ਹਰਿ ਕੌਰ ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲੇ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰ ਬਰਾਜਣ ਲੱਗੀ ਤਾਂ ਲੱਗੀ ਗੀਟੀਆਂ ਗਿਣਨ, ਪਰ ਮਨ ਮੇਲੇ ਵਿਚ। ਉਹ ਲੱਗਾ ਦੀਵਾਨ ਦੀਆਂ ਪਰਕਰਮਾਂ ਕਰਨ। ਮਨ ਈ ਮਨ ਵਿਚ ਸੋਚ ਰਹੀ ਸੀ, ਕਿੰਨੀ ਨਿਰਭਾਗਣ ਹਾਂ। ਆਹ ਬੂਹੇ ਤੇ ਗੁਜ਼ਰਾਂਵਾਲਾ ਏ, ਮੈਂ ਉੱਥੇ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕੀ। ਮੇਰਾ ਜੀਉਣਾ ਪ੍ਰਿਥਾ! ਛਿੱਟੇ ਮੂੰਹ ਇਸ ਨੌਕਰੀ ਦੇ! ਇਨ੍ਹਾਂ ਖਿਆਲਾਂ ਵਿਚ ਈ ਹਰਿ ਕੌਰ ਦੀਆਂ ਪਲਕਾਂ ਬੰਦ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਅੱਖ ਲੱਗਣ ਦੀ ਦੇਰ ਸੀ ਕਿ ਬੜਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਜ਼ਰੀ ਆਇਆ। ਉਸ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲੰਮੀ ਗਰਦਨ ਤੇ ਲੰਮੀਆਂ ਭੁਜਾਂ ਵਾਲੇ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਏ। ਵੇਖਦਿਆਂ ਈ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਲੇਟ ਗਈ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਬਚਨ ਕੀਤਾ, ਹਰਿ ਕੌਰ ਮੇਲੇ ਨਹੀਂ ਗਈ? ਇਹ ਸੁਣਦਿਆਂ ਹਰਿ ਕੌਰ ਦੀਆਂ ਭੁੱਬਾਂ ਨਿਕਲ ਗਈਆਂ ਤੇ ਲੜਖੜਾਂਦੀ ਜ਼ਬਾਨ ਵਿਚ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ‘ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਛੁੱਟੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ।’

‘ਨੌਕਰੀ ਕਿਉਂ ਕਰਦੀ ਏ?’

‘ਜੀ! ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।’

‘ਛੱਡ ਦੇ ਨੌਕਰੀ! ਕਰ ਝੋਲੀ।’

ਜਦ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਬੁੱਕ ਹਰਿ ਕੌਰ ਵਲ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਉਹ ਰੁਪਿਆਂ ਨਾਲ

ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਸੀ। ‘ਜੀ ਮੈਨੂੰ ਮਾਇਆ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦੀ। ਮੈਨੂੰ ਭਰੋਸਾ ਬਖਸ਼ੋ।’
 ‘ਜਾਹ ਦੀਵਾਨ ਲਾਇਆ ਕਰ, ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਦਾ ਘਾਟਾ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ।’
 ਹਰਿ ਕੌਰ ਇਹ ਸੁਣ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਏ।
 ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਅਲੋਪ ਹੋਣ ਦੀ ਦੇਰ ਸੀ ਕਿ ਹਰਿ ਕੌਰ ਦੀ ਅੱਖ ਖੁਲ੍ਹ ਗਈ।
 ਸਰੀਰ ਹੌਲਾ ਫੁੱਲ, ਚਿੱਤ ਖਿੜਿਆ ਖਿੜਿਆ। ਉੱਠ ਕੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਲੱਗ
 ਪਈ। ਸਵੇਰੇ ਮਦਰੱਸੇ ਗਈ ਤੇ ਅਸਤੀਫ਼ਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਨੌਕਰੀ ਛੱਡ, ਕੀਰਤਨ
 ਅਰੰਭ ਦਿੱਤਾ। ਥੋੜ੍ਹਿਆਂ ਦਿਨਾਂ ਉਪਰੰਤ ਦੁਸਹਿਰੇ ਦਾ ਮੇਲਾ ਆਇਆ, ਹਰਿ
 ਕੌਰ ਗੁਜਰਾਂਵਾਲੇ ਗਈ। ਓਥੇ ਦੀਵਾਨ ਲਾਇਆ। ਇਕ ਜਵਾਨ ਅਵਸਥਾ,
 ਕੋਇਲ ਵਰਗੀ ਆਵਾਜ਼। ਵੈਰਾਗ ਦੀ ਪੁਤਲੀ ਬਣ ਗਈ। ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਿਆ:-

ਸਾਧਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਦੀ, ਨਾਮ ਵਾਲੇ ਰੰਗ ਦੀ

ਮਹਿਮਾ ਕਿਆ ਕਹੀਏ, ਮਹਿਮਾ ਕਿਆ ਕਹੀਏ।

ਹਰਿ ਕੌਰ ਪੜ੍ਹਦੀ ਗਈ ਦੀਵਾਨੀ ਹੁੰਦੀ ਗਈ। ਮਾਈਆਂ ਬੀਬੀਆਂ ਵੀ
 ਵੈਰਾਗਣਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਵੈਰਾਗ ਦੀਆਂ ਕਾਂਗਾਂ ਚੜ੍ਹ ਆਈਆਂ। ਸਾਰਾ
 ਵਾਯੂ ਮੰਡਲ ਸੁਰੰਧੀ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਅੰਤ ਭੋਗ ਪਾਇਆ ਤੇ
 ਅਰਦਾਸਾ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ। ਸੰਤ ਕੇਸਰ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਸੇਵਾਦਾਰ ਨੂੰ ਬਚਨ
 ਕੀਤਾ, ਬੱਗਾ ਸਿੰਘਾ! ਲਿਆ ਹਰਿ ਕੌਰ ਨੂੰ ਦੁੱਧ ਪਿਆ। ਪਰ ਹਰਿ ਕੌਰ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ
 ਨਾਲ ਆਖਿਆ ‘ਸੰਤ ਜੀ! ਮੈਨੂੰ ਲੱਸੀ ਨਸੀਬ ਨਹੀਂ, ਦੁੱਧ ਕਿੱਥੋਂ?’ ਸੰਤਾਂ ਬਚਨ
 ਕੀਤਾ ਜਾ ਤੈਥੋਂ ਦੁੱਧ ਨਹੀਂ ਮੁਕਦਾ। ਵਰਤਾਈ ਜਾਵੀਂ ਨਾਲੇ ਪੀਵੀ ਜਾਈਂ। ਗੁਰੂ
 ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਕੋਈ ਘਾਟਾ ਏ।’ ਹਰਿ ਕੌਰ ਮੁੜ ਆਖਿਆ, ‘ਸੰਤ ਜੀ!
 ਤੁਸੀਂ ਮੱਝਾਂ ਤਾਂ ਦੋਂਦੇ ਓ, ਪਰ ਸਾਂਭੇਗਾ ਕੌਣ?’ ਸੰਤਾਂ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਕਿਹਾ, ‘ਜਿਸ
 ਨੇ ਧੰਨੇ ਦੀਆਂ ਗਊਆਂ ਸਾਂਭੀਆਂ ਸਨ।’ ਹਰਿ ਕੌਰ ਇਹ ਵਰ ਲੈ ਘਰ ਮੁੜੀ
 ਤੇ ਲੱਗਾ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚੱਲਣ। ਬੈਂਕਿਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਦੀਆਂ
 ਧੁਨਾਂ ਉੱਠਣ ਲੱਗੀਆਂ।

ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਲੀਲ੍ਹਾ ਨਰਾਲੀ ਏ। ਮਨੁੱਖ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਇਹ
 ਮੇਲ ਜੋਲ ਸਾਕ ਸੰਬੰਧ ਸਭ ਕਿਸੇ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਗਿਣੇ ਮਿਥੇ ਅਸੂਲਾਂ ਅਨੁਸਾਰ
 ਚਲਦੇ ਹਨ। ਕੋਈ ਨਵੇਂ ਨਹੀਂ ਬਣਦੇ। ਹਰਿ ਕੌਰ ਦੀਆਂ ਗਊਆਂ ਮੱਝਾਂ ਸਾਂਭਣ
 ਲਈ ਪੁੱਜ ਗਿਆ। ਉਹ ਸੀ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਿੱਲੇ ਨੇਤਰ, ਗੋਰਾ ਰੰਗ, ਭਰਵਾਂ
 ਸਰੀਰ। ਇਸ ਦੀ ਕਥਾ ਵੀ ਨਰਾਲੀ ਏ। ਸੰਤ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਸਾਬਕਾ
 ਸਰਪੰਚ ਪਿੰਡ ਅਮਰਾਸਰ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪਿਤਾ ਥਾਣੇਦਾਰ ਸੀ
 ਤੇ ਪਿੰਡੀ ਭਟੀਆਂ ਵਿਚ ਥਾਣੇਦਾਰ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਓਥੇ ਕਿਸੇ ਸ਼ਤਰੂ ਨੇ
 ਦੁੱਧ ਵਿਚ ਜ਼ਹਿਰ ਮਿਲਾ ਕੇ ਪਿਲਾ ਦਿੱਤਾ, ਬਸ ਉਸ ਜ਼ਹਿਰ ਕਾਰਨ ਥਾਣੇਦਾਰ
 ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਿਆ ਤੇ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਭੂਆ ਬੈਂਕੀ ਲੈ ਆਈ। ਰੱਬ
 ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਭੂਆ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਈ। ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਿਲਕੁਲ

ਯਤੀਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਪਿਉ ਨਾ ਮਾਂ, ਭੂਆ ਨਾ ਮਾਸੀ। ਹਰਿ ਕੌਰ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਲੈ ਆਈ। ਜਦ ਉਹ ਜਵਾਨ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਹਰਿ ਕੌਰ ਉਸ ਦਾ ਅਨੰਦ ਕਰਨਾ ਚਾਹਿਆ, ਪਰ ਉਸ ਗੱਭਰੂ ਕਿਹਾ, 'ਮੈਂ ਅਨੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਾਉਣਾ। ਹਰਿ ਕੌਰੇ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਰਹਾਂਗਾ ਤੇ ਤੇਰੀ ਸੇਵਾ ਕਰਾਂਗਾ।'

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਤੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਨਾਲ ਹਰਿ ਕੌਰ ਦਾ ਹੱਥ ਵਟਾਉਣ ਲਈ, ਉਹ ਗੱਭਰੂ ਆ ਗਿਆ। ਇਹ ਪੱਠਾ ਦਤਾ ਵੀ ਕਰਦਾ ਤੇ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਰਸ ਵੀ ਮਾਣਦਾ। ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਕੰਮ ਤਾਂ ਹੈ ਈ ਝਖਾਂ ਮਾਰਨੀਆਂ। ਕਈ ਅਵਾਈਆਂ ਉੱਡੀਆਂ ਤੇ ਕਈ ਕਹਾਣੀਆਂ ਘੜੀਆਂ, ਪਰ ਇੱਥੇ ਸੁੱਚਾ ਪਿਆਰ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਮਿਹਰ ਸਦਕਾ ਕੂਕੇ ਸਤਿਜੁਗ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਹਨ। ਇੱਥੇ ਕਲਿਜੁਗ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ। ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਉਲੀਕਿਆ ਹੈ:-

ਹੁਕੇ ਛਡਵਾਏ ਰਖਵਾਏ ਕੇਸ ਮੋਨਿਉਂ ਕੇ,
ਸੁਧਾ ਛਕ ਥਾਏ ਸਿਖ ਭਾਗ ਜਿਨੈ ਜਗਿਓ।
ਫੈਲਿਓ ਜਸ ਭਾਰੀ ਸਿਖ ਥੀਏ ਤਾਹਿ ਲੇ ਅਪਾਰੀ,
ਸਿਖ ਪੰਥ ਬਿਰਥਾਇਓ ਨਾਮ ਰਸ ਪਾ ਗਿਓ।
ਫੀਮ ਭੰਗ ਪੋਸਤ ਸ਼ਰਾਬ ਮਾਸ ਚੋਰੀ ਜਾਰੀ,
ਠਗੀ ਤਜ ਥੀਏ ਸੰਤ ਸਤਿਜੁਗ ਆ ਗਇਓ। ੨੧੬

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਵੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੀਕਾਰਡ ਕੀਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ....ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਧਰਤੀ ਤੇ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਉਪਰੰਤ ਮਾਈ ਭਾਈ ਉਸੇ ਥਾਂ ਤੇ ਲੇਟ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮੰਦ ਵਾਸਨਾ ਨਹੀਂ ਫੁਰਦੀ ਸੀ। ਜੇ ਮਾਈ ਨੇ ਤਾਈ ਦਾ ਲੀੜਾ ਖਿੱਚ ਕੇ ਲੈ ਲਿਆ ਤਾਂ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ, ਜੇ ਭਾਈ ਨੇ ਕੱਪੜਾ ਖਿੱਚ ਲਿਆ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ। ਠੀਕ ਇਹੋ ਵਰਤਾਰਾ ਹਰਿ ਕੌਰ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਸੀ। ਪਰ ਹੈ ਸੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ। ਇਹ ਕੋਈ ਛੇਮਾਹੀ ਸਾਲ ਦਾ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪੂਰਾ ਜੀਵਨ, ਜਵਾਨੀ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਗਲੋਂ ਵੀ ਘੱਟ ਨਹੀਂ। ਕਹਿ ਲੈਣਾ ਸੌਖਾ ਏ, ਪਰ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਕਈ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਮੁਨੀਆਂ ਦੇ ਆਸਣ ਡੋਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਇਸ ਘਰ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਮਿਹਰ ਸਦਕਾ ਕਾਮਦੇਵ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਚਲ ਸਕਿਆ। ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਅੰਨ੍ਹੇਰੀਆਂ ਗੁੱਠਾਂ ਨੂੰ ਚਾਨਣ ਦੇਂਦਾ ਰਹੇਗਾ।

ਸੰਨ 1947 ਵਿਚ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਵੰਡਾਰਾ ਹੋਇਆ। ਜਿਸ ਪਾਸੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਮੂੰਹ ਆਇਆ ਉਠ ਨੱਸਿਆ। ਮਾਂ ਨੇ ਧੀ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਾ ਕੀਤੀ, ਪਿਉ ਨੇ ਪੁੱਤ ਦਾ ਖਿਆਲ ਨਾ ਕੀਤਾ। ਗੱਭਰੂ ਨਾਲ ਜੇ ਜਨਾਨੀ ਨਹੀਂ ਚਲ ਸਕੀ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਰਛੂ ਚੱਕਰ। ਪਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਭ ਨੂੰ ਇਸ ਘੱਲੂਘਾਰੇ ਬਾਰੇ

ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜਾਣੂ ਕਰਾ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਲਈ ਸ੍ਰੀ ਜੀਵਨ ਨਗਰ ਸ਼ੁਰੂ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਰਖ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਨਾਮਧਾਰੀ, ਬਾਰਡਰ ਪਾਰ ਕਰਦੇ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਆ ਸਾਹ ਲੈਂਦੇ ਤੇ ਮੁੜ ਸ੍ਰੀ ਜੀਵਨ ਨਗਰ ਆ ਪੁੱਜਦੇ।

ਹਰਿ ਕੌਰ ਦੀ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਬੈਠੀਆਂ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰੋਂ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ। ਇੱਥੋਂ ਸ੍ਰੀ ਜੀਵਨ ਨਗਰ ਤੇ ਜੀਵਨ ਨਗਰ ਕਾਰੀਵਾਲ ਪੁੱਜੀ। ਜਦ ਬੀਗੜ ਦਾ ਕਾਫਲਾ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਵੱਡੇ ਅਮਰਾਸਰ ਆ ਗਈ ਤੇ ਇੱਥੇ ਹੀ ਅੰਤਮ ਸਵਾਸ ਪੂਰੇ ਕੀਤੇ।

ਇੱਥੇ ਕੁਝ ਗਊਆਂ ਖਰੀਦ ਲਈਆਂ। ਕੁਝ ਭੋਏ ਵਾੜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ। ਹਰਿ ਕੌਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਠਦੀ, ਇਸ਼ਨਾਨ-ਪਾਨ ਕਰਦੀ, ਦੁੱਧ ਰਿੜਕਦੀ। ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਾਹਰ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ, ਪਰ ਕੰਮ ਕਾਜ ਕਰਦਿਆਂ ਰਸਨਾ ਟੱਕ ਟੱਕ ਚਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ। ਘਰੀਂ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ। ਇਹੋ ਨਿਤਾ ਪ੍ਰਤੀ ਦਾ ਵਿਹਾਰ। ਜਦ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰਦਿਆਂ ਸ੍ਰੀ ਜੀਵਨ ਨਗਰ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਣੇ ਤਾਂ ਪੁੱਜ ਕੇ ਚਰਨ ਛੂਹਣੇ। ਹਰ ਸਾਲ ਦਸਵੰਧ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਕਰਦੀ। ਆਏ ਸਾਧ ਸੰਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵੀ ਪੁੱਜ ਕੇ ਕਰਦੀ। ਇਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਇਹ ਅਲੌਕਿਕ ਜੋੜਾ ਜੀਵਨ ਨਿਰਬਾਹ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ, ਪਰ ਸੁੱਚੇ ਮੋਤੀ ਕਾਲਿਖ ਨਹੀਂ ਲੱਗੀ। ਉਂਗਲੀ ਨਹੀਂ ਉੱਠੀ, ਕਲਿਜੁਗ ਵੀ ਬਿਤਰ ਬਿਤਰ ਤਕਦਾ ਰਿਹਾ, ਪਰ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਗਈ। ਮਰਦਾਨੇ ਜਨਾਨੇ ਦਾ ਸਾਲਾਂ ਬੱਧੀ ਇਵੇਂ ਬਤਾਉਣਾ, ਕਰਾਮਾਤ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਨਾਲ:-

ਕਬੀਰ ਜੈਸੀ ਉਪਜੀ ਪੇਡ ਤੇ ਜਉ ਤੈਸੀ ਨਿਬਹੈ ਓੜਿ॥

ਹੀਰਾ ਕਿਸ ਕਾ ਬਾਪੁਰਾ ਪੁਜਹਿ ਨ ਰਤਨ ਕਰੋੜਿ॥

ਜੋ ਆਇਆ ਸੋ ਚਲਸੀ, ਸਭ ਕੋਈ ਆਈ ਵਾਰੀਐ॥

ਹਰਿ ਕੌਰ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪੂਰਾ ਗਿਆਨ ਸੀ। ਉਹ ਤਾਂ ਅੱਗੇ ਹੀ ਖਚਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕਮਲ ਕਈ ਵੇਰ ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਭਿੱਜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਇਹ ਤਾਂ ਉੱਕਾ ਹੀ ਨਿਰਭਿਜ ਰਹੀ। ਦਿਨ ਪੂਰੇ ਕਰਦੀ ਗਈ। ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜੋ ਵੀ ਘਰ ਵਿਚ ਹੈ ਸੀ, ਉਹ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਕੁਰਤਾ, ਭੋਏ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਹਿੱਸਾ ਹੋਰ ਮਾਇਆ ਆਦਿ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿੱਤੀ ਤੇ 3 ਪੋਹ 2028 ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਬਿਰਾਜੀ। ਪਿੱਛੋਂ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਹਰਿ ਕੌਰ ਨਮਿਤ ਮੇਲਾ ਕੀਤਾ। ਅਮਰਾ ਸਰ, ਰਾਮ ਪੁਰ, ਪ੍ਰਤਾਪ ਨਗਰ, ਸੰਤ ਨਗਰ ਤੇ ਹੋਰ ਦੂਰ ਨੇੜਿਉਂ ਸੰਗਤਾਂ ਆਈਆਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਤਮਾ ਲਈ ਸੰਗਤਾਂ ਬੜੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਅਰਦਾਸਾ ਸੋਧਿਆ।

**ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਮਰਾ ਸਰ
ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਅਮਰਾ ਸਰ**

ਮਾਤਾ ਕਰਤਾਰ ਕੌਰ

ਕਰਤਾਰ ਕੌਰ ਪੁਰਤੀ ਖੁਸ਼ਾਲ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜਨਮ ਮਾਤਾ ਗੁਲਾਬ ਕੌਰ ਦੇ ਘਰ ਪਿੰਡ ਚੇਲੇ ਕੇ ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਦੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਸਿਦਕ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਸਨ। ਕਰਤਾਰ ਕੌਰ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਦੇਵਤਾ ਸਰੂਪ ਪਤੀ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਦੋਵੇਂ ਜੀਅ ਧਰਮ ਦੀ ਕਿਰਤ ਕਰਦੇ। ਭਜਨ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਬਿਤਾਂਦੇ ਤੇ ਆਏ ਗਏ ਸਾਧੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵੀ ਕਰਦੇ। ਕਕੜੀ ਮੰਗਲ ਸਿੰਘ ਸਾਧੂ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਜਿਹੜਾ ਚੰਗੀ ਬੰਦਗੀ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਰਿੱਧੀਆਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਨ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਭੋਰਾ ਸੀ। ਇਸ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਦੀ ਬਦੌਲਤ ਸਾਰਾ ਇਲਾਕਾ ਸੱਚਖੰਡ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਦ ਕਕੜੀ ਚਰਨ ਪਾਂਦੇ ਤਾਂ ਮੰਗਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਡੇਰੇ ਜ਼ਰੂਰ ਜਾਂਦੇ।

ਦੇਵਨੇਤ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਕਾਫੀ ਸਮੇਂ ਤਕ ਕਰਤਾਰ ਕੌਰ ਦੀ ਗੋਦ ਹਰੀ ਨਾ ਹੋਈ। ਸੰਤਾਨ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਮਿੱਠਾ ਮੇਵਾ ਏ। ਕਰਤਾਰ ਕੌਰ ਕੁਝ ਉਦਾਸ ਉਦਾਸ ਰਹਿਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਇਕ ਵੇਰ ਜਦ ਗੁਰੂ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਕੜੀ ਚਰਨ ਪਾਏ ਤਾਂ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮਾਤਾ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ, “ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼! ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਦਾ ਘਰ ਸੁੰਢਾ ਸੁੰਢਾ ਏ, ਕਿਰਪਾ ਕਰੋ।” ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਰਿੱਧੀਆਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਰੁਲਦੀਆਂ ਫਿਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਕਲਪ ਬ੍ਰਿਛਾਂ ਦੇ ਬਾਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ; ਕਾਮਧੇਨਾਂ ਦੇ ਵਗਾਂ ਦੇ ਵਗ ਚਰਦੇ ਹਨ। ਰਤਨ, ਜਵਾਹਰ, ਲਾਲ, ਹੀਰੇ, ਮੋਤੀ ਅਤੇ ਪਾਰਸਾਂ ਦੇ ਢੇਰਾਂ ਦੇ ਢੇਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਤੇ ਉਹ ਤੁਠ ਪੈਣ, ਉੱਥੇ ਕੰਗਲਿਆਂ ਨੂੰ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀਆਂ ਬਖਸ਼ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਨੇਤਰ ਉਤਾਂਹ ਕੀਤੇ ਤੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ, “ਪ੍ਰਧਾਨੇ! ਬੜੇ ਛਣਕਣੇ ਤੇ ਬੜੀਆਂ ਬਾਜ਼ੀਆਂ।” ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ ਕਰਤਾਰ ਕੌਰ ਦੇ ਘਰ 11 ਬੱਚੇ ਹੋਏ। ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਕਰਤਾਰ ਕੌਰ ਸਦਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਦਾ ਖਿਆਲ ਰਖਦੀ।

ਕਰਤਾਰ ਕੌਰ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਇਕ ਹੋਰ ਘਟਨਾ ਵਾਪਰੀ। ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪਿਤਾ ਵਧਾਵਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਰੋਗ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਬਥੇਰਾ ਦਵਾ ਦਾਰੂ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਕਿਤੋਂ ਖੈਰ ਨਾ ਪਿਆ। ਅੰਤ ਹਾਰ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਇਆ ਤੇ ਸਾਰੀ ਵਿਥਿਆ

ਸੁਣਾਈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸਿੱਖ ਦੀ ਜੋਦੜੀ ਸੁਣ ਮਿਹਰਾਂ ਵਿਚ ਆ ਗਏ ਤੇ ਰਾਮਸਰ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ। ਵਧਾਵਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜਾ ਰਾਮਸਰ ਵਿਚ ਤਾਰੀਆਂ ਲਾਈਆਂ। ਟੁੱਬੀ ਲਾਣ ਦੀ ਦੇਰ ਸੀ, ਕੁੰਦਨ ਵਰਗੀ ਦੇਹੀ ਨਿਕਲ ਆਈ। ਘਰ ਮੁੜਿਆ। ਜਿਹੜੇ ਬੇਮੁਖ ਉਲ-ਜਲੂਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਉਹ ਮੂੰਹ ਜੋੜ ਜੋੜ ਕਹਿਣ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗੁਰੂ ਬੜਾ ਡਾਢਾ ਏ। ਇਹ ਵੱਡਾ ਰੋਗ ਜਾਂਦਾ ਨਹੀਂ ਲੱਭਾ।

ਕਕੜੀ ਇਕ ਬੀਬੀ ਦੇਵੇ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਉਹ ਵੀ ਸੇਵਾ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਟੀ.ਬੀ. ਚੰਬੜ ਗਿਆ। ਉਸ ਕੋਲ ਪੰਜ ਸੌ ਰੁਪਿਆ ਪਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਮਾਇਆ ਲੈ ਕਰਤਾਰ ਕੌਰ ਕੋਲ ਗਈ ਤੇ ਆਖਿਆ, “ਚਾਚੀ! ਇਹ ਮੇਰੀ ਇਮਾਨਤ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਰਖ। ਮੈਂ ਵੇਲੇ ਕੁਵੇਲੇ ਲੈ ਲਿਆ ਕਰਾਂਗੀ। ਜੇ ਚੜ੍ਹ ਗਈ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰੇ ਪਾ ਦਈਂ।” ਕਰਤਾਰ ਕੌਰ ਨੇ ਕਈ ਬਹਾਨੇ ਕੀਤੇ ਪਰ ਦੇਵੇ ਅਰਜ਼ ਕਰਦੀ ਗਈ ਤੇ ਆਖਿਆ ਮਨ ਪਾਪੀ ਦਾ ਕੋਈ ਵਸਾਹ ਨਹੀਂ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਸ ਵੇਲੇ ਥੜਕ ਜਾਵੇ। ਫਿਰ ਮੈਂ ਬੇਮੁਖ ਹੋਵਾਂ। ਧਨ ਦੌਲਤ ਤਾਂ ਸਭ ਇੱਥੇ ਰਹਿ ਜਾਣੇ ਹਨ, ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਮੂੰਹ ਕਾਲਾ ਨਾ ਕਰਾਵਾਂ।” ਪਰ ਦੇਵੇ ਦੇ ਬਾਰ ਬਾਰ ਕਹਿਣ ਤੇ 500/- ਰੁਪਏ ਫੜ ਲਏ ਤੇ ਪੈਸੇ ਫੜ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ, ਗ਼ਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼, ਸੱਪਣੀ ਦੇ ਡੰਗ ਤੋਂ ਬਚਾਵੀਂ, ਤੇਰੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਸੁਰਖਰੂ ਹੋ ਕੇ ਜਾਵਾਂ।”

ਦੇਵੇ 1964 ਵਿਚ ਚੜ੍ਹ ਗਈ ਤੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਾਇਆ ਕਰਤਾਰ ਕੌਰ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਇਕ ਸੰਬੰਧੀ ਨੇ ਵਿਹਾਰ ਵਿਚ ਵਰਤ ਲਏ ਹੋਏ ਸਨ। ਹੁਣ ਕਰਤਾਰ ਕੌਰ ਨੂੰ ਫ਼ਿਕਰ ਲੱਗਾ ਕਿ ਜਿੰਨੀ ਛੋਟੀ ਹੋਵੇ, ਮਾਇਆ ਗੁਰੂ ਘਰ ਪਹੁੰਚਾਵਾਂ, ਪਰ ਮਾਇਆ ਹੱਥ ਨਾ ਲੱਗੀ। ਇਸ ਦਾ ਮਨ ਗੋਤੇ ਖਾਵੇ ਕਿ ਮੈਂ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਰ ਹੇਠਾਂ ਚੜ੍ਹ ਨਾ ਜਾਵਾਂ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਖੜਾ ਹੋਣਾ ਪਵੇ। ਸਮਾਂ ਲੰਘਦਾ ਗਿਆ। ਚੌਠ ਲੰਘ ਗਿਆ, ਪੈਂਠ ਚੜ੍ਹ ਪਿਆ। ਇਹ ਵੀ ਗੁਜ਼ਰ ਗਿਆ। ਚਲਦਾ ਚਲਦਾ ਸੱਤਰ ਆ ਗਿਆ। ਨਾ ਪੈਸੇ ਮਿਲੇ, ਨਾ ਮੁੜੇ। ਤੋਖਲਾ ਖਾਈ ਜਾਵੇ। ਦਸ ਸਾਲ ਬੀਤ ਗਏ। ਜੇ ਕਦੇ ਮਾਈ ਨੂੰ ਬੁਖਾਰ ਚੜ੍ਹੇ ਤਾਂ ਸਰੀਰ ਢਿੱਲਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਅਰਜ਼ ਕਰੇ, “ਹੇ ਗ਼ਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼! ਭਾਵੇਂ ਜੀਉਣ ਦੀ ਖਾਹਿਸ਼ ਨਹੀਂ, ਹਡ ਗੋਡੇ ਵੀ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੇ ਪਰ ਮੇਰੇ ਸਵਾਸ ਤਦ ਹੀ ਕੱਢੀਂ, ਜਦ ਤੇਰਾ ਕਰਜ਼ਾ ਉਤਾਰ ਦੇਵਾਂ।” ਦਸ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਮਾਈ ਨੂੰ ਰੁਪਏ ਮੁੜੇ ਤੇ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਲੈ ਗਈ ਜੀਵਨ ਨਗਰ ਕੋਠੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਰਖੇ। ਬੇਅੰਤ ਪਾਤਸ਼ਾਹ, “ਮਾਈ ਇਹ ਮਾਇਆ ਕੈਸੀ ਏ?” ਮਾਈ ਨੇ ਸਾਰੀ ਹਕੀਕਤ ਖੋਲ੍ਹ ਸੁਣਾਈ ਤੇ ਦੇਰੀ ਦੀ ਮਾਫ਼ੀ ਮੰਗੀ। ਨਾਲ ਹੀ ਥੜਕਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਕਿਹਾ, “ਬਖਸ਼ ਲਿਓ! ਘਰ ਦਾ ਘਰ ਮੋੜ ਰਹੀ ਹਾਂ। ਹੋਰ

ਬਿਆਜ਼ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੀ।” ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਲਾਸਾ ਦੇਂਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, “ਮਾਈ, ਤੇਰੇ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀਆਂ ਬੜੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਹਨ, ਤੂੰ ਚਿੰਤਾ ਨਾ ਕਰ।” ਨਮਸਕਾਰ ਕਰ ਘਰ ਮੁੜੀ।

ਜਦ ਮਾਈ ਦਾ ਅੰਤ ਸਮਾਂ ਆਇਆ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ, ਅਮਰਾਉ ਸਿੰਘ ਤੇ ਬਾਕੀ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਸਦ ਕੇ ਕਿਹਾ, “ਤੁਹਾਡੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਅੰਤਲੇ ਸਵਾਸਾਂ ਤੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਪੁੱਤਰੋ! ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਦਾ ਘਰ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਏ, ਇਸ ਨਾਲੋਂ ਦੂਰ ਨਾ ਹੋਇਓ! ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਦੇ ਘਾਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਮੇਰੇ ਵੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਭੁਲਿਓ ਨਾ, ਚੇਤੇ ਰਖਿਓ। ਮੇਰੇ ਦੁੱਧ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ ਨਾ ਲਾਇਓ।”

ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ

ਸ੍ਰੀ ਜੀਵਨ ਨਗਰ

ਸਖੀ ਕਾਜਲ ਹਾਰ ਤੰਬੋਲ ਸਭੈ ਕਿਛੁ ਸਾਜਿਆ।
ਸੋਲਹ ਦੀਏ ਸੀਗਾਰ ਕਿ ਅੰਜਨੁ ਪਾਜਿਆ।
ਜੇ ਘਰਿ ਆਵੈ ਕੰਤੁ ਤ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਪਾਈਐ।
ਹਰਿਆਂ ਕੰਤੈ ਬਾਝੁ ਸੀਗਾਰੁ ਸਭੁ ਬਿਰਥਾ ਜਾਈਐ।

(ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ)

ਮਾਤਾ ਠਾਕੁਰੀ

ਅੰਧੇ ਇਹਿ ਨ ਆਖੀਅਨਿ ਜਿਨ ਮੁਖਿ ਲੇਇਣ ਨਾਹਿ॥
ਅੰਧੇ ਸੇਈ ਨਾਨਕਾ ਖਸਮਹੁ ਘੁਬੇ ਜਹਿ॥

(ਮਹਲਾ ੨)

ਪ੍ਰੇਮ ਦੀਆਂ ਮੰਜ਼ਿਲਾਂ ਗਿਣੀਆਂ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਇਹ ਉੱਚੀ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਤੇ ਪਰੇ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹਨ। ਸਤਿਗੁਰ ਮਿਹਰ ਕਰੇ ਤਾਂ ਆਏ ਸਾਧ ਦੀ ਸੇਵਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਵਧੇਰੇ ਕਿਰਪਾ ਉੱਥੇ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਹੋਵੇ ਵੀ ਗਿਣਿਆ ਮਿਥਿਆ, ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਆਏ ਅਤਿਥੀ ਤੇ ਮੱਥੇ ਵੱਟ ਨਾ ਪਵੇ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਚੀਆਂ ਉਡਾਰੀਆਂ ਦਾ ਅਨੰਦ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਸੰਤ ਦੂਲਾ ਸਿੰਘ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰੋਂ ਮਾਤਾ ਠਾਕੁਰੀ ਸੀ। ਇਹ ਬੱਦੇ ਮੱਲੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਿਆਲਕੋਟ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਸਨ। ਇੱਥੇ ਕਰਿਆਨੇ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਸੀ। ਜੀਵਨ ਨਿਰਬਾਹ ਵਾਸਤੇ ਦੂਲਾ ਸਿੰਘ ਦਿਨ ਵੇਲੇ ਦੁਕਾਨ ਤੇ ਬਹਿੰਦੇ ਤੇ ਸਵੇਰ ਸ਼ਾਮ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ। ਵੈਸੇ ਵੀ ਘਰ ਵਿਚ ਸਾਧ ਸੰਤ ਦੇ ਆਸਣ ਖੁਲ੍ਹਦੇ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਇਕ ਹੋਰ ਸੇਵਾ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤੀ। ਦੁਕਾਨ ਤੋਂ ਵਿਹਲੇ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਜਲ ਛਕਾਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ। ਰਾਤੀਂ ਨੌਜ ਵਜੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਰੇਲ ਆਉਂਦੀ ਸੀ। ਇਹ ਨੌ ਵਜੇ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਜਾਂਦੇ, ਜੇ ਕੋਈ ਮੁਸਾਫਰ ਆਇਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਵਾਸਤੇ ਜਲ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਤੇ ਬਸਤਰ ਲੀੜੇ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਦੇ।

ਮਾਤਾ ਠਾਕੁਰੀ ਵੀ ਦੇਵੀ ਸੀ, ਮਾਤਾ ਨਿਕਲਣ ਕਾਰਣ ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਜੋਤ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ, ਪਰ ਅੰਦਰਲੇ ਨੇਤਰ ਖੁਲ੍ਹ ਗਏ। ਨਵੀਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦਿਸ ਪਈ। ਇਹ ਗੰਡਾ ਮਲ ਦੀ ਪੁੱਤਰੀ ਬਿਨਾਂ ਨੇਤਰ ਇਸ ਲੋਕ ਦੇ ਸਾਧੂ ਸੰਤ ਵਾਸਤੇ ਆਟਾ ਪੀਂਹਦੇ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਪਕਾਂਦੇ, ਭਾਂਡੇ ਮਾਂਜ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਲੈਂਦੇ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ, ਅਲੌਕਿਕ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਸੈਰ ਕਰਦੇ। ਜਿਸ ਦਿਨ ਕਿਸੇ ਸਾਧੂ ਦੇ ਚਰਨ ਨਾ ਪੈਣ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਉਦਾਸ ਰਹਿੰਦੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਦੋ ਲੜਕੇ ਸਾਹਬ ਸਿੰਘ ਤੇ ਲਾਭ ਸਿੰਘ ਤੇ ਦੋ ਬੀਬੀਆਂ ਪਿਆਰ ਕੌਰ ਤੇ ਹਰਬੰਸ ਕੌਰ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਮਧਾਰੀ ਪੰਥ ਸੀ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਅਪਾਰ ਕਿਰਪਾ ਸੀ। ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼ ਜੀ ਆਉਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗ੍ਰਹਿ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰਦੇ ਤੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਬਖਸ਼ਦੇ। ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵੰਡਾਰੇ ਪਿੱਛੋਂ ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਫਿਰ ਮੰਡੀ ਚਲੇ ਗਏ। ਪਰ ਸੇਵਾ ਦਾ ਚਾਉ ਨਾਲ ਰਿਹਾ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨਮਿਤ ਪਾਠ ਪ੍ਰਯੋਗ ਅਰੰਭਿਆ ਤਾਂ ਮਾਤਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਉਂ ਵਾਂਜਿਆ ਰਹਾਂ। ਉਹ ਇਕ ਇਕ ਤੁੱਕ ਲੈਂਦੀ ਤੇ ਯਾਦ ਕਰਦੀ। ਮੁੜ ਉਸ ਦਾ ਸਵਾ ਸੋ ਵਾਰੀ ਪਾਠ ਕਰਦੀ। ਫਿਰ ਦੂਸਰੀ ਤੁੱਕ ਪੁੱਛ ਲੈਂਦੀ, ਉਸ ਦਾ ਵੀ ਪਾਠ ਕਰਦੀ। ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਮਾਤਾ ਨੇ ਸਵਾ ਸੋ ਪਾਠ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨਮਿਤ ਕੀਤੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਠਾਂ ਦੇ ਸਦਕੇ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਪਾਤਰ ਬਣੀ।

ਇਹ ਮਾਤਾ ਸੱਤਰ ਸਾਲ ਭੋਗ ਕੇ ਇਸ ਅਸਾਰ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨਮਿਤ ਪਾਠਾਂ ਦੇ ਯੋਗ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਪਾ ਕੇ ਅਮਰ ਹੋ ਗਈ

3 ਜੂਨ 1982

ਸਾਹਬ ਸਿੰਘ, ਮੰਡੀ

ਸਾ ਗੁਣਵੰਤੀ ਸਾ ਵਡਭਾਗਨ, ਪੁਤਰਵੰਤ ਸੀਲ ਵੰਡ ਸੁਹਾਗਣ
 ਰੂਪਵੰਤ ਸਾ ਸੁਘੜ ਬਿਚਖਣ ਸੋ ਧੰਨ ਕੰਤ ਪਿਆਰੀ ਜੀਉ।
 ਮਹਿਮਾ ਤਿਸ ਕੀ ਕਹੀ ਨ ਜਾਇ
 ਜੋ ਪਿਰਮੇਲ ਰੰਗ ਨਾਲੇ
 ਥਿਰ ਸੁਹਾਗ ਵਰ ਅਗਮ ਅਗੋਚਰ
 ਜਨ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰੇਮ ਸੁਧਾਰੀ ਜੀਉ।

(ਮਾਝ ਮਹਲਾ ੩)

ਮਾਤਾ ਲਛਮੀ

ਮਾਤਾ ਲਛਮੀ ਨੂੰ ਮਾਤਾ ਜੀਵਨ ਕੌਰ ਦਾ ਪੋਖ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਨਿਰੀ ਸੇਵਾ ਦੀ ਪੁਤਲੀ। ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਆਸਣ ਖੁਲ੍ਹੇ ਰਹਿੰਦੇ। ਛਾਉਣੀਆਂ ਪਈਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ, ਮਾਤਾ ਸਦਾ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ। ਕੱਪੜਿਆਂ ਵਿਚ ਫੁਲਿਆ ਨਹੀਂ ਸਮਾਉਣਾ। ਮਾਤਾ ਲਛਮੀ ਦਾ ਜਨਮ ਸ਼ੇਰ ਕੋਟ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਿਆਲਕੋਟ 1946 ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਤੇ ਜਦ ਇਹ ਵਰ ਯੋਗ ਹੋਈ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਨੰਦ ਦੂਲੇ ਸਰਦਾਰ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਸਪੁੱਤਰ ਸ੍ਰ: ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਹੋਇਆ। ਆਮ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ, ‘ਜੋੜੀਆਂ ਜਗ ਬੋੜੀਆਂ, ਨਰੜ ਬਥੇਰੇ’ ਪਰ ਇਹ ਦੰਪਤੀ ਇਕ ਜੋਤ ਦੇ ਮੂਰਤੀਆਂ ਵਾਲਾ ਹਿਸਾਬ ਸੀ। ਦੋਨੋਂ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਅਭਿਲਾਸ਼ੀ। ਸਦਾ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਦੇ ਰਸੀਏ, ਸਦਾ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦੇ ਚਾਹਵਾਨ। ਸ੍ਰ: ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਨਾਮਧਾਰੀ ਪੰਥ ਦਾ ਹੀਰਾ ਸੀ ਤੇ ਲਛਮੀ ਸੁੱਚਾ ਮੋਤੀ ਜਿਹੜੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਨੂੰ ਚਮਕਾਂਦੇ ਸਨ।

ਸ: ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਪਹਿਲਾਂ ਫ਼ੌਜ ਵਿਚ ਨੌਕਰੀ ਕੀਤੀ ਮੁੜ ਕਸਟਮ ਆਫ਼ਿਸ ਵਿਚ ਵੱਡੇ ਅਫ਼ਸਰ ਬਣ ਗਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੈਡ ਕੁਆਰਟਰ ਬੰਬਈ ਵਿਚ ਸੀ, ਪਰ ਸਰਦਾਰ ਅੰਦਰ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਵਾਲੀ ਬੋ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਅਫ਼ਸਰੀ ਕੀ ਤੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਨਾਲ ਮੇਲ ਕਾਹਦਾ? ਦੋਵੇਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੀਆਂ। ਬੰਬਈ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਕੰਢੇ ਤੇ ਹੋਣ ਕਾਰਣ ਦੇਸਾਂ ਬਿਦੇਸਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਵੱਡਾ ਆਰਾਮ ਘਰ ਸੀ। ਵੈਸੇ ਤਾਂ ਸਰਦਾਰ ਦੇ ਘਰ ਹਿੰਦੂ, ਮੁਸਲਮਾਨ, ਸਿੱਖ ਦਾ ਆਮ ਆਉਣਾ ਜਾਣਾ ਸੀ, ਪਰ ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਘਰ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਤਾ ਲਛਮੀ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਖਿੜੇ ਮੱਥੇ ਅਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਜੀਅ ਆਇਆਂ ਆਖਦੀ। ਸਰਦਾਰ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਜ਼ਿੰਦਾ ਦਿਲ ਸਰਦਾਰ ਸੀ, ਜਦ ਬਾਹਰੋਂ ਕਿਸੇ ਨਾਮਧਾਰੀਏ ਨੂੰ ਬੰਗਲੇ ਦੇ ਬੂਹੇ ਵੜਦਿਆਂ ਈ ਵੇਖਣਾ ਉੱਚਾ ਆਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ, ਲਛਮੀਏ! ਲਛਮੀਏ! ਸੰਤ ਆਏ ਨੇ। ਪਾਣੀ ਗਰਮ ਕਰ, ਚਰਨ ਧੁਆ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਾ, ਘਿਓ ਵੱਲੋਂ ਹੱਥ ਨਾ ਖਿੱਚੀ।’ ਮਾਂ ਲਛਮੀ ਵੀ ਕਿਸੇ ਨੇਕ ਕੁੱਖ ਦੀ ਜਾਈ ਸੀ, ਸੁਣਦਿਆਂ ਸਾਰ ਖਿੜ ਪੈਣਾ ਜਿਵੇਂ ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਪੈਣ ਨਾਲ ਕਲੀਆਂ ਖਿੜਖਿੜਾ ਹੱਸ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਦੁੱਧ, ਚਾਟਾ ਜੋ ਤਿਆਰ ਹੋਵੇ ਲਿਆ ਹਾਜ਼ਰ ਕਰਨਾ। ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਸਮੇਂ ਦਾਲੇ ਭਾਜੇ ਵਿਚ ਤਰਦਾ ਤਰਦਾ ਘਿਓ।

ਸਰਦਾਰ ਦਾ ਦਿਲ ਕੋਮਲ, ਪਵਿੱਤਰ, ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਸੀ। ਈਸਾਈ ਮੂਸਾਈ ਵੀ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ। ਪਾਰਸੀ, ਸਿੰਧੀ ਵੀ ਬਲਹਾਰ ਨੇ, ਸਰਦਾਰ

ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਵੀ ਆਸ਼ਿਕ ਸੀ। ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ ਦੀ ਧਰਮਸਾਲਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਸਿੰਘ ਸਭੀਆਂ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ, ਜਾਂ ਸਨਾਤਨੀਆਂ ਦਾ ਮੰਦਰ, ਕੋਟ ਪਤਲੂਨ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ, ਕਰੀਤਨ ਕਰਦਿਆਂ ਮਸਤੀ ਵਿਚ ਸਭ ਕੁਝ ਭੁੱਲ ਜਾਣਾ ਤੇ ਨਿਰਤ ਕਰਨੀ ਅਰੰਭ ਦੇਣਾ। ਲਛਮੀ ਵੀ ਪਤੀ ਦੇਵ ਦੀਆਂ ਖੁਖੀਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੀ।

ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਪਰ ਕੂਕਿਆਂ ਘਰ ਜਨਮ ਲੈਣ ਦਾ ਸਦਕਾ ਉਸ ਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਦਿਆ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾ ਪਿਆ, ਪਰ ਫ਼ੌਜ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਕਾਰਨ ਦਾੜ੍ਹੀ ਬੰਨ੍ਹ ਲਈ ਤੇ ਕੋਟ ਪਤਲੂਨ ਪਾਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਲਛਮੀ ਘਰ ਦੀ ਰਾਣੀ ਸੀ, ਉਹ ਸਦਾ ਗੁਰੂ ਘਰ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਰਹਿਣ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਤੇ ਚਲਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦੇਂਦੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਇੱਕ ਲੜਕੇ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ। ਅਤਿ ਸੁਨੱਖਾ, ਮੋਟੇ ਨੇਤਰ, ਮੋਕਲੇ ਹੱਡ, ਚੌੜਾ ਮੱਥਾ। ਹਰ ਪਹਿਲੂ ਤੋਂ ਪੂਰਨ। ਪਰ ਵਾਹ ਹੋਣੀਏ! ਤੈਨੂੰ ਕੀ ਆਖਿਆ ਜਾਵੇ? ਤੂੰ ਸਦਾ ਧਰਮੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਵਿਚ ਪਾਈ ਰਖੇਂ। ਜਦ ਇਹ ਬੱਚਾ 15-16 ਦਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਹੋਣੀ ਨੇ ਝਪੱਟਾ ਮਾਰ ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਫੁੱਲ ਨੂੰ ਤੋੜ ਸੁਟਿਆ। ਬੁਲਬੁਲਾਂ ਚੀਕ ਉੱਠੀਆਂ। ਆਂਢ ਗੁਆਂਢ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਤਰ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਪਰ ਮਾਂ ਲਛਮੀ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਅੱਥਰੂ ਨਾ ਉਤਰੇ। ਉਸ ਢਾਹ ਨਾ ਮਾਰੀ, ਵੈਣ ਨਾ ਪਾਏ, ਕੀਰਨੇ ਨਾ ਕੀਤੇ, ਸਗੋਂ ਅਡੋਲ ਬੈਠੀ ਭਜਨ ਕਰਦੀ ਰਹੀ। ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਵੀ ਜ਼ਰਾ ਨਹੀਂ ਡੋਲਿਆ, ਹੋਕਾ ਨਹੀਂ ਭਰਿਆ। ਦੋਸਤ ਮਿੱਤਰ ਅਫ਼ਸੋਸ ਕਰਨ ਆਏ, ਪਰ ਇਸ ਦੰਪਤੀ ਦਾ ਧੀਰਜ ਵੇਖ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਖਲੋਤੇ। ਕਿਸੇ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਤੇ ਮਲਾਲ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਜਿਸ ਨੇ ਅਫ਼ਸੋਸ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕੀਤਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਇਤਨਾ ਕਿਹਾ ‘ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਦਾਤ ਸੀ, ਉਹ ਲੈ ਗਿਆ।’

ਬੱਚੇ ਦਾ ਨੜੋਆ ਉੱਠਿਆ। ਸਰਦਾਰ ਆਪ ਗਲ ਵਿਚ ਢੋਲਕੀ ਪਾ ਲਈ ਤੇ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਨ ਲੱਗਾ। ਬੰਬਈ ਦੇ ਜੌਹਰ ਸਰਦਾਰ ਦੇ ਦੋਸਤ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਉਲਮਾ, ਪੰਡਿਤ ਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਉਂਗਲਾਂ ਪਾ ਲਈਆਂ ਤੇ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸਨ ਇਹ ਕਿਸ ਦੇਸ ਦੇ ਵਾਸੀ ਹਨ। ਨੌਜਵਾਨ ਲੜਕਾ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਚਿਹਰਿਆਂ ਤੇ ਰੰਚ ਮਾਤਰ ਵੀ ਉਦਾਸੀ ਨਹੀਂ। ਅੰਤਮ ਭੋਗ ਸਮੇਂ ਰਾਗੀਆਂ ਮਾਰੂ ਰਾਗ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਿਆ ਤਾਂ ਝਟ ਟੋਕ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਕਿਹਾ, ਮੰਗਲਾ ਚਰਨ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹੋ। ਜਿਸ ਦੀ ਇਮਾਨਤ ਸੀ, ਉਹ ਲੈ ਗਿਆ। ਰੋਣ ਧੋਣ ਦਾ ਕੀ ਲਾਭ। ਸ੍ਰੋਤੇ ਕਲੇਜ਼ਾ ਘੁੱਟ ਕੇ ਬਹਿ ਗਏ ਤੇ ਕੇਵਲ ਇਤਨਾ ਕਿਹਾ ‘ਇਹ ਲੋਕ ਇਸ ਦੇਸ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ, ਅਰਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਉਤਰੇ ਹਨ।’

ਇਸ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਕੋਈ ਬੱਚਾ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਸਾਕਾਂ ਸੰਬੰਧੀਆਂ ਦੂਜੇ ਵਿਆਹ ਵਾਸਤੇ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ। ਸਰਦਾਰ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣਾ ਪਿਆ। ਜਦ ਮਾਤਾ ਲਛਮੀ ਨੂੰ ਇਹ ਸੋ ਕੰਨੀ ਪਈ ਤਾਂ ਉਹ ਦੇਵ ਪੁਰੀ ਦੇ ਵਾਸੀਆਂ ਨਿਆਈਂ

ਪੂਰਾ ਹੁੰਗਾਰਾ ਭਰਿਆ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਕੋਈ ਇਸਤਰੀ ਜੀਉਂਦੇ ਜੀਅ ਸੌਂਕਣ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਾਹਰਦੀ। ਲਛਮੀ ਖੁਸ਼ੀ ਖੁਸ਼ੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਬੀਬੀ ਬਸੰਤ ਕੌਰ ਘਰ ਆਈ। ਬਸੰਤ ਕੌਰ ਘਰ ਦੇ ਲੜਕੀਆਂ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ਪਰ ਮਾਂ ਲਛਮੀ ਬਸੰਤ ਕੌਰ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਮਾਂ ਸੀ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਵੀ। ਲਛਮੀ ਨੇ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸੰਬੰਧ ਨਾ ਰੱਖਿਆ ਕੇਵਲ ਸੇਵਾ ਨਾਲ ਗਰਜ਼। ਸਰਦਾਰ ਬੰਬਈ, ਜੈਕਬਾਦ ਤੇ ਸਰਸੇ, ਪਰ ਲਛਮੀ ਇਕ ਟਕ ਸੇਵਾ ਦੀ ਪੁਤਲੀ, ਰਸਨਾ ਚਲੇ, ਹੱਥ ਵੀ ਚਲਣ, ਪੈਰ ਵੀ ਚਲਣ, ਪਰ ਮਨ ਅਡੋਲ, ਸ਼ਾਂਤ ਖਿੜਿਆ ਖਿੜਿਆ।

ਸਰਸੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਹੁਣਿਆਂ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਵਧ ਗਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵੰਡਾਰੇ ਸਦਕਾ ਉਖੜੇ ਸੱਜਣਾਂ ਨੂੰ ਵਸਾਉਣਾ ਇਕ ਮਹਾਨ ਕੰਮ ਸੀ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਰਿਫਿਉਜੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵਸਾਉਣ ਵਿਚ, ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੀ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਕਰਾਉਣ ਵਿਚ ਸ੍ਰ: ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਆਦੇਸ਼ ਸੀ। ਸੋ ਇਹਨੀ ਦਿਨੀਂ ਗਰਜ਼ਮੰਦਾਂ ਨਾਲ ਵਿਹੜਾ ਭਰਿਆ ਭਰਿਆ। ਪਰ ਵਾਹ ਲਛਮੀਏ। ਤੇਰੀ ਰਸਨਾ ਤੇ ਕਦੇ ਸ਼ਿਕਵਾ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਕਿ ਇਹ ਸਿੰਘ ਆਪਣੇ ਕੰਮਾਂ ਵਾਸਤੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਵੀ ਛਕਦੇ ਹਨ ਤੇ ਮੰਜੇ ਬਿਸਤਰੇ ਵੀ ਮੰਗਦੇ ਹਨ। ਤੂੰ ਠੀਕ ਲਛਮੀ ਸੈਂ। ਜਿਸ ਤੇ ਖੀਰ ਸਾਗਰ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਚਰਨ ਝੱਸਣ ਵਾਲੀ ਲਕਸ਼ਮੀ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਸੀ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਜੇ ਘਰ ਵੀ ਮਲਕਾ ਦੀ ਨੀਯਤ ਠੀਕ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਘਰ ਵਿਚ ਇੱਟ ਖੜਕਾ ਖੜਕਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਏ। ਪਰ ਮਾਂ ਲਛਮੀ ਵਧੀਆ ਮਤੇਰੀਆਂ ਵਾਂਗੂੰ ਨਿਭਾਈ।

ਇਸ ਘਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਚਰਨ ਪੈਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ। ਲਛਮੀ ਉਹਨਾਂ ਪਾਸੋਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਝੋਲੀਆਂ ਭਰ ਭਰ ਲੈਂਦੀ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੰਡਦੀ। ਸਰਦਾਰ ਜਦ ਕਦੇ ਮੌਜ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਪੜ੍ਹਦੇ:-

ਖਬਰਦਾਰ ਨਾਮ ਇਸ਼ਕ ਦਾ ਲੈ ਨਾ ਬਹੀਂ ਵੇ।

ਜੇ ਆਸ਼ਿਕ ਵੀ ਏਂ ਤਾਂ ਮੂੰਹੋਂ ਕਹਿ ਨ ਬਹੀਂ ਵੇ।

ਤਾਂ ਮਾਤਾ ਲਛਮੀ ਵੀ ਧੰਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਝੂਮ ਉਠਦੇ। ਮਾਤਾ ਲਛਮੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੀ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਵਿਚ ਵਸਦੀ, ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਵੰਡਦੀ 1964 ਵਿਚ ਸੱਚਖੰਡ ਜਾ ਬਿਰਾਜੀ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਜਾ ਸੀਸ ਰੱਖਿਆ।

ਹਰਭਜਨ ਕੌਰ (ਬਾਬਾ)

ਧਨ ਪਿਰ ਇਹ ਨਾ ਆਖੀਐ ਬਹਿਨ ਇਕੱਠੇ ਹੋਇ।
ਏਕ ਜੋਤਿ ਦੋਇ ਮੂਰਤੀ, ਧਨ ਪਿਰ ਕਹੀਐ ਸੋਇ।

ਮਾਤਾ ਲੀਲਾ ਵੰਤੀ ਸਰਦਾਰਨੀ

ਲੀਲਾ
 ਮਾਤਾ ਜੀਵਨ ਕੌਰ ਦੀ ਬੱਚੀ
 ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਸੀਤਾ ਦਾ ਸਤਿ
 ਸੀਤਾ ਮਾਤਾ ਵਾਲਾ ਅਥਾਹ ਪਿਆਰ
 ਮੀਰਾਂ ਬਾਈ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂ ਭਗਤੀ
 ਤੂੰ ਜੀਵਨ ਦਾ ਭੇਤ ਪਾਇਆ।
 ਸਾਈਂ ਦੀਏ ਲਡਿਕੀਏ
 ਤੂੰ ਸੈਂ ਕੋਮਲਤਾ ਦੀ ਦੇਵੀ
 ਨਿਰਮਲਤਾ ਦੀ ਮੂਰਤੀ
 ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ ਦੀ ਗੰਗਾ
 ਮਿਠਾਸ ਦੀ ਸਿਖਰ
 ਬਿਧ ਮਾਤਾ ਨੇ ਤੈਨੂੰ
 ਸੁੰਦਰਤਾ, ਸੁਚੱਜਤਾ, ਸੁਚਮਤਾ
 ਐਸ਼ਵਰਜ ਬੁਧੀ ਬਲ
 ਖੁਲ ਦਿਲੀ ਨਾਲ ਬਖਸ਼ਿਆ।
 ਮਗਰ ਤੇਰੀ ਨਿਰਮਾਨਤਾ ਦੀ ਓੜਨੀ
 ਲੁਕਾਈ ਰਖਿਆ ਸਭ ਕੁਝ
 ਕਿਸੇ ਨੁਕਰੇ।
 ਅੰਤਲੇ ਸਵਾਸਾਂ ਤੀਕ।
 ਕਲਜੁਗੀ ਪੋਣ ਤੈਥੋਂ ਕੋਹਾਂ ਦੂਰ
 ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਗਿਆ, ਪੂਰਾ ਸਤਿਗੁਰੂ
 ਜਿਸ ਨੇ
 ਕਟੇ ਪਾਪ ਅਸੰਖ ਦੇ ਨਾਵੇ ਏਕ ਕਣੀ।
 ਕੁਝ ਭੇਦ ਜਣਾ ਦਿਤੇ ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ
 ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਤੈਨੂੰ ਪਾਰਸ, ਡਲੀ
 ਚੰਦਨ ਰੁਖੜਾ
 ਸੀਤਾ, ਸ਼ਕੁੰਤਲਾ, ਲਕਛਮੀ, ਮੋਤੀਆ
 ਬਣ ਗਈਆਂ ਬਾਰਾਂ ਵੰਨੀ ਦਾ ਸੋਨਾ
 ਤੇਰੀ ਇਕੋ ਪ੍ਰੇਮ ਛੋਹ ਨਾਲ

ਚੰਦਨ ਦੀਏ ਕੋਮਲ ਬਰੂਟੀਏ,
 ਮਹਿਕ ਖਲਾਰ ਦਿਤੀ ਤੂੰ
 ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ
 ਗੁਲਾਲ ਛਿੜਕ ਦਿੱਤਾ, ਬੰਜਰਾਂ ਤੇ ਵੈਰਾਨ 'ਚ,
 ਪਥਰੀਲੀਆਂ ਚਿਟਾਨਾਂ ਤੇ
 ਤੂੰ ਸੈਂ ਦਾਨੀ ਮਸਤਾਨੀ
 ਅਠੇ ਪਹਿਰ ਰੱਬੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਆਲਾਪ
 ਫਿਰਦਿਆਂ ਟੁਰਦਿਆਂ ਉਠਦਿਆਂ ਬਹਿੰਦਿਆਂ
 ਜਾਗਦਿਆਂ ਸੁਉਂਦਿਆਂ, ਗੂੰਜ ਨਿਕਲੀ,
 ਤੇਰੇ ਕਵਨ ਕਵਨ ਗੁਣ ਕਹਿ ਕਹਿ ਗਾਵਾਂ
 ਮੇਰੇ ਸਾਹਿਬ ਗੁਣੀ ਨਿਧਾਨਾ
 ਭਜਨ ਬੰਦਗੀ ਤੇਰਾ ਆਹਾਰ
 ਪਾਠ ਕੀਰਤਨ ਤੇਰਾ ਸੁਗਲ
 ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਤੈਨੂੰ ਮਿਲ ਗਿਆ ਜੀਵਨ ਸਾਥੀ
 ਨਿਸ਼ ਕਪਟ ਆਤਮਾ ਮ੍ਰਿਗੇਸ਼
 ਸਰੂ ਕਦ ਸੁਨੱਖਾ ਸੁਡੌਲ
 ਪੁਤ ਰਾਏ ਬਹਦਾਰ ਦਾ
 ਮਗਰ ਪੂਰਾ ਸਾਧੂ,
 ਹਿਰਦਾ ਸਵੱਛ ਨਿਰਮਲ ਤੇ ਉਦਾਰ
 ਬੋ ਨ ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਮੀਰੀ ਦੀ
 ਹੈਂਕੜ ਨਾ ਬੰਗਲੇ ਤੇ ਹਵੇਲੀਆਂ ਦੀ
 ਛਿਟਨਾਂ ਮੋਟਰਾਂ, ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਦੇ ਚਰਨੀ
 ਦੰਪਤੀ ਜੋੜਾ
 ਏਕ ਜੋਤ ਦੋ ਮੂਰਤੀਆਂ
 ਖਾਣ ਹੰਢਾਣ ਦਾ ਸੌਂਕ ਨਹੀਂ
 ਕੇਵਲ ਇਕੋ ਇਛਾ ਸੇਵਾ ਦੀ।
 ਗਊ ਗਰੀਬ ਦੀ ਸੇਵਾ
 ਹਿੰਦੂ, ਮੁਸਲਿਮ, ਈਸਾਈ, ਮੁਸਾਈ,
 ਕਾਲੇ ਗੋਰੇ 'ਚੋਂ,
 ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਦੀ ਜੋਤ
 ਇਸ਼ਕ ਪਲੇ ਪੈ ਗਿਆ ਕੀਰਤਨ ਦਾ
 ਧੀਂਗੜ ਧੀਂਗੜ ਧੈਂ
 ਧੀਂਗੜ ਧੀਂਗੜ ਧੈਂ।
 ਸਾ ਰੇ ਗਾ ਮਾ ਪਾ

ਧਾ, ਨੀ, ਸਾ
“ਗੁਣ ਗਾਵਾਂ ਦਿਨ ਰਾਤ
ਨਾਨਕ ਚਾਉ ਇਹ”
ਗੜ੍ਹਜਦੀ ਰਹੇ ਕੋਠੀ ਹਰਦਮ।
ਤਪਦੀਆਂ ਰੂਹਾਂ ਨੂੰ ਠਾਰਨ ਹਿਤ
ਸੜਦੀਆਂ ਆਤਮਾਵਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਵਾਸਤੇ
ਗਾਹ ਮਾਰਿਆ ਆਲਾ ਦੁਆਲਾ
ਪੈਸੇ ਖੀਸਿਓ
ਵਾਜਾ ਜੋੜੀ ਮੋਢੇ ਤੇ
ਢਾਣੀ, ਢਾਣੀ, ਗਰਾਂ, ਗਰਾਂ, ਸ਼ਹਿਰ ਸ਼ਹਿਰ,
ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਵਾਂਗੂੰ
ਅਪਣਿਆਂ ਘਰੀ
ਬਗਾਨਿਆਂ ਦੇ ਵਿਹੜੇ
ਮਨੁਖਤਾ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਸੁਣਾਇਆ
ਧਨੀ, ਪੋਠੋਹਾਰ, ਮਾਝਾ ਮਾਲਵਾ
ਦੁਲੇ ਦੀ ਬਾਰ, ਮੈਨ ਦੁਆਬ
ਜਮਨਾ ਤੋਂ ਪਾਰ ਪੂਰਬੀਆਂ ਦੀ ਧਰਤੀ
ਅਟਕੋਂ ਪਾਰ ਰਾਖਸ਼ਾਂ ਦੀ ਧਰਤੀ।
ਬਿੰਦਰਾਬਨ ਦੀਆਂ ਕੁੰਜ ਗਲੀਆਂ
ਹੋਰ ਜੰਗਲ ਬੇਲੇ
ਕੈਲਾਸ਼ ਟੀਸੀਆਂ
ਨਦੀ ਨਾਲੇ ਝੀਲਾਂ ਸਾਗਰ
ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨਾਲ
ਮਸਤਾਨਾ ਬਣਾ ਦਿਤਾ
ਬਨ ਤ੍ਰਿਣ ਪਰਬਤਾਂ ਨੂੰ
ਜਿਵੇਂ ਮੋਲਾਣਿਆਂ ਦੀ ਧਰਤੀ ਨੂੰ
ਸੁੰਨ ਮੁਨ ਕੀਤਾ ਬਾਬੇ ਪ੍ਰੇਮ ਬਾਸ਼ ਨਾਲ
ਸ਼ੇਰ ਬਘੇਲੇ ਮਸਤ ਹੋ ਨਚੇ
ਸੱਪ ਨੂੰਹੋਂ ਬਿਛੂ ਹੋ ਗਏ।
ਵਿਸ਼ ਰਹਿਤ
ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਡੈਣਾਂ ਚੁੜੇਲਾਂ
ਹੋ ਗਏ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਰਵਾਂ
ਸੁਣ ਕੇ ਕੀਰਤਨ ਲੀਲਾ ਦਾ
ਵਾਹ ਦੇਵੀਏ।

ਤੇਰਾ ਜਨਮ ਸਫਲ
 ਤੇਰੀ ਯਾਤਰਾ ਸਫਲ
 ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਜਸ ਦਾ
 ਆਲਾਪ ਕਰਦੀ ਰਈਓ
 ਆਲਾਪ ਕਰਦੀ ਰਈਓ
 ਤੇ ਆਲਾਪ ਕਰਦੀ
 ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਦੀ ਚਰਨੀ ਪੁਜੀ
 ਛੱਡ ਕੇ ਅਪਨੀ
 ਤੇ ਆਤਮਾ ਦੀ ਮਿੱਠੀ ਯਾਦ
 ਰਾਮ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਤੇ ਉਸ ਦੇ
 ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਬਗੀਚੇ 'ਚ।

ਔਗੇ ਸਰਦਾਰਨੀ ਦੀ ਸ੍ਰੈ-ਜੀਵਨੀ ਪੜ੍ਹੋ

ੴ

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਹਾਇ॥

35-D, ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਤਾਪ ਬਾਗ਼
ਜੀ.ਟੀ. ਰੋਡ, ਦਿੱਲੀ

ਸ੍ਰੀ ਸਰਬ ਉਪਮਾ ਕੇ ਯੋਗ ਤਾਰਨਹਾਰ ਸ੍ਰੀ 108 ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਾਜੇ ਸਵਾਰੇ ਪਿਆਰੇ ਸੰਤ ਵੀਰ ਗੁਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤੇ ਨਿਮਸਕਾਰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋਵੇ ਜੀ।

ਆਪ ਜੀ ਦਾ 18 ਅਪ੍ਰੈਲ 1969 ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਦਾ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਪੁੱਜਾ। ਬਹੁਤ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੋਈ ਜੋ ਆਪਣੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਰਖਿਆ ਨੇ। ਔਹੜਦਾ ਤਾਂ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਪਰ ਹੁਕਮ ਮੰਨ ਕੇ ਜੋ ਕੁਝ ਮੇਰੀ ਤੁੱਛ ਬੁੱਧੀ ਵਿਚ ਆਂਦਾ ਹੈ ਭੇਟਾ ਹੈ:-

“ਜੋ ਹਮਰੀ ਬਿਧ ਹੋਤੀ ਮੇਰੇ ਸਤਿਗੁਰਾ

ਸਾ ਬਿਧਿ ਤੁਮ ਹਰਿ ਜਾਨਉ ਆਪੇ॥

ਹਮ ਰੁਲਤੇ ਫਿਰਤੇ ਕੋਈ ਬਾਤ ਨਾ ਪੂਛਤਾ

ਗੁਰੂ ਸਤਿਗੁਰ ਸੰਗ ਕੀਰੇ ਹਮ ਥਾਪੇ॥”

(1) ਜਨਮ - ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ (ਪਾਕਿਸਤਾਨ) 13 ਜਨਵਰੀ 1904

(2) ਪਿਤਾ ਜੀ - ਭਗਤ ਸਾਂਈਂ ਦਾਸ ਐਡਵੋਕੇਟ। ਦਾਦਾ ਜੀ - ਭਗਤ ਰਾਮ ਚੰਦ, ਪੜਦਾਦਾ ਜੀ - ਸਾਂਈਂ ਸਾਹਿਬ ਭਗਤ ਜਵਾਹਰ ਮਲ ਜੀ। ਯਾਰੂਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਾਲਕ ਜੀ ਦੇ ਅਨਿੰਨ ਪ੍ਰੇਮੀ।

(3) ਭਜਨ ਪੁੱਛਿਆ ਮੁਕਤਸਰ ਹੋਲੇ ਤੇ ਸੰਤ ਮਿਲਖਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਸਤਾਨਾ ਪਾਸੋਂ ਸੰਨ 1921 ਮਾਰਚ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ।

ਮੇਰਾ ਜਨਮ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਇਕ ਘਰ ਵਸਦੇ ਮਹੱਲੇ ਸੈਦਪੁਰੀ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵਿਚ ਭਗਤ ਸਾਂਈਂ ਦਾਸ ਜੀ ਐਡਵੋਕੇਟ ਤਥਾ ਮਾਤਾ ਦਯਾ ਵੰਤੀ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਸੰਨ 1904 ਫਰਵਰੀ 13 ਨੂੰ ਹੋਇਆ।

ਮੇਰੇ ਪੂਜਯ ਪਿਤਾ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਸਾਂਈਂ ਸਾਹਿਬ ਜਵਾਹਰ ਮਲ ਜੀ ਦੇ ਤੀਸਰੇ ਸਪੁੱਤਰ ਭਗਤ ਰਾਮ ਚੰਦ ਜੀ ਦੇ ਇਕਲੌਤੇ ਬੇਟੇ ਸਨ।

ਸ੍ਰੀ ਸਾਂਈਂ ਸਾਹਿਬ ਜਵਾਹਰ ਮਲ ਜੀ ਯਾਰੂਵੇਂ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਾਲਕ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਵਕਤ ਹੋਏ ਸਨ। ਸਾਡੇ ਘਰ ਵਿਚ ਹਰ ਵੇਲੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਹੁੰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਮੇਰੀ ਦਾਦੀ ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਲਛਮੀ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਾਲਕ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਸਾਂਈਂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਬੜਾ ਆਦਰ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਾਲਕ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਾਂਈਂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਬਹੁਤ ਆਦਰ, ਮਾਣ ਤੇ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਮੇਰੇ ਪੜਦਾਦਾ ਜੀ ਪਹਿਲੇ ਹਜ਼ਰੇ ਸਾਹਿਬ ਦੁਕਾਨ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਪਰ ਜਦ ਬਹੁਤ ਮਾਣ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਤਾਂ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਆ ਗਏ ਤੇ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਕਿ ਤੁਸਾਂ ਦਸਾਂ ਨਵਾਂ ਦੀ ਕਿਰਤ ਕਰਕੇ ਖਾਣਾ ਹੈ। ਪੂਜਾ ਦਾ ਧਾਨ ਨਹੀਂ ਖਾਣਾ।

ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਆ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਸਾਂਈਂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਤੀਸਰੇ ਲੜਕੇ ਭਾਈ ਰਾਮ ਚੰਦ ਮੇਰੇ ਦਾਦਾ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਰਚੀ ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਾਲਕ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਪਣੇ ਕੁਝ ਜਗਿਆਸੂਆਂ (ਸਿੱਖਾਂ) ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਵਿਆਹ ਤੇ ਆਏ ਤੇ ਕਾਫੀ ਦਿਨ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਰਹੇ। ਮੇਰੀ ਦਾਦੀ ਸ੍ਰੀ ਲਛਮੀ ਦੇਵੀ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਕਿ “ਜਦ ਮੈਂ ਡੋਲੀ ਤੋਂ ਉਤਰੀ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਾਲਕ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਾਸ ਲੈ ਗਏ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, “ਦਾਨੋ ਕੀ ਲੈਣਾ ਈ?” ਤਾਂ ਬੇ-ਪੁਰਬੋ ਜੀ ‘ਪੁਰਬੋ ਜੀ’ ਇਕ ਵਿਧਵਾ ਲੜਕੀ ਸ੍ਰੀ ਸਾਂਈਂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਪਾਸ ਆਈ। ਦੁਖੀ ਤਕ ਕੇ ਸਾਂਈਂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਬਹੁਤ ਦ੍ਰਵੀਭੂਤ ਹੋਇਆ ਤੇ ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾ ਕੇ ਲਾਲ ਬਸਤਰ ਪਾ ਦਿੱਤੇ, ਭਜਨ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਪੀੜੀ ਮੰਗਵਾ ਕੇ ਉੱਤੇ ਬਿਠਾਇਆ ਕਿ ਅੱਜ ਤੋਂ ਸਭ ਬੀਬੀਆਂ ਨੂੰ ਭਜਨ ਦਿੱਤਾ ਕਰ। ਜਦ ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਬੇ-ਪੁਰਬੋ ਜੀ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਾਲਕ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੇ-ਪੁਰਬੋ ਜੀ ਨੂੰ ਪੀੜੀ ਮੰਗਵਾ ਕੇ ਦੋਂਦੇ ਸਨ ਤੇ ਬਹੁਤ ਮਾਣ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਤੇ ਭਗਤ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀਆਂ ਬੀਬੀਆਂ ਨੇ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਸ੍ਰੀ ਪੁਰਬੋ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਸੀ”) ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਤੂੰ ਗੋਲਕ ਮੰਗ ਲੈ” ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਦਾਦੀ ਜੀ ਨੇ ਘੁੰਡ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਹੱਥ ਜੋੜ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ “ਮੈਨੂੰ ਗੋਲਕ ਬਖਸ਼ੋ” ਤਾਂ

ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਅਪਣੀ ਜੇਬ ਵਿੱਚੋਂ ਦੋ ਰੁਪਏ ਕੱਢ ਕੇ ਮੇਰੀ ਦਾਦੀ ਜੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ, ਤਾਂ ਝਟ ਹੀ ਬੇ-ਪੁਰਬੋ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕੁੜਤੇ ਨਾਲੋਂ ਜੇਹਬਾ (ਜਿਸ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਮੈਂ ਵੀ ਕੀਤੇ ਹਨ) ਪਾੜ ਕੇ ਦੋ ਦਿੱਤਾ ਕਿ “ਰੁਪਏ ਰਖ ਲੈ।” ਮੇਰੇ ਪੇਕੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਰੁਪਿਆਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਮਾਣ ਸੀ। ਹੁਣ ਤੀਕ ਦੀਵਾਲੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਰੁਪਿਆਂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਂਦੇ ਹਨ।

ਮੇਰੀ ਦਾਦੀ ਜੀ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਾਲਕ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਵਕਤ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਕੇ ਅਮਲ ਜਿਹਾ ਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਪੁੱਛਦੇ ਸਨ ਕਿ “ਤੂੰ ਕੂਕੀ ਬਣੀ ਹੈਂ। ਕੀ ਉਹਨਾਂ ਰਾਗੀਆਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਜਾਣਦੀ ਏਂ ਜੋ ਯਾਰੂਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰਦੇ ਤੇ ਗਾਂਦੇ ਸਨ:-

ਅਠੇ ਵੇਲੇ ਤੇਰੇ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਜਾਪ ਬਾਬਾ ਜੀ।
ਡਾਢੇ ਸਖਤ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਤੇਰੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਬਾਬਾ ਜੀ।
ਹਜ਼ਰੋ ਸ਼ਹਿਰ ਗਰਾਮ ਤੇਰਾ।
ਗੁਰੂ ਬਾਲਕ ਸਿੰਘ ਹੈ ਨਾਮ ਤੇਰਾ।
ਗੁਲਾਮੀ ਦਾਈਆਂ ਕਰਨਾ ਵਾਂ।
ਮੈਂ ਨੌਕਰ ਤੇਰੇ ਘਰ ਦਾ ਵਾਂ।
ਮੈਂ ਚੋਜ ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਡਰਨਾ ਵਾਂ।
ਬਾਬਾ ਪੂਰਨ ਸੰਤ ਜੀ।
ਸੇਵੀ ਜੀਆ ਜੰਤ ਜੀ।
ਤੂੰ ਹੈਂ ਸਭ ਦਾ ਕੰਤ ਜੀ।
ਮੈਂ ਹਾਂ ਗੁਲਾਮ ਤੇਰਾ।
ਮੈਂ ਜਪਦਾ ਸਦਾ ਨਾਮ ਤੇਰਾ।.....

ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੁਕਾਂ ਨੂੰ ਉਹ (ਮੇਰੇ ਦਾਦੀ ਜੀ) ਇਤਨੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸਨ ਕਿ ਝੂਮਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਪਿਆਰ ਵਿਚ।

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਸ੍ਰੀ 108 ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਦ ਹਜ਼ਰੋ ਸਾਹਿਬ ਗਏ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਾਲਕ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ “ਤੁਸੀਂ (ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ) ਸ੍ਰੀ ਸਾਂਈਂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਹੋ ਕੇ ਜਾਣਾ। ਸੋ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਸਾਂਈਂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਆਏ।

ਸ੍ਰੀ ਸਾਂਈਂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਗਮਨ ਸਮੇਂ ਬਹੁਤ ਸਾਧ ਸੰਗਤ (ਜਗਯਾਸੂ) ਆਏ ਤੇ ਭਗਤ ਪਰਿਵਾਰ ਤੇ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਹੀ ਫੁੱਲ ਤਾਰਨ ਲਈ ਹਰਿਦੁਆਰ (ਗੰਗਾ ਜੀ) ਗਏ ਤੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਾਸ ਠਹਿਰੇ। ਮੇਰੀ ਦਾਦੀ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ “ਕਿ ਮਾਤਾ ਜਸਾਂ ਜੀ (ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਮਹਿਲ) ਨੇ ਸੋਨੇ ਦੇ ਕੜੇ ਤੇ

ਚੂੜਾ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਬੜੀ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਸਨ।”
ਮੈਨੂੰ ਦਾਦੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ “ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਗਹਿਣੇ ਲਾਹੇ ਜਦ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਘਰ
ਵਾਲੀ ਗਹਿਣੇ ਪਾਉਂਦੀ ਸੀ”। ਮੈਂ ਕਿਹਾ - ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ
ਸਨ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਚੀਨੀ ਵਾਲੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਵਿਛੋੜਾ ਡਾਢਾ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ
ਤੇ ਸਾਡੇ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਰ ਵੇਲੇ ਵਿਛੋੜੇ ਵਿਚ ਵੈਰਾਗੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।
ਸਾਨੂੰ ਗਹਿਣਿਆਂ ਨਾਲ ਕੀ?” ਉਸ ਜਲੂਸ ਨੂੰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਵੱਡੀ ਸੜਕ
ਤੀਕ ਨਾਲ ਛੋੜਨ ਗਏ।

ਮੇਰੇ ਦਾਦੀ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਕਥਾ ਦੱਸਦੇ ਸਨ ਕਿ
ਨਾਮਧਾਰੀ ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਕਰਦੇ ਉੱਡ ਕੇ ਖੂਹ ਦੇ ਦੂਸਰੇ
ਪਾਸੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਮਸਤਾ ਦਾ ਅਮਲ ਛਾਇਆ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ
ਇਤਿਆਦਿ।

ਪਰ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਮੇਰੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਿੰਘ
ਸਭਾ ਲਹਿਰ ਜ਼ੋਰਾਂ ਤੇ ਸੀ ਤੇ ਚੀਫ਼ ਖਾਲਸਾ ਦੀਵਾਨ ਨੇ ਸ਼ਹਿਰ ਸ਼ਹਿਰ ਸਕੂਲ
ਖੋਲ੍ਹੇ ਸਨ ਤੇ ਉਹੀ ਰੰਗ ਮੇਰੇ ਤੇ ਵੀ ਸੀ। ਨਾ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਤੇ ਨਾ
ਹੀ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਘਰ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਵਗ਼ੈਰਾ ਦਾ ਪਤਾ ਸੀ, ਭਾਵੇਂ
ਸਾਡੀ ਦਾਦੀ ਤੇ ਮੇਰੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੋ ਦੋ ਘੰਟੇ ਬੈਠ ਕੇ ਭਜਨ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ।
ਘਰ ਵਿਚ ਇਕ ਪ੍ਰੇਮਣ ਹਜ਼ਰੇ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕੋਕਲਾਂ ਨਾਮ ਕਰਕੇ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ
ਤੇ ਉਸ ਮਖੌਲ ਕਰਨੇ ਕਿ ਤੁਸਾਂ ਦਾ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਮੈਂ ਜਾਣਦੀ ਹਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉੱਤਰ
ਦੇਣਾ, “ਤੁਸੀਂ ਸਾਂਈਂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬੱਚੀ ਹੋ, ਭਾਵੇਂ ਤੁਸਾਂ ਕੀ ਪਤਾ ਹੈ, ਪਰ
ਸਾਡਾ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਗੁਪਤ ਹੈ। ਉੱਚੀ ਨਾ ਦਸੀਂ।

ਪੇਕੇ ਘਰ ਵਿਚ ਮਾਸ ਵੀ ਸਿਵਾਏ ਮੰਗਲਵਾਰ ਤੋਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਬਣਦਾ ਸੀ
ਪਰ ਦਾਦੀ ਅੰਡਾ ਤੇ ਕੁਕੜੀ ਦਾ ਮਾਸ ਚੌਕੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸਨ ਬਣਨ ਦੇਂਦੇ।
ਪਿਤਾ ਜੀ ਅੱਛੇ ਤਕੜੇ ਵਕੀਲ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅੰਡੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਅੱਕਲ
ਮੁਫਤ ਦੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ।

ਜਦ ਦਾਦੀ ਨੇ ਦੁਪਹਿਰੇ ਸੌ ਜਾਣਾ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਭੈਣਾਂ ਭਰਾਵਾਂ ਨੇ ਅੰਡੇ
ਉਬਾਲਣੇ ਤੇ ਖਾਣੇ।

ਇਕ ਦਿਨ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਐਸਾ ਕੌਤਕ ਵਰਤਾਇਆ ਕਿ ਜੇ ਅੰਡਾ ਮੈਂ
ਉਬਲਿਆ ਹੋਇਆ ਪਾਵੇ ਤੇ ਰਖ ਕੇ ਤੋੜਿਆ ਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਉਬਲਿਆ ਹੋਇਆ
ਬੱਚਾ ਨਿਕਲ ਪਿਆ। ਮੇਰੀ ਉਮਰ ਉਸ ਵਕਤ ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਸਾਲ ਦੀ ਸੀ। ਉਬਲੇ
ਹੋਏ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਤੇ ਬੜੀ ਸੱਟ ਲੱਗੀ ਤੇ ਬਹੁਤ ਰੋਈ ਕਿ
ਅਸੀਂ ਰਾਖਸ਼ ਹਾਂ, ਦੂਜੇ ਦੇ ਬੱਚੇ ਉਬਾਲ ਉਬਾਲ ਕੇ ਖਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਉਸ ਦਿਨ
ਤੋਂ ਮੈਂ ਮਾਸ ਨਾ ਖਾਣ ਦੀ ਸੌਹ ਪਾਈ ਕਿ ਅੱਗੋਂ ਮਾਸ ਨਹੀਂ ਖਾਵਾਂਗੀ। ਮੈਂ
ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਜੋ ਕਿ ਅੱਜ ਤਕ

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਹੈ। ਟੁਰ ਫਿਰ ਕੇ ਉੱਚੀ ਉੱਚੀ ਪਾਠ ਕਰਾਂ ਤੇ ਕੰਨ ਇਵੇਂ ਸੁਣਨ ਕਿ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਸੁਣਾ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਗਰਭ ਤੋਂ ਬਚਣਾ ਈ ਤਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰ; ਮਨ ਦੀ ਮੈਲ ਲਾਹਣੀ ਆਂ ਤਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰ, ਪਰ ਇਹ ਸਮਝ ਨਾ ਪਈ ਕਿ ਸਿਮਰਨ ਕਿਹੜਾ ਕਰਾਂ। ਇਕ ਦਿਨ ਫਿਰ ਵਾਕ ਹੋਇਆ:-

“ਜਿਸ ਵਖਰ ਕਉ ਲੈਨ ਤੂੰ ਆਇਆ॥ ਰਾਮ ਨਾਮ ਸੰਤਨ ਘਰਿ ਪਾਇਆ॥

ਮਨ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ ਕਿ ਭਾਈ ਸੋਦਾ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਘਰ ਵਿਚ ਸਾਧ ਸੰਤ ਆਉਂਦੇ ਸਨ ਪਰ ਹੌਸਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੈਂਦਾ ਪੁੱਛਣ ਦਾ। ਮੇਰੀ 15 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਅੱਠਵੀਂ ਪਾਸ ਕਰ ਲਈ।

ਪੇਕੇ ਘਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੀ ਰਾਏ ਬਹਾਦਰ ਸ੍ਰ: ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਇਕ ਉੱਘੇ ਰਈਸ, ਅਮੀਰ ਤੇ ਦਾਨੀ ਸਰਦਾਰ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾਬਤ ਇਹ ਗੱਲ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸੀ ਕਿ ਰਾਤ ਨੂੰ ਕੰਬਲ ਚੁਕਾ ਕੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀਆਂ ਗਲੀਆਂ ਵਿਚ ਫਿਰਦੇ ਸਨ, ਜਿੱਥੇ ਨੰਗਾ ਬੰਦਾ ਪਿਆ ਤਕਦੇ ਸੀ, ਉਸ ਉੱਤੇ ਕੰਬਲ ਪਾ ਦੇਂਦੇ ਸੀ। ਕਥਾ ਭੀ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਜਾ ਕੇ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੇ ਸਪੁੱਤਰ ਸ੍ਰ: ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਵਿਆਹ ਸੰਨ 1919 ਅਕਤੂਬਰ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਹੋ ਗਿਆ।

ਘਰ ਵਿਚ ਬੜੀ ਅਮੀਰੀ ਠਾਠ ਸੀ। ਦੋ ਮਾਈਆਂ ਕੰਮ ਲਈ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ। ਥੋੜ੍ਹੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਬਾਅਦ, ਇਕ ਮਾਈ ਸੋਮਾ ਮੈਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ ਕਿ “ਤੁਹਾਡੀ ਬੜੀ ਅੱਛੀ ਕਿਸਮਤ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ-ਘਰ ਵਿਚ ਆ ਗਏ ਹੋ।” ਮੈਂ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ - “ਕੀ ਹੈ, ਕੋਈ ਜਨਮ ਮਰਣ ਕਟਣ ਵਾਲੀ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ ਉਹ ਏ ਨਾਮ-ਭਜਨ।” ਉਸ ਕਿਹਾ:- ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਪਤੀ ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਾਮੀ ਜਦ ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਘਰ ਆਏ, ਮੈਂ ਬਿਨੈ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਦਾਨ ਦਿਉ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ “ਕੀ ਤੂੰ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਹਾਲੀ ਤਕ ਨਹੀਂ ਲਿਆ?” ਮੈਂ ਕਿਹਾ:- “ਕਿਸੇ ਦਿੱਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ।” ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ “ਮੇਰੇ ਵੱਡੇ ਭਰਾ ਸ੍ਰ: ਹਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਦਾ ਦਿਮਾਗ ਖਰਾਬ ਸੀ ਤੇ ਇਲਾਜ ਲਈ ਸੰਤ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਮਧਾਰੀ ਮੁਬਾਰਕਪੁਰ ਵਾਲੇ ਆਏ ਸਨ ਤੇ ਕਾਰਖਾਨੇ ਵਿਚ ਹਨ - ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸੋਂ ਭਜਨ ਪੁੱਛ ਲੈ। ਸੰਤ ਜੀ ਕੁਝ ਮਹੀਨੇ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਰਹੇ ਤੇ ਰਾਏ ਬਹਾਦਰ ਸ੍ਰ: ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਹੋਲੇ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦੇ ਗਏ। ਚੂਹੇ ਝਾੜ ਦੇ ਹੋਲੇ ਤੇ ਮੇਰੇ ਸਹੁਰਾ ਸਾਹਿਬ ਗਏ ਤੇ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸੰਗਤ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਅਟੱਲ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ। ਬੜੀ ਅੱਛੀ ਰਾਇ ਲੈ ਕੇ ਵਾਪਸ ਆਏ। ਸਹੁਰਾ ਸਾਹਿਬ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਫੁਵਾਰੇ ਵਿਚ ਕਥਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਹੋਲੇ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਆਉਂਦਿਆਂ ਨਾਲ ਹੀ ਸੰਤ ਮਤਾਬ ਸਿੰਘ ਜੋ ਇਕ ਤਾਰੇ ਨਾਲ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸਨ, ਨਾਲ ਲੈ ਆਏ। ਜੋ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਹੁਣ ਤਕ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਹੀ ਰਹੇ। ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਯਾਰੂਵੇਂ

ਮਹੀਨੇ ਭਾਦਰੋਂ ਵਿਚ ਸ੍ਰ: ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਗਏ ਤੇ ਭੋਗ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਮਹਾਰਾਜ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਵੱਖਰੇ ਆਸਣ ਤੇ ਤਕੀਏ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਲਗਾਏ ਗਏ। ਮੈਂ ਚੰਡ ਖਾਲਸਾ ਦੀਵਾਨ ਦੇ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਦਸ ਗੁਰੂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਆਈ ਸਾਂ। ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਚੰਗਾ ਨਾ ਲੱਗਾ। ਸ੍ਰੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਸਾਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਮਹਾਰਾਜ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਅਨੰਦ ਹੋਣ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦੇ ਗਏ। ਅੱਸੂ ਵਿਚ ਅਨੰਦ ਸੀ। ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਵਿਚ ਜ਼ਰੀ ਦੀਆਂ ਜੁੱਤੀਆਂ ਬੜੀਆਂ ਵਧੀਆ ਬਣਦੀਆਂ ਸਨ। ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਨੇ ਤਿੰਨ ਜੋੜੇ ਜ਼ਰੀ ਦੇ ਵਧੀਆ ਬਣਵਾਏ ਤੇ ਨਾਲ ਲੈ ਗਏ।*

ਲਾਹੌਰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਸ੍ਰ: ਧਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪੱਥਰਾਂ ਵਾਲੇ ਪੂਰਨ ਗੁਰਸਿਖ ਨਾਮਧਾਰੀ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੀਬੀ ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਕਰਤਾਰ ਕੌਰ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਪੂਜ ਮਹਾਰਾਜ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਅਨੰਦ ਹੋਣਾ ਸੀ। ਬੇਅੰਤ ਸਾਧ ਸੰਗਤਾਂ, ਰਾਗੀ ਰਬਾਬੀ, ਦੀਵਾਨੇ ਮਸਤਾਨੇ, ਕਵੀ ਤੇ ਲੈਕਚਰਾਰ ਦੀਵਾਨ ਨੂੰ ਸੁਭਾਏਮਾਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਨੇ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਸਮਾਗਮ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਵੇਖਿਆ। ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਦਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਹੀ ਮੋਹੇ ਗਏ। ਇਕ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਸਾਧ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਆਏ। ਜੋ ਨਾਮਧਾਰੀ ਵੀ ਪੂਰਾ ਸੀ ਤੇ ਮਾਲਿਸ਼ ਕੁਸ਼ਤੀ ਵੀ ਕਰਦਾ ਸੀ।

ਲਾਹੌਰ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਆਂਦਿਆਂ ਹੀ ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਦੀ ਕਾਇਆ ਪਲਟ ਗਈ।

“ਬਲਿਹਾਰ ਗੁਰ ਆਪਨੇ ਦਿਉਹਾੜੀ ਸਦਵਾਰ॥

ਜਿਨ ਮਾਣਸ ਤੇ ਦੇਵਤੇ ਕੀਏ ਕਰਤ ਨਾ ਲਾਗੀ ਵਾਰ॥”

ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੋ ਗਈ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਮਾਸ ਕੈਫੇਰਾਇਲ ਹੋਟਲ ਤੋਂ ਤਿਆਰ ਹੋ ਕੇ ਘਰ ਖਾਣ ਲਈ ਆਉਂਦਾ ਸੀ ਉਹ ਹੁਣ ਮਾਸ ਖਾਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਘਰ ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਤੋਂ ਪਰਹੇਜ਼ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ। ਗੁੱਸੇ ਦੀ ਥਾਂ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨੇ ਮੱਲ ਲਈ।

ਕਿੱਥੇ ਵੀਹ ਮੀਲ ਮੁਰਗਾਬੀਆਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਨਾ ਤੇ ਕਿੱਥੇ ਹੁਣ ਬਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਖੜੇ ਹੋਣਾ ਤੇ ਕਿਸੀ ਨੇ ਕਬੂਤਰ ਜਾਲ ਵਿਚ ਵੇਖਣ ਲਈ ਪਕੜੇ

* ਮਾਸਟਰ ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਧੌਣਭਨੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਰਦਾਰ ਤੇ ਸਰਦਾਰਨੀ ਜੋੜੇ ਲੈ ਕੇ ਪੁੱਜੇ। ਜੋੜੇ ਚਾਂਦੀ ਦੇ ਥਾਲ ਵਿਚ ਰੱਖੇ ਤੇ ਉਪਰ ਸੁੱਚਾ ਰੁਮਾਲਾ। ਲਾਹੌਰ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੇ ਹੀ ਜੋੜੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ। ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜੋੜੇ ਨਹੀਂ ਲੈਣੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਭਜਨ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛਿਆ। ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਨੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਕਿਹਾ, “ਜੀ ਭਜਨ ਦੱਸੋ ਜੋੜੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰੋ।” ਸੰਤ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਭਜਨ ਦੱਸਿਆ, ਤਦੋਂ ਜੋੜੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋਏ।

ਹੋਣੇ ਤਾਂ 20 ਰੁਪਏ ਦੇ ਕੇ ਛੁੜਾ ਦੇਣੇ। ਦਰਿਆ ਦੇ ਕੰਢੇ ਖੜੇ ਹੋਣਾ। ਮੱਛੀਆਂ ਪਕੜਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ; “ਤੇਰੀ ਰੋਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਮਾਰਨੀ। ਕਿੰਨੇ ਦੀਆਂ ਮੱਛੀਆਂ ਵੇਚੋਗਾ।” ਉਸ ਨੇ ਦਸ ਰੁਪਏ ਕਹਿਣੇ ਤੇ ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਨੇ ਯਾਰ੍ਹਾਂ ਰੁਪਏ ਦੇ ਕੇ ਮੱਛੀਆਂ ਦਰਿਆ ਵਿਚ ਸੁਟਾ ਦੇਣੀਆਂ। ਕਿਸੀ ਸਾਕ ਦੇ ਘਰ ਰੋਟੀ ਨਹੀਂ ਖਾਣ ਗਏ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਸਰਦਾਰ ਜੀ! ਮਾਸ ਵਿੱਚੋਂ ਹਵਾੜ ਉਡ ਕੇ ਭਾਜੀ ਵਾਲੇ ਪਤੀਲੇ ਵਿਚ ਪੈ ਗਈ ਹੈ। ਇਤਨੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਬਾਰੀਕ ਹੋ ਗਈ।

ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਹੋਲਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਵੀ ਸਰਦਾਰ ਜੀ, ਇਕ ਨੌਕਰ ਤੇ ਮਹੰਤ ਮਤਾਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੋਲੇ ਉੱਤੇ ਮੁਕਤਸਰ ਗਏ। ਉੱਥੇ ਹੀ ਮੈਂ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ।

ਇਕ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਮੈਂ ਡੇਰੇ ਤੇ ਬੈਠੀ ਸਾਂ ਕਿ ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਆਏ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਤੂੰ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਲਈ ਕਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਸੰਤ ਤੈਨੂੰ ਭਜਨ ਦੇਣ ਲਈ ਆਏ ਹਨ। ਮੈਨੂੰ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਸਰੀਰ ਸੂਰਜ ਵਾਂਗੂੰ ਲਾਲ ਲਾਲ ਦਿੱਸਿਆ। ਇਹ ਸਨ ਸੰਤ ਸ੍ਰੀ ਮਿਲਖਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਸਤਾਨੇ। ਜਦ ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਨੇ ਮੇਰੇ ਪੜਦਾਦਾ ਸ੍ਰੀ ਸਾਂਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਸੰਤ ਹੱਸ ਪਏ ਕਿ “ਇਹ ਤਾਂ ਅੱਗੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅੱਗੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦੇਣਾ ਹੈ।” “ਜਿਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ “ਸੁਰ ਨਰ ਮੁਨਿ ਜਨ ਲੋਚਦੇ, ਸੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਗੁਰ ਤੇ ਪਾਇਆ।” ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਨਾਮ ਦਾ ਦਾਨ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਂ ਧੰਨ ਹੋ ਗਈ।”

**“ਮੇਰੇ ਹੀਅਰੇ ਰਤਨ ਨਾਮ ਹਰਿ ਬਸਿਆ ਗੁਰ ਹਾਥ ਧਰਿਉ ਮੇਰੇ ਮਾਥਾ॥
ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਕਿਲਿ ਬਿਖਿ ਦੁਖ ਉਤਰੇ॥ ਗੁਰ ਨਾਮ ਦੀਅਉ ਰਿਨ ਲਾਥਾ॥
ਪੁਨਾ-“ਮਨਹਿ ਪ੍ਰਗਾਸ ਭਇਓ ਭ੍ਰਮ ਨਾਸਿਓ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਦੀਨੋ ਕਾਨ॥**

ਬੜਾ ਹੋਲਾ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਦੇਸ਼ਾਂ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਸਾਧੂ ਸੰਗਤ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਰਹੀ ਸੀ। ਜਥਿਆਂ ਦੇ ਜਥੇ ਦੀਵਾਨ ਲਾਂਦੇ, ਖੜਤਾਲਾਂ ਬਜਾਂਦੇ, ਨਿਰਤਕਾਰੀਆਂ ਕਰਦੇ ਮਸਤਾਨੇ ਦੀਵਾਨ ਅਸਥਾਨ ਨੂੰ ਵਾਹੋ ਦਾਹੀ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ।

ਇਕ ਸਿੱਖ ਦੂਜੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਤਾਂ ਵੈਰਾਗੀ ਹੋ ਕੇ ਚਰਨੀ ਪੈਂਦਾ, ਪ੍ਰੇਮ ਪੂਰਬਕ ਸੁੱਖ ਸੁਨੇਹਾ ਪੁੱਛਦਾ। ਗਲੇ ਮਿਲਦਾ, ਰੋ ਰੋ ਪੈਂਦਾ। ਮੇਰੇ ਲਈ ਨਵੀਂ ਦੁਨੀਆ ਹੋ ਗਈ। ਮੈਂ ਪੁੱਛਣਾ ਕਿ ਇਹ ਕੋਈ ਸਾਕ ਹਨ ਜਾਂ ਭਰਾ ਭਾਈ। ਤਾਂ ਉੱਤਰ ਮਿਲਦਾ, ਗੁਰਸਿਖੀ ਦਾ ਸਾਕ ਹੈ। ਇੰਨਾਂ ਪਿਆਰ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਤਾਂ ਕਦੀ ਵੀਰਾਂ ਵੀਰਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਡਿੱਠਾ। ਮੈਂ ਅਝਕ ਰਹਿ ਗਈ।

ਚਿਰਕੇ ਸਾਰੇ ਅਸੀਂ ਤਿੰਨੋਂ ਉੱਥੇ ਗਏ, ਜਿੱਥੇ ਪੂਜਯ ਜਗਤ ਮਾਤਾ ਜੀ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਸਨ। ਛੋਟੇ ਹੁੰਦੇ ਮੈਂ ਸਕੂਲ (ਇਸਾਈਆਂ ਦੇ) ਵਿਚ ਪੜ੍ਹੀ ਤੇ ਮੈਂ ਮਰੀਯਮ ਤੇ ਈਸਾ ਮਸੀਹ ਦੀ ਫੋਟੋ ਵੇਖੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਸੋਚਦੀ ਸਾਂ ਕਿ ਬਣਾਵਟੀ ਤਸਵੀਰ ਹੈ, ਕੋਈ ਮਾਂ ਬੱਚਾ ਇਤਨੇ ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਕਸ਼ਸ ਵਾਲੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ? ਪਰ ਜੀ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਸਫ਼ੈਦ ਸੰਗਮਰਮਰ ਦੀ ਅਚੱਲ ਮੂਰਤੀ ਤੇ ਗੋਦੀ

ਵਿਚ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਮੁੱਖ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਗੋਲਧਾਰੇ ਵਾਂਗੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿੱਤੇ। ਉਹੀ ਈਸਾ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੀ ਸੀ ਬਨਾਵਟੀ ਹੈ ਸਾਖਯਾਤਕਾਰ ਹੋ ਗਈ। ਮੈਂ ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਚਿਰ ਦੋਨਾਂ ਸੁੰਦਰ ਮੁਖੜਿਆਂ ਵਲ ਤਕ ਤਕ ਬਿਸਮਾਦ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਗਈ, ਐਸੇ ਮਾਂ ਬੇਟਾ ਮੈਂ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਤੱਕੇ ਸਨ। ਉੱਥੇ ਹੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸਵੇਰੇ ਤਿੰਨ ਪੌਣੇ ਤਿੰਨ ਇਸ਼ਨਾਨ ਸਣੇ ਕੇਸੀਂ ਕਰਕੇ ਆ ਜਾਣਾ ਤੇ ਪੂਜ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਆਸਾ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ ਤੇ ਦੀਵਾਨ ਤੇ ਚਲਣਾ।

ਮੈਂ ਡੇਰੇ ਆਈ ਰਾਤ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਨੀਂਦ ਨਾ ਆਈ ਤੇ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਹੀ ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਪਾਸ ਪੁੱਜ ਗਈ। ਅੱਗੇ ਸਾਰੇ ਤਿਆਰ ਸਨ ਤੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਪੁੱਜ ਗਏ ਵੱਖਰਾ ਆਸਣ ਲੱਗਾ ਸੀ। ਸਾਰੇ ਬੈਠੇ ਤੇ ਅਗੰਮੀ ਉੱਚੀਆਂ ਸੁਰਾਂ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਆਸਾ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ ਲੱਗੀ ਸੀ। ਕੋਈ ਅਰਸ਼ੀ ਨਾਦ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਮਸਤ ਹੋ ਹੋ ਨੱਚਦੇ ਸੀ। ਪੂਜਯ ਮਾਤਾ ਭੂਪਿੰਦਰ ਕੌਰ ਜੀ ਸਵੇਰ ਦੇ ਪੌਣੇ ਤਿੰਨ ਵਜੇ ਬੈਠੇ ਦਿਨ ਦੇ ਦੋ ਤਿੰਨ ਵਜ ਗਏ। ਅਚਲ ਅਹਿਲ ਸੰਗਮਰਮਰ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਵਾਂਗ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਮਾਨੋ ਸ਼ਿਵਜੀ ਸਮਾਧੀ ਲਾ ਕੇ ਬੈਠੇ ਹਨ।

ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਕੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਅਟੱਲ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਵਿਚ ਖੜੇ ਹੋਏ। ਪਜ਼ਾਮਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ। ਮਾਨੋ ਸਾਖਯਾਤ ਵੈਰਾਗਵਾਨ ਪ੍ਰਭੂ ਮੂਰਤੀਮਾਨ ਹੋ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ”, ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ, “ਅਸੀਂ ਕੀ ਹਾਂ? ਸਾਡਾ ਚੀਨੀ ਵਾਲਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਪ੍ਰਦੇਸ ਟੁਰ ਗਿਆ ਹੈ ਅਸੀਂ ਕੀ ਕੀਤਾ, ਗੁਆਚੀ ਵੱਛੀ ਜਿੰਨੀ ਢੂੰਡ ਨਾ ਕੀਤੀ।” ਬਸ ਇਹ ਦੋ ਵਾਕ ਕੀਹ ਸਨ? ਮਾਨੋ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਦੇ ਸੀਨੇ ਛੇਕੇ ਛੇਕ ਹੋ ਗਏ। ਬਸ ਭੁੱਬਾਂ ਹੀ ਭੁੱਬਾਂ ਦੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਸਨ, ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਆਪ ਵੈਰਾਗੀ ਹੋਏ ਹੋਏ ਬੇਹਾਲ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ। ਮੇਰਾ ਕੁਛ ਨਾ ਪੁੱਛੋ। ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੇ ਹੀ ਪ੍ਰਦੇਸੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਕਲੇਜ਼ਾ ਛੇਕੇ ਛੇਕ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਹੋਲਾ ਮੰਗਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਲਾਈਨ ਲੱਗੀ। ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਵੀ ਸ਼ਰਧਾ ਦੀ ਝੋਲੀ ਅੱਡ ਕੇ ਖੜੇ ਹੋ ਗਏ। ਮੇਲਾ ਤੇ ਆਂਵਦੇ ਸਾਲ ਦਾ ਹੋਲਾ ਮੰਗਿਆ ਜੋ ਅਪਾਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਐਲਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਵੈਸਾਖ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਵਿਖੇ ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਦੀਵਾਨ ਤੇ ਹੋਲਾ ਵੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਸਾਰੀ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਵੇ ਜੀ।

ਤੀਜੇ ਦਨ ਭੋਗ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਾਹਰ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਗਏ। ਕੁਝ ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੇ ਚਾਰ ਚਾਰ ਕਾਨਿਆਂ ਤੇ ਮੋਟੇ ਮੋਟੇ ਨਿੰਬੂ ਪਏ ਸਨ। ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਤਕਿਆ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸਰਪਟ ਘੋੜਾ ਦੁੜਾਈ ਆ ਰਹੇ ਸਨ ਤੇ ਲਿਸ਼ਕਦੀ ਤਲਵਾਰ ਹੱਥ ਵਿਚ ਸ਼ੋਭ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਾਨਿਆਂ ਤੇ ਧਰੇ

ਨਿੰਬੂਆਂ ਨੂੰ ਔਧ ਵਿੱਚੋਂ ਚੀਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਕਈ ਕੋਤਕ ਹੋਏ ਪਰ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਹੋ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਰਹੇ।

ਬੜੀਆਂ ਮਿੱਠੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਤੇ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਲੈ ਕੇ ਵਾਪਸ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਆਈ ਤੇ ਆ ਕੇ ਹੋਲੇ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਵਿਚ ਜੁਟ ਪਏ।

ਝਟ ਹੀ ਵਕਤ ਬੀਤ ਗਿਆ। ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਨੂੰ ਭਾਗ ਲਗਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ। ਅੱਜ ਸ੍ਰੀ ਬੇਲਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜਥਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕੱਲ੍ਹ ਸੰਤ ਬੰਤਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਲਾਹੀ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੰਤ ਲਾਲ ਜੀ ਰਾਗੀ, ਸੰਤ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭੂਰੇ ਗਿਲੀਏ, ਚਵਿੰਡੇ ਵਾਲੇ ਸੰਤ ਕੇਸਰ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਸੰਤ ਚੁਪ ਕੇਸਰ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਸੰਤ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਿਲੇਵਾਲੇ, ਸੰਤ ਮਿਲਖਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਸਤਾਨੇ, ਸੰਤ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਮੁਬਾਰਕ ਪੁਰੀਏ ਕਿਸ ਕਿਸ ਦਾ ਯਸ ਵਰਣਨ ਕਰਾਂ। ਪੂਜ ਮਾਤਾ ਜੀਵਨ ਕੌਰ ਜੀ ਤੇ ਫਤ ਕੌਰ ਜੀ ਪੁੱਜੇ, ਦੀਵਾਨ ਤੋਂ ਇਕ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਣ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਨੂੰ ਭਾਗ ਲਾਏ। ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖੀਆਂ ਨੂੰ ਠਾਰਨ ਲਈ ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਭੂਪਿੰਦਰ ਕੌਰ ਜੀ ਚਮਕਦੇ ਹੀਰੇ ਨੂੰ ਗੋਦੀ ਲੈ ਪੁੱਜੇ, ਪੂਜਯ ਅੰਬੇ ਜੀ (ਗੁਰੂ ਸਰ ਵਾਲੇ) ਸ੍ਰੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਸ੍ਰੀ ਮਹਾਰਾਜ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਵੱਡੀ ਭੈਣ ਜੀ ਈਸ਼ਰ ਕੌਰ ਜੀ, ਸ੍ਰੀ ਬੇਬੇ ਸਤਵੰਤ ਕੌਰ ਜੀ, ਸ੍ਰੀ ਬੇਬੇ ਕਰਤਾਰ ਕੌਰ ਜੀ, ਭਾਬੇ ਜੀ, ਸੰਤ ਨਿਧਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਲਿਮ, ਸੰਤ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਚੱਕਰਵਰਤੀ, ਅਰਸੀ ਫਰੇਸਤਾ ਸੰਤ ਮੰਗਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਹੋ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਨਾਮਧਾਰੀ ਪੰਥ ਦੇ ਹੀਰੇ ਪੁੱਜੇ।

ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਅਰਸੀ ਨਜ਼ਰੇ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਦੇ ਲੋਕ ਤਕਦੇ ਰਹੇ। ਕਈਆਂ ਨੇ ਭਜਨ ਪੁੱਛ ਕੇ ਜਨਮ ਸਫਲੇ ਕੀਤੇ।

ਸਮਾਂ ਬੀਤਦਿਆਂ ਚਿਰ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ। ਹੋਲੇ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆਇਆ। ਤਿੰਨ ਚਕੀਆਂ ਮੰਗਵਾ ਕੇ ਹਲਦੀ, ਲੂਣ, ਮਰਚ, ਗਰਮ ਮਸਾਲਾ ਘਰ ਵਿਚ ਪੀਹਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਪਿੰਡੀ ਵਿਚ ਇਕ ਅਲੌਕਿਕ ਨਜ਼ਾਰਾ ਹੋਲੇ ਦਾ ਹੋਇਆ। ਜਿਸ ਦਾ ਬਿਆਨ ਕਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਸੰਤ ਚੁੱਪ ਕੇਸਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਾਫ਼ੀ ਦੇਰ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਰਹੇ। ਸ੍ਰੀ ਸੰਤ ਚਵਿੰਡੇ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਉੱਤੇ ਖਾਸ ਅਸਰ ਸੀ। ਕਈ ਵਾਰੀ ਉਚੇਚੇ ਅਸੀਂ ਦੋਨੋਂ ਗੁਜਰਾਂਵਾਲੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਚਰਨ ਪਰਸਨ ਗਏ।

ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਨਿਮਾਣੀ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਮੇਲਾ ਲੱਗਦਾ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਹਰ ਵਕਤ ਇਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਜੋ ਸਤਿਜੁਗੀ ਨਜ਼ਾਰੇ ਨਾਮ-ਕੀਰਤਨ ਦੇ ਨਾਮਧਾਰੀ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਲੋਕੀ ਤੱਕਣ। ਇਸ ਲਈ ਕਦੀ ਨਿਮਾਣੀ ਤੇ ਕਿਸੇ ਵੱਡੇ ਅਕਾਲੀ ਜਥੇ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਜਾਣਾ। ਕਦੀ ਨਿਰਮਲਿਆਂ ਦੀ ਸੰਤ ਮੰਡਲੀ ਨੂੰ ਜਾ ਦੀਦਾਰ ਕਰਾਣੇ।

ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਦੇ ਅਕਾਲੀ ਜਾਂ ਦੂਜੇ ਖਿਆਲਾਂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਸਾਨੂੰ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸਜੇ ਵੇਖ ਨਹੀਂ ਸਨ ਸੁਖਾਂਦੇ ਤੇ ਬੜੀ ਬੜੀ ਮੁਖਾਲਫ਼ਤ ਹੋਈ ਪਰ “ਜਾਮਿ ਗੁਰੂ ਹੋਇ ਵਲ ਧਨਹਿ ਕਿਆ ਗਾਰਵ ਦਿਜੈ॥ ਜਾਮਿ ਗੁਰੂ ਹੋਇ ਵਲ ਲਖ ਬਾਹੈ ਕਿਆ ਕੀਜੈ॥” ਕਿਸੇ ਦੀ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਂਦੀ। ਜਦ ਵੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਪੁਰਬ ਜਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਪੁਰਬ ਹੋਣਾ ਤਾਂ ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਨਾਮਧਾਰੀ ਜਥਾ ਮੰਗਵਾ ਕੇ ਜਲੂਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇ। ਬੜਾ ਵੱਡਾ ਜਲੂਸ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਕਈ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਜਥੇ ਸਨਧ-ਬੰਧ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਪਰ ਜਦ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਸਫ਼ੈਦ ਬਸਤਰ, ਸਿੱਧੀਆਂ ਦਸਤਾਰਾਂ ਵਾਲੇ ਨਾਮਧਾਰੀ ਜਥੇ ਨੇ ਜਿਸ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਸ੍ਰ: ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੁਨਹਿਰੀ ਕਬਜ਼ੇ ਵਾਲੀ ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਪਾ ਕੇ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਜਲੂਸ ਨਿਕਲਣਾ ਤਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਅਸ-ਅਸ ਕਰ ਉਠਦੀ ਸੀ। ਇਤਨੇ ਛੁੱਲਾਂ ਦੇ ਹਾਰ ਪੈਣੇ ਕਿ ਨਕ ਤੀਕ ਮੁਖ ਕਜਿਆ ਜਾਵੇ।

ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਆਇਆ ਕਿ ਕਿਸੀ ਨਾਮਧਾਰੀ ਜਥੇ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਸੰਗਰਾਂਦ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਨਿਤਨੇਮ ਕਰਾਉ ਤੇ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਣਗੇ। ਇਕ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਸੰਤ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਮਝੇ ਵਾਲਿਆਂ ਵਲ ਭੇਜਿਆ, ਉਹ ਵੀ ਆ ਗਏ ਤੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਦਾ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਆ ਗਿਆ ਕਿ ਰਾਤੀਂ ਸਿੱਖ ਵਰਨੀ ਤੇ ਨਿਤਨੇਮ ਕਰਨ ਤੇ ਦਿਨੇ ਮਾਈਆਂ ਵਰਨੀ ਕਰਨ। ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਾਈਆਂ ਨਹੀਂ ਸਨ ਵਰਨੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ। ਸਿਰਫ਼ ਸਿੰਘ ਸਾਧ ਹੀ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਮਾਈਆਂ ਨੂੰ ਕਛਾਂ ਨਹੀਂ ਪੁਵਾਈਆਂ ਤੇ ਖੰਡੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਹੀਂ ਛਕਾਇਆ। ਇਹ ਕ੍ਰਿਪਾ ਮਾਈਆਂ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕੀਤੀ ਤੇ ਮਾਈਆਂ ਨੂੰ ਵਰਨੀ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਅਟੱਲ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਮੇਰੇ ਤਾਰਣਹਾਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕੀਤੀ। ਜਦ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਵਰਨੀ ਹੋਈ ਤਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਚਾਰ ਮਾਈਆਂ ਸਨ ਪਰ ਅਖੀਰਲੇ ਦਿਨ ਸੌ ਕੁ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਾਈਆਂ ਸਨ।

ਭੋਗ ਦੇ ਸਮੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਨੇ ਰਾਰੀਆਂ, ਜਥੇਦਾਰਾਂ ਸਣੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਦਾਰ ਦਿੱਤੇ ਤੇ ਮੈਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ, “ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ, ਇੱਥੇ ਪਿੰਡੀ ਵਿਚ ਮਾਈਆਂ ਨੂੰ ਭਜਨ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਪਹਿਲੀ ਪਉੜੀ ਪੜ੍ਹਦੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਸੁਖਮਨੀ ਪੜ੍ਹਦੀ ਹੈ।” ਹਜ਼ੂਰ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਬਰਕਤਾਂ ਵੰਡ ਰਹੇ ਸਨ, ਹੱਸ ਕੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ “ਬੀਬੀ ਤੂੰ ਹੀ ਭਜਨ ਦਸ ਦਿੱਤਾ ਕਰ।” ਮੇਰੇ ਰੋਂਗਟੇ ਖੜੇ ਹੋ ਗਏ ਕਿ ਮੈਂ ਨਾਮ ਦੀ ਭਿਖਾਰਨ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਕੀ ਨਾਮ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹਾਂ? ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਮੈਂ ਰੋਂਦਿਆਂ ਗੁਜ਼ਾਰੇ। ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਦੀ ਐਸੀ ਕਲਾ ਵਰਤੀ ਕਿ ਕਈ ਵੱਡੀ ਵੱਡੀ ਉਮਰ ਦੀਆਂ ਮਾਈਆਂ ਆ ਕੇ ਪੁੱਛਣ ਕਿ ਭਜਨ ਕੀ ਹੈ? ਮੈਂ ਰੋ ਪਵਾਂ ਕਿ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਪਤਾ, ਨਾਮ ਦੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ

ਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ?

ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਸੰਤ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੰਬਤਾਲ ਵਾਲੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਪੁਰਬ ਤੇ ਜਲੂਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲਈ ਆਏ ਪੁਛਿਓ ਨੇ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਨਾਮ ਵੰਡਣ ਲਈ ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਕਿੰਨਿਆਂ ਨੂੰ ਜਹਾਜ਼ੇ ਚੜ੍ਹਾਇਆ ਨੇ। ਮੈਂ ਫਿਰ ਰੋ ਪਈ ਤੇ ਕਿਹਾ, “ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਭੋਲੇ ਹੋ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਵੀ ਭੋਲੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਹਨ। ਸੰਤ ਜੀ! ਮੈਂ ਨਾਮ ਦੀ ਕੀ ਸਾਰ ਜਾਣਨੀ ਹਾਂ ਤੇ ਭੁੱਖਾ ਵੰਡ ਕੀ ਸਕਦਾ ਹੈ?” ਸੰਤ ਜੀ ਹੱਸ ਪਏ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਭੋਲੀਏ! ਨਾਮ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਦਾ ਹੈ। ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਦੇਗ ਹਜ਼ੂਰ ਦੀ ਹੈ। ਤੈਨੂੰ ਤਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਕੜਛੀ ਪਕੜਾਈ ਹੈ। ਭਰ ਭਰ ਕੇ ਵੰਡੀ ਜਾਉ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚੋਰ ਹੋਸੇ। ਸੁਹਾਗਣਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਸ ਮਾਣਿਆ ਹੈ ਸੁਹਾਗ ਦਾ, ਉਹ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਵੀ ਰਸ ਪਿਆਲ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਜੋ ਆਪ ਸੱਚੇ ਸਾਈਂ ਨਾਲ ਰਤੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਰੰਗ ਦੇਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜੋ ਆਪ ਚਖ ਚਖ ਕੇ ਵਿਸਮਾਦ ਦੇ ਘਰ ਅਪੜ ਪਈਆਂ ਹਨ। ਐਵੇਂ ਨਹੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਲਿਖ ਗਏ:-

“ਮਾਗਉ ਤੁਝੈ ਦਇਆਲ ਕਰ ਦਾਸਾਂ ਗੋਲਿਆ॥

ਨੋਨਿਧ ਪਾਈ ਰਾਮ ਜੀਵਾ ਬੋਲਿਆ॥

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮ ਨਿਧਾਨ ਦਾਸਾਂ ਕਰ ਘਣਾ॥

ਤਿਨ ਕੇ ਸੰਗ ਨਿਹਾਲ ਸ੍ਵਣੀ ਜਸ ਸੁਣਾ॥

ਕਮਾਵਾਂ ਤਿਨ ਕੀ ਕਾਰ ਸਰੀਰ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੋਇ॥

ਪਖਾ ਪਾਣੀ ਪੀਸ ਬਿਸਮ ਪੈਰ ਧੋਇ॥

ਆਪਹੁ ਕਛੁ ਨ ਹੋਇ ਪ੍ਰਭ ਨਦਰ ਨਿਹਾਲੀਐ॥

ਮੋਹਿ ਨਿਰਗੁਣ ਕੀਚੈ ਥਾਉ ਸੰਤ ਧਰਮਸਾਲੀਏ॥”

ਸੰਤ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਵਾਕ ਕੀ ਅਮੋਘ ਬਾਣ “ਪੂਰਬ ਕਰਮ ਅੰਕੁਰ ਜਬ ਪ੍ਰਗਟੇ ਭੇਟਿਓ ਪੁਰਖ ਰਸਕਿ ਬੈਰਾਗੀ॥ ਮਿਟਿਓ ਅੰਧੇਰ ਮਿਲਤ ਹਰਿ ਨਾਨਕ ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੀ ਸੋਈ ਜਾਗੀ॥” ਰਾਤੀਂ ਸੁੱਤੀ ਪਈ ਨੂੰ ਸੁਪਨਾ ਆਇਆ ਕਿ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਬੈਠੀ ਹਾਂ। ਉੱਥੇ ਭੋਗ ਪਏ ਤੇ ਉੱਠੀ ਤਾਂ ਦੋ ਮਾਈਆਂ ਜੋ ਉਸੀ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀਆਂ ਸਕੱਤਰ ਤੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਨ। ਮੇਰੇ ਸੱਜੇ ਖੱਬੇ ਹੋ ਤੁਰੀਆਂ ਤੇ ਕਿਹੋ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਭਜਨ ਦਿਉ ਤੇ ਉਹ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸਾਡੇ ਘਰ ਦੇ ਪਾਸ ਵਾਲੇ ਬਜ਼ਾਰ ਸੈਦਪੁਰੀ ਮਹੱਲੇ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚੀਆਂ ਕੇ “ਜੋ ਦਾਤ ਨਾਮ ਦੀ ਵੰਡਣ ਲਈ ਤੁਸੀਂ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ਹੈ, ਦੇਹੁ।” ਬਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਹੀ ਮੈਂ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਹਿ ਕੇ ਭਜਨ ਦੱਸਿਆ। ਬਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਦਿਆਂ ਹੀ “ਸੁਧ ਕੀ ਨਾ ਸੁਧ ਰਹੀ” ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਇਕ ਮਾਈ ਇਕ ਪਾਸੇ ਮਸਤ ਬੋਹੋਸ਼ ਨਾਲੀ ਵਿਚ ਮਸਤਾਨ ਹੋ ਡਿੱਗੀ। ਦੂਜੀ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਮਸਤ ਬੋਹੋਸ਼ ਨਾਲੀ ਵਿਚ ਜਾ ਪਈ। ਲੋਕੀਂ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਗਏ

ਤੇ ਮੈਂ ਇਤਨੀ ਡਰੀ ਕਿ ਇਕ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਪਿੱਛੇ ਜਾ ਛੁਪੀ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਨਿਕਲ ਗਿਆ। ਜਾਗ ਖੁਲ੍ਹ ਗਈ। ਅੱਖੀਆਂ ਦੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਤਕੀਆ ਭਿੱਜ ਗਿਆ। ਦੋਨੋਂ ਹੱਥ ਜੁੜੇ। ਹਜ਼ੂਰ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਪੁਕਾਰ ਕੀਤੀ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਤੇਰਾ ਘਰ ਮਸਤੀ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਨਾਲ ਪਰਪੂਰਨ ਹੈ ਜੋ ਦਾਤ ਦਿੱਤੀਆਂ ਉਹ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਦੇਹ। ਇਹ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ ਤੇਰੇ ਹੀ ਰਖਿਆਂ ਰਹਿਣਾ ਹੈ, ਆਪਣੀ ਕੋਈ ਵਾਹ ਨਹੀਂ।

ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿੰਨੀਆਂ ਬੀਬੀਆਂ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਹੀ ਭਜਨ ਪੁੱਛ ਪੁੱਛ ਮਾਸ ਵਗੈਰਾ ਛੱਡ ਕੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਚਰਨ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਆਂਦੀਆਂ ਸਨ।

ਇਕ ਵਾਰੀ ਨਿਮਾਣੀ ਦੇ ਮੇਲੇ ਤੇ ਮੈਂ ਤੇ ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਗਏ। ਉੱਥੇ ਇਕ ਬਿਰਧ ਮਾਈ ਜਿਸ ਨੂੰ “ਮਹਾਤਮਾ ਮਾਈ” ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਦੀਦਾਰ ਹੋਏ। ਉੱਥੇ ਹੀ ਵਾਰਤਾ ਸੁਣੀ ਕਿ ਨਾਭੇ ਵਾਲੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਦੇ ਘਰ ਲੜਕਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦਾ ਤੇ ਮਾਈ ਮਹਾਤਮਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ—“ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਕੋਈ ਕਮੀ ਨਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਨਾਭਾ ਦੇ (500) ਪੰਜ ਸੌ ਮੁਰੱਬਾ ਇਕ ਰੋਲਸਰਾਇ ਮੋਟਰਕਾਰ ਤੇ ਰੁਪਏ ਹਜ਼ੂਰ ਦੀ ਭੇਟਾ ਕੀਤੀ। ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਦੇ ਦੌਰਾ ਉਸੀ ਕਾਰ ਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਗਿਆ, ਨਾਲ ਸੰਤ ਫਤਹ ਸਿੰਘ ਮਾਂਗਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਸਾਧ ਸੰਤ ਸਨ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸਰਦਾਰ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਹਿਤ ਰਖਦੇ ਸਨ। ਬੀੜ ਵਿਚ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਗਏ। ਉੱਥੇ ਜਾ ਕੇ ਕੀ ਡਿੱਠਾ ਕਿ ਵਿਸ਼ਕਰਮਾ ਨੇ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਨਗਰੀ ਨਵੀਂ ਹੀ ਵਸਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇੱਠਾਂ ਤੇ ਇੱਠਾਂ, ਸਾਰੇ ਸੀਮੇਂਟ ਬਿਨਾ ਹੀ ਖੜੀਆਂ ਹਨ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਆਸਣ ਉੱਥੇ ਹੀ ਸੁਭਾਇਮਾਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਸਾ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ ਲੱਗਦੀ ਹੈ। ਕੀਰਤਨ ਦੀਆਂ ਧੁਨਾਂ ਉੱਠਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਲੌਕਿਕ ਨਜ਼ਾਰੇ ਮਾਣ ਕੇ ਅਸੀਂ ਦੋਨੋਂ ਵਾਪਿਸ ਆਏ।

ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਵਿਚ ਕਟੜ ਸਿੰਘ ਸਭੀਏ ਖਿਆਲਾਂ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖ ਵਸਦੇ ਸਨ। ਸਾਨੂੰ ਨਾਮਧਾਰੀ ਦੇਖ ਕੇ ਲੋਕੀਂ ਸੁਖਾਂਦੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਤੇ ਹਰ ਵਕਤ ਟੋਕਾ ਟੋਕੀ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਦੀ ਭਰਜਾਈ ਜੋ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਪ੍ਰੇਮਣ ਸੀ ਪਿੱਛੇ ਲੱਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਰੂਕੇ ਕਿਉਂ ਬਣੇ ਬਹੁਤ ਮਖੌਲ ਕਰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਕੱਚੇ ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਏ ਨੇ। ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਕਿਹਾ, “ਭਾਵੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਪੀਹੜੀ ਧੁਰਾ ਤੋਂ ਚਲਦੀ ਆਈ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਦਾ ਸੱਚਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ ਕਿ “ਜੇ ਤੇਰਾ ਗੁਰੂ ਸੱਚਾ ਹੈ ਤਾਂ ਹੱਥ ਤੱਤੇ ਤੇਲ ਵਿਚ ਪਾ। ਦੇਖਾਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੇਰੇ ਗੁਰੂ ਲਾਜ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।” ਹਾਸੇ ਵਿਚ ਰੋਜ਼ ਗੱਲਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ। ਨੌਕਰ ਨੂੰ ਆਵਾਜ਼ ਮਾਰ ਕੇ ਅੰਗੀਠੀ ਤੇ ਕੜਾਹੀ ਵਿਚ ਘਿਓ ਮੰਗਵਾ ਲਿਆ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ “ਨਾਮਧਾਰੀਆ ਪਾ ਖਾਂ ਘਿਓ ਵਿਚ

ਹੱਥ।” ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਕਿਹਾ:- “ਭਾਬੀ ਤੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਪਾ” ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ, “ਮੇਰੇ ਤੇ ਦਸ ਗੁਰੂ ਪੁਰਾਣੇ ਤੇ ਸੱਚੇ ਹਨ, ਤੇਰੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਨਵੇਂ ਤੇ ਬੱਚੇ ਹਨ” ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਹੱਥ ਪਾਇਆ ਤਾਂ ਕਹਿਣ ਲਗੀ ਝਗ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਈ। ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਨੂੰ ਰੰਗ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ ਤੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੀ ਨਜ਼ਾਰਾ ਦਿੱਸਿਆ ਕਿ ਵੱਡਾ ਸਾਰਾ ਤਖਤਪੋਸ਼ ਵਿੱਛ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸਾਰੀਆਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਬੈਠ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਇੱਕੋ ਰੂਪ ਹੀ ਦਿਸਦੇ ਹਨ। ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਦਾ ਦਿਲ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਉਛਾਲੇ ਮਾਰਨ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਘਿਓ ਵੀ ਕੜ ਕੜ ਕੇ ਲਾਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਨੇ ਹੱਥ ਘਿਓ ਵਿਚ ਪਾ ਕੜਾਹੀ ਨਾਲ ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਭਰਜਾਈ ਘਬਰਾ ਗਈ ਤੇ ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਦਾ ਹੱਥ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਘੁੱਟਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਮੈਂ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਸਾਂ, ਪਰ ਇਹ ਸਾਰੀ ਵਾਰਤਾ ਮੈਂ ਉਸ ਭਰਜਾਈ ਦੀ ਵੱਡੀ ਲੜਕੀ ਅਨੂਪ ਪਾਸੋਂ ਸੁਣੀ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਚਾਚੀ ਜੀ! ਮੈਂ ਵੀ ਤੁਹਾਡੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਚਰਨ ਸਰਨਿ ਲੈਸਾਂ, ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਉਮਰ ਨੇ ਸਾਥ ਨਾਂਹ ਦਿੱਤਾ। ਜਦ ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਨੂੰ ਘਿਓ ਤੱਤਾ ਨਾ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਦੀਵਾਨੇ ਹੋ ਉੱਠੇ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਤਾਂਘ ਤੀਬਰ ਹੋ ਉੱਠੀ, ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਨੇ 2 ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਹਡਸਨ ਕਾਰ ਖਰੀਦੀ ਸੀ। ਪੈਟਰੋਲ ਭਰ ਲਿਆ ਤੇ ਬੀੜ ਜਿੱਥੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਭਾਗ ਲਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਚਲ ਪਏ।

ਕਿਧਰੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਨਾਂਹ ਅਟਕੇ ਸਿੱਧੇ ਬੀੜ ਪੁੱਜ ਗਏ। ਦੂਰੋਂ ਤਕਿਆ ਨੇ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਇਕ ਪਲੰਘ ਤੇ ਬੈਠੇ ਸੁਭਾਏਮਾਨ ਹੋ ਰਹੇ ਸੀ। ਹੇਠਾਂ ਸਫਾਂ ਤੇ ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ ਸੰਗਤ ਤਾਰਿਆਂ ਵਾਂਗ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਚੰਨ ਮੁਖੜੇ ਦੇ ਦੀਦਾਰ ਪਾ ਪਾ ਠਰ ਰਹੇ ਸੀ।

ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਵਾਹੋ ਦਾਹੀ ਪੁੱਜੇ ਜਦ ਪਾਸ ਪੁੱਜੇ ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸੁੰਦਰ ਮੁੱਖ ਪਿਛਲੀ ਤਰਫ਼ ਕਰ ਲਿਆ ਤੇ ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਵਲ ਨਾ ਤਕਿਆ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਬੁਲਾਇਆ। ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਝੱਟ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਹੋ ਗਏ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਨੇ ਫਿਰ ਮੂੰਹ ਮੋੜ ਲਿਆ। ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਵੈਰਾਗੀ ਹੋ ਗਏ, “ਤੇਰੀ ਕੰਡ ਡਿੱਠਿਆਂ ਮਰ ਜਾਵਾਂ ਮੁਖੜਾ ਨਾ ਮੋੜ ਗੁਰੂਆ” ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੋ ਗਈ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਫੁਰਮਾਨ ਲੱਗੇ, “ਸਰਦਾਰਾ ਤੂੰ ਕਰਮਾਤਾਂ ਦੱਸਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਏਂ ਤੇ ਹੁਮਾਲ ਵਿਚ ਹੱਥ ਲਪੇਟਿਆ ਹੋਇਆ ਆਪਣਾ ਸੋਹਣਾ ਹੱਥ ਕੱਢ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ-ਘਿਓ ਤੈਨੂੰ ਤਾਂ ਤੱਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਾ, ਪਰ ਮੇਰੇ ਤਾਂ ਹੱਥ ਲਾਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਹੋ ਗਏ ਕਿ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਥੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਅਪੜਿਆ ਤੇ ਘਿਓ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਸ ਰਹੇ ਸਨ। ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਮਾਫ਼ੀ ਮੰਗੀ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, “ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਸ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਮਾਫ਼ੀ ਮੰਗੀ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, “ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਬਖਸ਼ ਲੈ। ਮਾਫ਼ ਕਰ ਦਿਉ।” ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਕਿਹਾ, “ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਘਰ

ਕਿਸੀ ਗੱਲ ਦੀ ਕਮੀ ਨਹੀਂ। ਪਰ ਕਰਾਮਾਤ ਨਾਉਂ ਕਹਿਰ ਦਾ ਹੈ। ਸੇ ਅੱਜ ਤੋਂ ਕਰਾਮਾਤ ਨਹੀਂ ਦੱਸਣੀ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਬਾਗ਼ ਦਾ ਮਾਲੀ ਬੈਠਾ ਹਾਂ।

ਸੰਨ 1932 ਗਰਮੀਆਂ ਵਿਚ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਾਨੂੰ ਦੋਨਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਿਮਲੇ ਨਾਲ ਲੈ ਗਏ। ਦੋਨੋਂ ਵਕਤ ਸਵੇਰੇ ਸ਼ਾਮ ਕੀਰਤਨ ਦੀਆਂ ਧੁਨਾਂ ਨਾਲ ਪਹਾੜ ਗੂੰਜਦੇ ਸਨ।

ਇਕ ਦਿਨ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਰਾਗੀ ਨਾ ਆਏ। ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਰਾਗੀਆਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲਿਆਉ। ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਨੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਬਿਨੈ ਕੀਤੀ। ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਦਾਤ ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ੇ ਜੀ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ,

“ਨਾਲ ਨਿਗਾਹ ਦੇ ਪਲ ਵਿਚ ਤਾਰਨ ਬਖਸ਼ਣ ਖੁਸ਼ੀ ਖਜ਼ਾਨੇ।”

ਮੇਜ਼ ਮੇਂ ਜਬ ਆ ਗਏ ਕਤਰੇ ਕੇ ਦਰੀਯਾ ਕਰ ਦੀਆ।”

ਸਰਦਾਰਾ! “ਉਹ ਕੇਹੜਾ ਕੰਮ ਹੈ, ਜੋ ਤੂੰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਣਾ।” ਬਸ ਕੀ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਦੋਨਾਂ ਦਾ ਹੋਰ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਵਾਜੇ ਪਕੜੇ ਹੋਏ ਘਰ ਘਰ ਕੀਰਤਨ ਜਾ ਸੁਣਾਇਆ। ਅਗਾਧ ਬਾਣੀਆਂ ਗਾਣ ਵਾਲੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮੈਂ ਮਾਈ ਤੇ ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗਲਾ ਕੁਝ ਇਤਨਾ ਸਾਫ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਸ਼ੌਕ ਬਹੁਤ ਰਖਦੇ ਸਨ, ਨਾਲ ਲੈ ਜਾ ਕੇ ਲਖਨਊ, ਕਲਕੱਤਾ, ਬੰਬਈ, ਕਸ਼ਮੀਰ, ਸ਼ਿਮਲੇ, ਕਾਨਪੁਰ, ਪਿਸ਼ਾਵਰ ਤੇ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਪਿੰਡਾਂ, ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਏ ਤੇ ਚਿੱਕੜ ਭਰਿਆਂ ਅਉਗਣਹਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲਾਈ ਰਖਿਆ। ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਜਾਈਦਾ ਸੀ, ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰੇਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਮਾਈਆਂ ਨੇ ਆ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਦਾਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ, ਮਾਸ ਸ਼ਰਾਬ ਛੱਡ, ਗੁਰੂ ਕੀ ਚਰਨ ਸਰਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ।

ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਲਾਹੌਰ ਬੁਚੜਖਾਨਾ ਬਣਾਨ ਲੱਗੀ ਤਾਂ ਗਊ ਗਰੀਬ ਦੇ ਰਾਖੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ 100 ਦਿਨ ਦਾ ਸ੍ਰੀ ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਦਾ ਯੱਗ ਅਰੰਭ ਕਰਨ ਦੀ ਸਲਾਹ ਕੀਤੀ। ਕਈ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਪੰਥ ਦੇ ਚਕਮਦੇ ਸਿਤਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਬੁਲਾਇਆ। ਮੇਰੇ ਤਾਰਨਹਾਰ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਭੀ ਬੁਲਾਇਆ ਤੇ ਉੱਥੇ ਸਾਰੀਆਂ ਮਾਈਆਂ ਦੀ ਚਰਨ-ਰਜ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ, “ਬੀਬੀ! ਤੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਾਈਆਂ ਪਾਸੋਂ ਨਿਤਨੇਮ ਕਰਵਾ।” ਮੈਨੂੰ ਅਨੋਖਾ ਚਾਅ ਸੀ। ਨਾਮ ਪੁੱਛਣਾ, ਕੀ ਨਾਮ ਹੈ? ਉੱਤਰ ਮਿਲਣਾ “ਸੀਬੇ”। ਮੈਂ ਲਿਖਣਾ ਤੂੰ ਨਸੀਬ ਕੌਰ ਹੈਂ। ਤੂੰ ਵੀਰ ਕੌਰ ਹੈਂ। ਤੂੰ ਅਜਾਇਬ ਕੌਰ ਹੈਂ। “ਮੂਰਖ ਕਾਰੇ ਲਾਈਆ ਨਾਨਕ ਹਰ ਕੰਮੇ।” ਯੱਗ ਦੇ ਸਮਾਪਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬੁਚੜਖਾਨਾ ਬੰਦ ਹੋ ਗਿਆ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਜੈ ਜੈਕਾਰ ਹੋਈ। ਉਸੀ ਜਗ੍ਹਾ ਵਿਚ ਹੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਤੇ ਸੋਧ ਰਖਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੀਤੀ।

ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਅੱਠ ਸਾਲ ਰੱਖੀ ਰਹੀ ਤੇ ਭਜਨ ਦਾ ਯੱਗ ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ।

ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਮਾਈਆਂ ਬੀਬੀਆਂ ਘਰ ਵਿਚ ਆਣਾ। ਭਜਨ ਪੁੱਛਣਾ। ਮਾਸ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਾਣਾ। ਵਾਜਾ ਸਿੱਖਣਾ। ਦੋ ਅਕਾਲੀ ਖਿਆਲਾਂ ਦੀਆਂ ਮਾਈਆਂ ਨੇ ਉੱਠ ਲੈ ਕੇ ਮਾਲਾ ਬਣਾ ਬਣਾ ਦੇਈ ਜਾਣੀਆਂ। 100 ਮਾਲਾਂ ਹਰ ਸਮੇਂ ਤਿਆਰ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਸੀ। ਇਕ ਮਾਲਾ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਬਨਾਣਾ ਮੇਰਾ ਨੇਮ ਸੀ।

ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਦੇ ਲੋਕੀ ਇਸ ਪ੍ਰਚਾਰ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਤੰਗ ਸਨ। ਹਰ ਵਕਤ ਨਿੰਦਾ ਤੇ ਮੁਖਾਲਫ਼ਤ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਰੰਗ ਚੜ੍ਹਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਕਿਸੀ ਦੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੌਂਹਦੀ। ਸਾਡੇ ਦੋਨਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਸੀ, ਜੋ ਵੀ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਜਾਵੇ, ਜਾ ਕੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰ ਆਣਾ।

ਲੜਕੀਆਂ ਨੂੰ ਭਜਨ ਕਰਨ ਦਾ ਬੜਾ ਸ਼ੌਕ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਘਰੋਂ ਚੋਰੀ ਬਹਾਨੇ ਲਾ ਕੇ ਸਲਵਾਰਾਂ ਦੇ ਹੇਠ ਪਜਾਮੇ ਪਾ ਕੇ ਵਰਨੀ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਭਜਨ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦੀਆਂ ਤੇ ਘਰ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਚਲੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ।

ਜੈ ਪਾਲ ਇਕ ਲੜਕੀ ਜੋ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕਟੜ ਚੇਲੀ ਸੀ। ਇਸ ਵਰਨੀ ਤੇ ਆਈ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਤਕ ਕੇ ਮੋਹੀ ਗਈ। ਭਜਨ ਪੁੱਛ ਲਿਆ ਤੇ ਮਾਸ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰ ਸਣੇ ਕੇਸੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ, ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਮਸਤ ਹੋਣ ਲੱਗੀ। ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਦਿਨ ਕਿਹਾ ਕਿ “ਮੇਰੇ ਘਰ ਵਰਨੀ ਕਰੋ।” ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਵਰਨੀ ਵਿਚ ਸਕੁੰਤਲਾ ਭੂਟਾਨੀ ਆਏ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਿਆ, “ਮਨ ਚਾਉ ਭਇਆ ਪ੍ਰਭ ਆਗਮ ਸੁਣਿਆ” ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਅੱਛਾ ਲੱਗਾ। ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਹੀ ਸਕੁੰਤਲਾ ਆਪਣੀ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਸਾਡੇ ਘਰ ਆਏ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਬਖਸ਼ੀ ਹੋਈ ਦਾਤ ਦੋਨੋਂ ਲੈ ਗਈਆਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜੈ ਪਾਲ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਮਾਈਆਂ ਵਿਚ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਫਿਰ ਸਕੁੰਤਲਾ ਭੂਟਾਨੀ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਤੇ ਕਈ ਵਾਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬੁਲਾ ਕੇ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣਿਆ ਤੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਬਖਸ਼ੀਆਂ ਤੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਸ੍ਰੀ 108 ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਭਾਈਆਂ ਤੇ ਮਾਈਆਂ ਦਾ ਦਰਜਾ ਬਰਾਬਰ ਹੈ।

ਇਕ ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਸਿੱਖ ਕੋਹਾਟ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਘਰ ਸੰਤਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸ ਕਿਸੇ ਪਾਸੋਂ ਸੁਣਿਆ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਜਾ ਕੇ ਮੂੰਹੋਂ ਮੰਗੀਆਂ ਮੁਰਾਦਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ। “ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਭੈਣੀ ਵਾਲੇ ਦਾ ਨਿਰਾਲਾ ਜਗ ਤੇ’ ਉਹ ਸੋਭਾ ਸੁਣ ਕੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਲੈ, ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਪੁੱਜ ਗਿਆ। ਅਟੱਲ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਇਆ। ਸ਼ਰਧਾਵਾਨ ਤਕ ਕੇ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ

ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਸਾਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅੰਦਰ ਲੜਕਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਲੜਕਾ ਤਿੰਨ-ਚਾਰ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਸਖਤ ਬਿਮਾਰ ਡਬਲ ਨਿਮੋਨੀਆ ਹੋ ਗਿਆ। ਆਪਣੀ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, “ਚੱਲ ਭੋਲੀਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਆਈਏ। ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੇ ਪੁੱਜਾ। ਉੱਥੇ ਇਕ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸੁਰੈਣ ਸਿੰਘ ਜੋ ਪੱਕਾ ਸੇਵਕ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਅਨਿੰਨ ਸੇਵਕ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸੀ, ਮਿਲ ਪਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਦੱਸੀ। ਤਾਂ ਸੰਤ ਸੁਰੈਣ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਤਾਂ ਪਿੰਡੀ ਨੂੰ ਭਾਗ ਲਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹ ਝੱਟ ਉਤਰ ਪਿਆ। ਹਜ਼ੂਰ ਦਾ ਡੇਰਾ ਰਾਮ ਬਨ ਵਿਚ ਲੱਗਾ ਸੀ, ਉੱਥੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਉਸ ਮੁਰਦਾ ਜਿਹੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਤਕ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਈ। ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਲਿਟਾ ਦਿੱਤਾ। ਕਿ ਤੁਹਾਡੀ ਅਮਾਨਤ ਹੈ, ਸੰਭਾਲੋ। ਮਿੱਠ-ਬੋਲੇ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਤਕ ਕੇ ਕਿਹਾ—“ਭਾਈ ਗੁਰਮੁਖਾ! ਪੰਜਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਚਰਨ ਧੋ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਚਰਨਾਮ੍ਰਿਤ ਪਿਲਾ ਦੇ।” ਇਕ ਸਿੱਖ ਝੱਟ ਜਲ ਦਾ ਗਡਵਾ ਤੇ ਥਾਲੀ ਲੈ ਆਇਆ। ਚਾਰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਚਰਨ ਧੋ ਕੇ ਹਜ਼ੂਰ ਦੇ ਚਰਨ ਧੋਣ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਮਨ੍ਹਾ ਕੀਤਾ। ਪਾਸ ਹੀ ਸੰਤ ਮੰਗਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਸਨ। ਹੱਸ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ—“ਆਪ ਵੀ ਸਿੱਖ ਹੋ।” ਤਾਂ ਮੇਹਰਾਂ ਦੇ ਸਾਂਈਂ ਨੇ ਝੱਟ ਚਰਨ ਅੱਗੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ।

ਥਾਲੀ ਵਿੱਚੋਂ ਚਰਨਾਮ੍ਰਿਤ ਸ਼ੀਸ਼ੀ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਗਿਆ। “ਹੱਸ ਹੱਸ ਬੋਲਣ। ਸੁੰਦਰ ਮੁੱਖ ਤੋਂ ਬੋਲੀ ਮਨ ਵਿਚ ਗਡੀ ਗਈ।” ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਕਿਹਾ—ਇਸ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਘਰ ਲੈ ਜਾਉ ਤੇ ਸੇਵਾ ਕਰੋ। ਸਾਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਮੇਰੇ ਘਰ ਆ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੁਨੀਆਦਾਰੀ ਦੀ ਅਕਲ ਨਾਲ ਵੱਡਾ ਡਾਕਟਰ ਬੁਲਾ ਲਿਆ। ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਸਿਰ ਫੇਰਿਆ। ਪਰ ਮੇਰੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਦਵਾਈ ਲਿਖ ਦਿੱਤੀ। ਦਵਾਈ ਆ ਗਈ। ਪਰ “ਧੰਨ ਧੰਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਿਸ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣਾਇਆ। ਧੰਨ ਧੰਨ ਗੁਰਸਿੱਖ ਹੈ ਜਿਸ ਮਨ ਵਸਾਇਆ।” ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਬੀਬੀ ਜੀ! ਅਸਾਂ ਸੱਚੇ ਡਾਕਟਰ ਪਾਸੋਂ ਦਵਾਈ ਲੈ ਲਈ ਹੈ। ਦੂਜੀ ਦਵਾਈ ਕਦਾਚਿਤ ਨਹੀਂ ਦੇਣੀ ਤੇ ਘੰਟੇ ਘੰਟੇ ਬਾਅਦ ਚਰਨਾਮ੍ਰਿਤ ਵਾਲੀ ਸ਼ੀਸ਼ੀ ‘ਚੋਂ ਦੋ ਬੂੰਦਾਂ ਦੇਈ ਗਏ ਤੇ “ਮੁਰਦੇ ਜ਼ਿੰਦੇ ਕਰਦਾ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਨੀ ਸਈਓ” ਲੜਕਾ ਰਾਜ਼ੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਜੀ ਰਾਜ਼ੀ ਖੁਸ਼ੀ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੋਹਾਟ ਚਲੇ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੜਕੇ ਦੇ ਰਾਜ਼ੀ ਹੋਣ ਤੇ ਇਤਨਾ ਅਸਰ ਪਿਆ ਕਿ ਕੇਸ ਰਖ ਲਏ ਤੇ ਸਾਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਸਿੱਖ ਬਣ ਗਿਆ। ਬੜੇ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੋਲੇ ਮਹੱਲੇ ਤੇ ਤਿੰਨ-ਚਾਰ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਲੜਕੇ, ਆਪ ਤੇ ਸਿੰਘਣੀ ਦੇਖੀ, ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਸਜੇ ਹੋਏ।

ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਰੋਜ਼ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਸੀ ਕਿ ਕਿਧਰੇ ਨਾ ਕਿਧਰੇ ਜਾ ਕੇ

ਸਵੇਰੇ ਆਸਾ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ ਲਾਣੀ ਤੇ ਫਿਰ ਵੀ ਕੋਈ ਅਰਜ਼ ਆ ਕਰੇ ਤਾਂ ਕਿਰਾਇਆ ਕੋਲੋਂ ਖਰਚ ਕੇ ਜਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨਾ।

ਉਧਰ ਮਾਈਆਂ ਵਿਚ ਵਰਨੀਆਂ ਦਾ ਕੰਮ ਜਾਰੀ ਸੀ। ਸਾਨੂੰ ਦੋਨਾਂ ਨੂੰ ਅਮਲ ਚੜ੍ਹਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਮਿਉਨਿਸਪਲ ਕਮੇਟੀ ਲਈ ਮੈਂਬਰ ਖੜੇ ਹੋ ਗਏ। ਜੋ ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਫਤੇ ਹੋਈ। ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਦਾ ਬੜਾ ਸੇਵਾ ਵਾਲਾ ਸੁਭਾਵ ਸੀ। ਕੋਈ ਆ ਜਾਵੇ, ਪਰਸ਼ਾਦਾ ਥਾਲੀ ਵਿਚ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਛੱਡ ਕੇ ਤੁਰ ਪੈਂਦੇ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ।

ਫਿਰ ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਚੁਣੇ ਗਏ। ਜੋ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਬਣਨ ਤੀਕ ਬਣੇ ਰਹੇ। ਸਾਰਿਆਂ ਪਾਸੋਂ ਵੱਡਾ ਕੰਮ ਇਹ ਸੀ ਜਦ ਵੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਭੇਜਣਾ। ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਛੱਡ ਕੇ ਟੁਰ ਜਾਂਦੇ ਤੇ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਕੀਰਤਨ ਪਿੱਛੇ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਰੱਖਦੇ ਸਨ।

1946 ਵਿਚ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਅਸਾਂ ਇਕ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਲਈ ਕੋਠੀ ਬਣਵਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਕਾਫ਼ੀ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਹੋਇਆ, ਦਸੰਬਰ ਵਿਚ ਕੋਠੀ ਵਿਚ ਜਾ ਰਹੇ। 1947 ਮਾਰਚ ਵਿਚ ਸ਼ੇਖੂਪੁਰੇ ਬੇਦਾਦ ਵਿਚ ਹੋਲ ਮਹੱਲਾ ਸੀ। ਹਿੰਦੂ-ਮੁਸਲਿਕ ਫਸਾਦ ਜ਼ੋਰਾਂ ਤੇ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਦੋਨੋਂ ਪਿੰਡੀ ਵਾਪਸ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ ਤੇ ਲਾਹੌਰੋਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਦੀਦਾਰ ਕਰ ਦਿੱਲੀ ਆ ਗਏ ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਵਿਚ ਸਿੱਧੇ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਗਏ। ਅਪ੍ਰੈਲ 1947 ਵਿਚ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਸੰਤ ਨਾਹਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਪਿੰਡੀ ਭੇਜਿਆ ਕਿ ਬੀਬੀ ਨੂੰ ਲੈ ਆਉ। ਕੋਠੀ ਵਿਚ ਫੱਸੀ ਨਾ ਰਹੇ।

ਸੰਤ ਨਾਹਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਾਨੂੰ ਲਾਹੌਰ ਲੈ ਆਏ ਤੇ ਉੱਥੋਂ ਅਸੀਂ ਜੋਗਿੰਦਰ ਨਗਰ ਚਲੇ ਗਏ। ਕੋਠੀ ਉੱਥੇ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਕਿਰਾਏ ਤੇ ਲੈ ਰੱਖੀ ਸੀ।

ਜੋਗਿੰਦਰ ਨਗਰ ਮੌਜ ਲੱਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮੰਡੀ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਂਦੇ ਸੀ। ਉੱਥੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਆਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਸੀ ਤੇ ਹੋਰ ਵੀ ਸਾਧ ਸੰਤ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਂਦੇ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਦੋ-ਤਿੰਨ ਪਰਿਵਾਰ ਹੋਰ ਵੀ ਸਨ। ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਮੰਡੀ ਪੁੱਜ ਗਏ ਤੇ ਦਸੰਬਰ 1947 ਵਿਚ ਦਿੱਲੀ ਪੁੱਜ ਗਏ।

ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਮਹਿਲਦਾਰ ਖਾਨ ਬਾਗ਼ ਜੋ ਕਿ ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਰਾਏ ਬਹਾਦਰ ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਖਰੀਦ ਸੀ, ਰਹਿਣ ਲੱਗੇ। ਤਾਂ ਲੋਕ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦੇ ਬਾਗ਼ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋ। ਤਾਂ ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਨੇ ਬਾਗ਼ ਦਾ ਨਾਮ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਤਾਪ ਬਾਗ਼ ਰੱਖਿਆ। ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਰਾਣਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਬਾਗ਼ ਸੱਦਣ ਲੱਗੇ ਤੇ ਇਹ ਨਾਮ ਰਖਵਾ ਦਿੱਤਾ।

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਸਰਦਾਰ ਜੀ 1952 ਵਿਚ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਬਣ ਗਏ। ਫਿਰ ਬੈਕਵਰਡ ਕਲਾਸ ... ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਨੀਯਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਤੇ ਉਮਰ ਨੇ ਸਾਥ ਨਾ ਦਿੱਤਾ। ਬਿਮਾਰੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪਦੇ 1954 ਵਿਚ ਸੱਤ ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਬਿਰਾਜੇ।

ਗੱਲ ਬੜੀ ਸਖਤ ਹੋ ਗਈ ਪਰ ਜਿਸ ਦੇ ਮਸਤਕ ਹੱਥ ਗੁਰੂ ਧਰੇ, ਸੋ ਦਾਸ ਅੰਦੇਸਾ ਕਾਹੇ ਕਰੇ।’

ਸਰਦਾਰਨੀ ਲੀਲਾ ਦਾ ਮਨ ਸਰਦਾਰ ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਚੜ੍ਹਾਈ ਪਿੱਛੋਂ ਵੀ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਭਿੱਜਾ ਰਿਹਾ। ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਛਲਕਾਂ ਵਜਦੀਆਂ ਰਹਿਣ। ਜਿੱਥੇ ਲੀਲਾ ਨੇ ਧਰਤ ਆਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਨਾਲ ਮਸਤਾਨਾ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਪਸ਼ੂ ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਵਜਦ ਨਾਲ ਨਚਾ ਦਿੱਤਾ, ਉੱਥੇ ਉਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਕਵਿਤਾ ਰੱਚੀ ਤੇ ਲੇਖ ਵੀ ਲਿੱਖੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਘਰ ਘਰ ਪਹੁੰਚਾਇਆ। ਅੰਤ ਸਰਦਾਰਨੀ ਲੀਲਾ 6 ਜਨਵਰੀ 1975 ਨੂੰ ਸੱਚਖੰਡ ਵਿਚ ਸਰਦਾਰ ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ ਕੋਲ ਜਾ ਪੁੱਜੀ।

ਮਿੱਠੇ ਰੁੱਖਾਂ ਦੇ ਮਿੱਠੇ ਫਲ। ਸਰਦਾਰਨੀ ਦੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਜਾਣ ਪਿੱਛੋਂ ਬੀਬੀ ਸਤਿਨਾਮ ਨੇ ਓਸੇ ਵਾਜੇ ਨੂੰ ਜਾ ਹੱਥ ਪਾਇਆ। ਬਸ ਓਹੀ ਕੀਰਤਨ, ਓਹੀ ਲੰਗਰ, ਉਹੋ ਸ਼ਰਧਾ ਭਗਤੀ, ਉਹੋ ਵੀਰਵਾਰ ਦੇ ਵੀਰਵਾਰ ਵਰਨੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰਤਾਪ ਬਾਗ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਣਤਾਈ ਨਹੀਂ ਆਉਣ ਦਿੱਤੀ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸਰਦਾਰਨੀ ਲੀਲਾ ਦੀ ਰਚੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿੱਚੋਂ ਸਰੋਤਿਆਂ ਨੂੰ ਗਾ, ਸੁਣਾ ਕੇ ਅਰੀਮੀ ਦੇਸਾਂ ਦੀ ਸੈਰ ਕਰਾਂਦੀ ਹੈ।

ਮਾ: ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ

